

Liukkonen Saila

KRISTILLISYYS KRISTILLISESSÄ LASTENSUOJELU- LAITOKSESSA

Miten asiakkaat ja työntekijät
ymmärtävät kristillisyyden?

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Toukokuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 7.5.2012
Tekijä(t) Saila Liukkonen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK)
Nimeke Kristillisuus kristillisessä lastenkodissa – miten asiakkaat ja työntekijät ymmärtävät kristillisyyden?		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kristillisen lastensuojelulaitoksen asiakkaiden ja työntekijöiden käsityksiä kristillisyydestä. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin, miten tutkimukseen osallistujien mielestä kristillisuus näkyy lastensuojelulaitoksen arvoissa ja käytännöissä.</p> <p>Tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä käytettiin kyselyä, ryhmäkeskustelua sekä avointa yksilöhaastattelua. Kyselyissä ja yksilöhaastatteluissa käytettiin avointa kyselylomaketta, joiden kysymykset liittyivät neljään lastensuojelulaitoksen arvoon. Arvot ovat kristillisuus, asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys ja yhteistyö. Ryhmäkeskusteluissa toteutettiin osallistuvaa havainnointia. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyön tutkimusprosessi perustui osallistaviin menetelmiin.</p> <p>Kristillisyyttä määriteltiin konkreettisina asioina ja kokemuksina, jotka liittyivät lastensuojelulaitoksen arjen kristillisiin rutiineihin ja käytänteisiin. Kristillisyyttä määriteltiin myös Jumalaan uskomisena, henkilökohtaisena vakaumuksena, valinnanvapautena, kristillisten arvojen toteuttamisena sekä yksilöiden ominaisuuksina. Kristillisyyden nähtiin toteutuvan käytännössä lähimmäisenrakkautena, toisen ihmisen kunnioittamisena, kärsivällisyytenä sekä anteeksiantona ja sovinnollisuutena. Sosiaalian ammatillisissa eettisissä ohjeissa näkyvät samankaltaiset arvot.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä se johtopäätös, että kristillisuus ja sosiaalian eettisyys kulkevat jollain tasolla rinnakkain. Välittämisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksella on vastausten perusteella merkittävä rooli lapsen arvomaailman muotoutumisessa.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Lastensuojelu, hengellisyys, kasvatus, etiikka, yhteistyö, asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys, autonomia		
Sivumäärä 71+8	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Kati Vapalahti		Opinnäytetyön toimeksiantaja

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 7.5.2012	
Author(s) Saila Liukkonen		Degree programme and option Degree Programme in Social Work. Bachelor of Social Services (AMK)	
Name of the bachelor's thesis Christianity in a Christian children's home – how do customers and employees understand Christianity?			
Abstract <p>The purpose of this thesis was to survey the opinions of customers and employees about Christianity in a Christian department of child protection. In addition it was clarified, how those interviewed in the study see Christianity in terms of the values and standards of a department of child protection.</p> <p>The methods of data collection applied were inquiry, group discussion and open individual interview. An open questionnaire was used to carry out the inquiries and individual interviews. The questions that were presented represented four values inherent in a department of child protection. The values are Christianity, customer orientation, communality and cooperation. Participant observation was the method used in the group discussions. The research material was analyzed by applying data-driven content analysis. The research process of the thesis was based on participatory methods.</p> <p>Christianity was defined as concrete things and experiences present in the everyday routines and practices of a department of child protection. Christianity was also defined as belief in God, personal conviction, freedom of choice, realization of Christian values and features in individuals. Christianity in practice was seen as charity, respect for one another, patience and as forgiveness and readiness to conciliate in disputes. Similar values can also be found in the official professional ethical instructions in the field of social services.</p> <p>On the basis of the study it can be concluded that Christianity and the ethical values of social services coexist at some level. According to the answers obtained experiencing care and acceptance plays a significant role in a child's formation of values.</p>			
Subject headings, (keywords) Child protection, spirituality, upbringing, ethics, cooperation, customer orientation, communality, autonomy			
Pages 71+8	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Kati Vapalahti		Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KRISTILLINEN USKO JA SEN ILMENTYMIÄ ARJESSA	2
2.1	Usko, toivo ja rakkaus	4
2.2	Esimerkkinä Nasaretin Jeesus	5
2.3	Lapsen uskonelämän kehitysvaiheet	6
2.3.1	Alle kouluikäisen lapsen usko	8
2.3.2	Kouluikäisen lapsen uskon piirteitä	9
2.3.3	Murrosikäisen lapsen/nuoren uskon vaiheet	11
2.4	Kristillinen kasvatus tutkittavassa lastensuojelulaitoksessa	12
3	SOSIAALIALAN EETTINEN ARVOMAAILMA	16
3.1	Arvojen ymmärtämisen monet muodot	17
3.2	Lastensuojelutyöntekijän eettinen ammatillisuus	19
3.2.1	Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen	21
3.2.2	Lapsen osallisuuden huomioiminen	22
3.2.3	Ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen	24
3.3	Huostaanotto eettisenä ratkaisuna	25
3.4	Lapsen ja hänen läheistensä huomioiminen lastensuojelussa	27
3.5	Eettiset arvot tutkittavassa lastensuojelulaitoksessa	30
4	TUTKIMUS KRISTILLISYYDESTÄ LASTENSUOJELULAITOKSESSA	32
4.1	Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruumenetelmät	34
4.1.1	Ryhmäkeskustelu sijoitettujen lasten omaisille	35
4.1.2	Avoin kysely lastensuojelulaitoksen työntekijöille	37
4.1.3	Yksilöhaastattelut alle 12-vuotiaille lapsille	38
4.1.4	Avoin kysely yli 12-vuotiaille lapsille	39
4.1.5	Tutkimusaineiston työstäminen ryhmäkeskusteluna	40
4.2	Tutkimusaineiston laadullinen analyysi	41
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	43
5	KRISTILLISYYS ASIAKKAIDEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN MÄÄRITTÄMÄNÄ JA KOKEMANA	43
5.1	Kristillisyyden määritelmät	44
5.2	Kristillisyyden lastensuojelutyön arjessa	46
5.2.1	Lähimmäisenrakkaus	46

5.2.2	Toisen kunnioittaminen	48
5.2.3	Kärsivällisyys.....	50
5.2.4	Anteeksianto ja sovinnollisuus	50
5.3	Vastauksista löydettyjen määritelmien koonti.....	52
6	POHDINTAA	54
6.1	Tutkimustulosten pohdintaa.....	54
6.2	Tutkimuksen anti työyhteisölle ja jatkokehittäminen.....	61
6.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	63
	LÄHTEET	67

LIITTEET

Liite 1. Avoin kysely työntekijöille

Liite 2. Avoimet haastattelukysymykset alle 12-vuotiaille lapsille

Liite 3. Avoin kysely yli 12-vuotiaille lapsille

Liite 4. Tiedote, lupa-anomus vanhemmille

Liite 5. Avoin kysely vanhemmille

Liite 6. Lastensuojelulaitoksen eettiset arvot

1 JOHDANTO

Elämme suomalaisessa yhteiskunnassa aikaa, jossa kristinuskon merkitys on muuttumassa. Kristillisuus on noussut jälleen julkisuuteen ja median kriittisen tarkastelun kohteeksi. Raamatun asema ja merkitys kyseenalaistetaan ja kristillisyyttä sekä siihen liittyviä asioita vaaditaan väistymään julkisesta elämästä yksityiseen elämänpiiriin. Kristinuskolla on kuitenkin edelleen vahvat perinteet monissa suomalaisissa kodeissa ja kristillisissä yhteisöissä. Perinteitä voidaan pitää yllä ainoastaan tuomalla niitä esiin ja elämällä niitä todeksi, jolloin jälkipolvet voivat valita itse, haluavatko niistä omia tulevia perinteitään.

Julkisesti kristilliseksi tunnustautuva lastensuojelulaitoskin elää muutoksen aikaa, jolloin sen arvot, toimintaperiaatteet ja käytännöt otetaan tarkastelun ja kehittämisen kohteeksi. Yksi tapa käsitellä asioita on yhteisöön liittyvien henkilöiden mielipiteiden huomioiminen, mikä mahdollistuu ainoastaan kysymisen ja kuuntelemisen kautta. Tuon opinnäytetyössäni esiin sekä yhteisön työntekijöiden että asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelulaitoksen kristillisyydestä.

Sosiaali- ja kasvatusalalla pyritään saamaan lapsi näkyväksi kaikissa häneen liittyvissä asioissa. On tiedostettu se, että lapsen ääni ja näkökulma jää yhteiskunnassamme edelleen liian usein aikuisen näkökulman taakse. (Ks. Melamies ym. 2011, 105, 106.) Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja olla osallinen itseensä liittyvissä asioissa. Pyrin tuomaan tässä työssä lapsen ääntä ja näkökulmaa esiin.

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta osasta. Toinen käsittelee kristillisyyttä ja toinen lastensuojelun etiikkaa ja arvoja. Samaisessa lastensuojelulaitoksessa on kristillistä kasvatusta tutkittu opinnäytetyössä 2005. Näitä tuloksia tuon työssäni esiin pohdinnassa (Ks. 6.1).

Opinnäytetyöni tutkimuksen kohteena on kristillinen lastensuojelulaitos, jonka työntekijänä toimin tällä hetkellä. Tutkimustehtävänä on selvittää lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja asiakkaiden käsityksiä siitä, mitä kristillisuus tarkoittaa heidän mielestään ja miten se näkyy lastensuojelulaitoksen arvoissa ja käytännöissä. Lastensuojelulaitoksen arvoja ovat kristillisyyden lisäksi yksilöllinen asiakaslähtöisyys, yhteistyö ja yhteisöllisyys (Lastensuojelulaitoksen laatukäsikirja 2011, 6, 7). Pyrkimyksenäni

on fenomenologista lähestymistapaa sivuten etäännyttää tutkimuksen ajaksi omat käsitykseni aiheesta, joka taas voi parhaimmillaan mahdollistaa oman ymmärrykseni laajenemisen (Ks. Vilkkä 2007, 137).

Tutkimusaineisto sisältää kuvausta kaikista lastensuojelulaitoksen arvoista, mutta rajasin näkökulmaksi kristillisyyden. Koko aineistoa hyödynnettiin työyhteisön sisäiseen kehittämiseen. Tähän liittyen opinnäytetyössä luotiin työtapo, jonka avulla asioita käsiteltiin yhteisöllisesti asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa. Tätä mallia voidaan käyttää käsiteltäessä erilaisia yhteisöllisiä asioita dialogisella tavalla.

2 KRISTILLINEN USKO JA SEN ILMENTYMIÄ ARJESSA

Halavan ym. (2009) mukaan luterilaisella kirkolla on yli 450 vuoden historia Suomessa. Sen vahvuutena on sukupolvissa kulkenut uskonnollinen perintö, jota varsinkin suuret ikäluokat kunnioittavat ja johon he ovat saaneet kasvatuksen. Kirkko on vaalinut tätä perinnettä seurakuntiensa jäsenten työn kautta. Uskonnollinen kasvatusta ei ole enää niin yleistä kuin ennen. Halava ym. (2009) vertailevat yli 65-vuotiaita ja 18–24-vuotiaita pääkaupunkiseudulla asuvia suomalaisia. Vanhemmasta ikäluokasta kolme neljästä kertoo uskonnollisesta kasvatuksesta, kun taas nuorista ainoastaan kolme kymmenestä. Nuorista aikuisista vain kaksi nuorta kymmenestä saattaa olla kiinnostunut kirkon tilaisuuksista, mikäli siellä on jotain, joka kiinnostaa heitä. Puolet aikuisista ilmoittaa, ettei kirkon toiminta kiinnosta heitä, vaikka se järjestäisi mitä tahansa. Kirkkohallitus on hyväksynyt vuonna 2008 strategian: *Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö*, jossa kehitetään yhteisöllisiä ja ihmisiä osallistavia työtapoja. (Halava ym. 2009, 48, 54, 69.)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa kristillistä Raamattuun eli Jumalan pyhään sanaan perustuvaa uskoa, jota kuvataan vanhan kirkon uskontunnustuksissa sekä luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Kaikkea oppia tutkitaan ja arvioidaan Raamatun mukaan. Tutkimusten mukaan pappien asenteet Raamatun todenperäisyyttä ja arvovaltaa kohtaan vaihtelevat, mikä voi kertoa myös kutsumustietoisuuden merkityksen muuttumisesta joidenkin papiston jäsenten keskuudessa. (Pelttonen 2004, 15–18.) Simojoen (2009, 91) mukaan pappisvalassa sitoudutaan ”Jumalan ja ihmisten edessä” luterilaiseen tunnustukseen. Luterilaisen teologian mukaan Raamatun pääsisältö on sanoma Jeesuksesta Kristuksesta ja hänen tuomastaan pelastuksesta, mikä kulkee

”punaisena lankana” läpi Raamatun sen ensimmäisestä kirjasta viimeiseen asti.
(Lk.24:44–49.)

Kainulainen (2004, 204) toteaa, että Raamatun tulkinta on aina aiheuttanut ristiriitoja kristillisissä piireissä. Ristiriitoja voidaan ajatella syntyvän silloin, kun ihmisten erilaiset tulkinnat kohtaavat toisensa ja jokainen haluaa pitäytyä omassa tulkinnassaan, mikä on heidän omasta mielestä se ainoa oikea. Ihmisten omien tulkintojen kautta Raamatun asiasisältö saattaa merkityksiltään muuttua. Kainulainen (2004, 204) ja Turunen (2011, 125) tuovat esiin näkökulman, että Jumalan Pyhä Henki voi vaikuttaa ihmisiin ja johdattaa heitä kohti totuutta ”avaten” heidän ymmärrystään silloin, kun he lähestyvät sanaa rukoillen. Turunen (2011) kertoo luottavansa Raamatun todenperäisyyteen. Jumalan ajatuksia on tuotu hänen mielestään riittävän tarkasti Raamattuun sekä historian että ”pelastusopin” valossa. (Turunen 2011, 79, 129.) Kiviranta (2002, 41) jatkaa edelliseen, että kirkko, jota kutsutaan ”pyhien yhteisöksi”, ei tarkoita sitä, että sen jäsenet olisivat moraaliltaan muita ihmisiä parempia, vaan se tarkoittaa Jumalan sanan ja sakramentit vastaanottaneita, niitä kunnioittavia ja niistä julistavia ihmisiä.

Kvist (2004) ja Mannermaa (2004) siteeraavat luterilaisen teologian isää Martti Lutheria, joka kiteytti kristillistä uskoa *lakiin*, eli kymmeneen käskyyn ja *armoon*, eli uskontunnustuksessa julki tulleeisiin asioihin. Lutherin mukaan käskyt opettavat ihmiselle, mitä ihmisen tulee tehdä, mutta uskontunnustuksen uskonkodissa kerrotaan, mitä kolmiyhteinen Jumala armossaan ja rakkaudessaan tekee ja lahjoittaa ihmisen sydämeen. Luther korosti, ettei ihminen omien voimiensa avulla pysty koskaan rakastamaan pyyteettömästi Jumalaa ja lähimmäisiään eli täyttämään lain vaatimuksia. Ihminen ei myöskään oman aivoituksensa varassa ymmärrä Jumalan tahtoa ja tarkoitusta omassa eikä myöskään muiden ihmisten elämässä. Rukouksen kautta ihminen voi saada osakseen sen, mitä Jumala lahjoittaa. (Mannermaa 2004, 135, 136; Kvist 2004, 220–222.)

Edellä mainittu kappale voidaan kiteyttää, että kristillinen usko on Jumalalta saatu lahja ihmiselle. Ihmisen voidaan ajatella käyttävän vapaata tahtoaan siinä, ottaako hän lahjan vastaan ja haluaako hän pyrkiä omilla valinnoillaan ja teoillaan miellyttämään lahjan antajaa. Suomessa toimii perustuslain mukainen sananvapauslaki ja uskonnonvapauslaki, jotka karkeasti määritellen antavat jokaiselle kansalaiselle oikeuden sanoa

julkisesti ääneen mielipiteensä asioista ja uskoa tai olla uskomatta mihin haluaa (Suomen perustuslaki 731/1999, 11§, 12§). Kuvaan seuraavassa kristinuskon ydinsäلتöjä.

2.1 Usko, toivo ja rakkaus

Raamatussa (1 Kor. 13) kuvataan uskoa, toivoa ja rakkautta, joista suurin on rakkaus. Pihkalan (2010) mukaan usko, toivo ja rakkaus olivat jo keskiajalla kristillisiä hyveitä. Uusi Testamentti kertoo kymmenen käskyn pelkistyvän lähimmäisenrakkaudeksi, sillä mikäli rakastaa toista ihmistä, ei halua vahingoittaa häntä. (Pihkala 2010, 55, 56.) Lähimmäisenrakkaus voidaan kiteyttää Rakkauden kaksoiskäskyyn ja Kulaiseen sääntöön:

”Opettaja, mikä on lain suurin käsky? Jeesus vastasi: Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” (Matt. 22: 36–40.)

”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille” (Matt. 7: 12).

Mattila (2010) peilaa lähimmäisenrakkautta lasten ja nuorten auttajien asennemaailmaan. Auttamista ei ole lapsen tai nuoren yläpuolelle asettuminen eikä ihmisen tulevaisuuden ennustaminen, jotka lisäävät ihmisen toivottomuutta. Asiakkaan parhaaksi toimiminen voi tarkoittaa oman kyynistymisen tietoista välttämistä, oman kärsivällisyyden kasvattamista, toivon perusteiden etsimistä asiakkaan elämäntilanteista ja tulevaisuuden toivon valamista ihmiseen. (Mattila 2010, 19–23.)

Luterilaisuus painottaa kristittyjen roolia maailmassa toisten ihmisten palvelijoina, kukin omissa työtehtävissään. Ihmisen tehtävänä on Vanhan Testamentin (Miik. 6:8) mukaan ”osoittaa rakkautta ja hyvyttä, vaeltaa valvoen ja Jumalaa kuunnellen”. (Pihkala 2011, 105.) Kürten (2004) nostaa Raamatusta esiin *Vuorisaarnan*, joka antaa yhden näkökulman ihmiselle, miten elämää voidaan elää. Hyvä näkyy ihmisen teoissa ja ne ovat hyviä, mikäli ne ovat ”rakkauden katseen ja näkökulman värittämiä”. Tähän voidaan liittää toisen ihmisen autonomian kunnioittaminen, sillä kukaan ihminen ei voi kuitenkaan päättää toisen ihmisen puolesta, kuinka hänen tulisi elää. Ihmisellä on

vapaus ja valta tehdä omia valintojaan, mutta hän joutuu kantamaan itse niiden seuraukset. Lähimmäisen tehtävänä on tukea toista ihmistä hänen elämänsä eri vaiheissa. Se ei kuitenkaan tarkoita alistumista toisen valintoihin mikäli ne ovat ristiriidassa oman arvomaailman kanssa. Kunkin henkilökohtainen moraal, jota ei tarvitse peitellä, tulee esiin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Kúrten 2004, 190–194.)

2.2 Esimerkkinä Nasaretin Jeesus

Raamatun Jumala on köyhien ja sorrettujen puolella (Mt.25: 31–46; Jaak.2: 1–7; 5: 1–5). Lähimmäisen kasvot näkyvät kärsivissä ihmisissä kaikkialla maailmassa ja kristittyjen tehtävänä on pyrkiä auttamaan heitä. (Keinänen 2011, 60, 61.) Puhuttaessa kärsimyksistä katse kääntyy Jeesuksen esimerkkiin, jonka hän elämällään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan antoi ihmisille.

Raamatussa kehoitetaan ihmisiä pyrkimään hyvään ottaen esimerkkiä Jeesuksesta, joka tuli ihmisten kaltaiseksi luopuen asemastaan ja vallastaan hyväksyen tehtävänsä, mikä hänellä oli täytettävänä (Fil. 2:5–8). Raamatussa kuvattu Jeesus eli Nasaretissa ihmisenä, jonka elämä oli juurtunut sekä jumalayhteyteen, että kanssakäymiseen ihmisten kanssa. Jeesuksen sanomalla oli aikanaan ”järjestyttäviä uskonnollispoliittisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia”, joista hän sai maksaa hengellään. Jeesuksen keskeinen sanoma ihmisille liittyi viestiin Jumalan valtakunnasta. Jeesus kulki oman yhteiskuntansa huono-osaisten, petteina pidettyjen, köyhien, leskien, prostituoitujen ja sairaiden parissa. Hän vastusti vakiintuneita käytäntöjä, jotka aiheuttivat kärsimystä ihmisille. Köyhien arvon ja huolenpidon korostaminen saivat merkittävän sijan Raamatussa – erityisesti Vanhan testamentin exodus-kertomuksessa, profeettallisissa kirjoissa sekä Psalmeissa ja Sananlaskuissa. (Kainulainen, 2004.)

Henkilökohtainen kokemus Jumalan rakkaudesta pojassaan Jeesuksessa ja siihen nojautuva vakaumus on saanut lukemattomia ihmisiä ryhtymään koko osaamisellaan ja kaikilla voimillaan edistämään toisten ihmisten hyvää. Esimerkkeinä heistä voidaan mainita muun muassa Punaisen Ristin perustaja Henri Dunant ja Kalkutan slummeissa hylättyjen parissa toiminut Äiti Teresa. Maailman maissa työskentelee satoja tuhansia kristittyjä eri kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen lähettäminä. He ajavat yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, puolustavat ihmisoikeuksia, opastavat elinkeinoin, jotka tukevat kestävästä kehitystä, opettavat, hoitavat sairaita ja vammaisia. He kertovat ih-

misille toimintansa vaikuttimen, kristillisen rakkauden, mutta eivät aseta toiminnalleen ehtoja. Keneltäkään ei odoteta maksuksi kristillistä vakaumusta, sillä ”uskolla ei voi käydä kauppaa”. Ihmisillä pitää kuitenkin olla vapaus kuulla, kuunnella ja tehdä omat ratkaisunsa. (Pihkala 2010, 185.)

Halava ym. (2009) pohtivat kristillisyyden arvokysymyksiä ihmisen itsensä tutkiskelun kannalta ja haastavat lukijan pohtimaan, miten onnistunutta keskustelua kristillisyydestä ja arvoista kannattaisi käydä muiden ihmisten kanssa. He korostavat luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymistä asiakkaan ja ammattilaisen välille, ”läsnäolon teologiaa”, jossa lähtökohtaisesti kuunnellaan avoimella ja aidosti kiinnostuneella tavalla ihmisen omia kokemuksia arjestaan ja uskonnollisuuden rakentumisesta hänen elämässään. Halava ym. (2009, 52–54.) Nurmi (2011) kuvaa ihmisen arvomaailmaa hitaasti kääntyväksi, mutta kuitenkin eteenpäin meneväksi suureksi laivaksi. Laiva voi muuttaa kurssiaan, eli ihmisen arvojärjestys ja totutut toimintatavat voivat mennä uusiksi jonkun hänelle tapahtuneen asian myötävaikutuksella. Muutos edellyttää uskomista hyvään. Sen toteutuminen vaatii asioiden tekemistä uudella tavalla. (Nurmi 2011, 98.)

Keskusteltaessa ihmisten kanssa heidän arvoistaan moraalikysymykset nousevat toisinaan keskustelun aiheeksi. Pihkala (2010) toteaa, että kristillisen leiman saanut moraali, eli ”kymmenen käskyn ja kultaisen säännön etiikka”, saavat aikaan ihmisessä hyvää, mikäli niitä noudatetaan. Ongelma on kuitenkin siinä, että ihminen ei aina noudata moraalisia periaatteitaan eli ei pyri tai kykene aina tekemään oikeaksi katsomiaan asioita. Ongelman ydin ei siis ole moraalissa vaan ihmisen pahuudessa. Paavali kuvaa inhimillisyyttä: ”Huomaan siis, että minua hallitsee tällainen laki: Haluan tehdä hyvää, mutta en pääse irti pahasta. Sisimmässäni minä iloitan hyväksyn Jumalan lain, mutta siinä, mitä teen, näen toteutuvan toisen lain, joka sotii sisimpäni lakia vastaan.” (Room. 7:21–23; Pihkala 2010, 206.) Paavalin sanoista voidaan nähdä myös tulkinta nöyryydestä ja ihmisen ajallisesta inhimillisestä keskeneräisyydestä, mikä pitää hänet samanarvoisena kaikkien muiden ihmisten kanssa.

2.3 Lapsen uskonelämän kehitysvaiheet

Lapsen hengellinen elämä kehittyy Kinnusen (2011) mukaan yhdessä lapsen muun psyykkisen kehityksen kanssa. Niihin vaikuttavat 1) lapsen ajattelun kehittyminen,

johon kuuluvat lapsen tiedolliset ja kielelliset taidot sekä 2) tunne-elämän kehitys, mikä antaa lapselle mahdollisuuden kokea uskoon liittyviä elämyksiä. 3) Lapsen koulu, media, kaverit ja koti sekä niiden mahdolliset hengelliset virikkeet vaikuttavat omalta osaltaan lapsen psyykkiseen kehittymiseen ja uskonkäsitykseen. (Kinnunen 2011, 21.) Skinnari (2004) tuo esiin kasvattajan merkityksen erityisesti pienen lapsen esikuvana, jossa keskeisen sijan saavat kasvattajan sanattomat viestit, joita hän välittää lapselle. Lapsi kaipaa rakkauden olemusta kasvattajassaan. (Skinnari 2004, 87.) Kinnunen (2011) kiteyttää lapsen läheisyyden ja rakkauden tarpeen merkitystä seuraavasti:

” Kasvatuksen mahdollisuudet alkavat sylistä ja ne menetetään sylin puutteessa. Kun lapsi saa kokea vanhempiensa taholta lämmintä rakkautta ja huolenpitoa, se luo edellytyksiä sille, että myös vanhempien arvomaailma välittyy hänelle myönteisenä asiana.” (Kinnunen 2011, 43.)

Lapsen uskonnollinen kehitys liittyy Kinnusen (2011) mukaan hänen kokemuksiinsa varhaislapsuutensa ihmissuhteista. Rakastavan ja lapsen tarpeet täyttävän vanhemman turvallinen syli ja läheisyys iltarukoushetkessä jäävät lapsen mieleen. Hän yhdistää myöhemminkin rukouksessa kuulemansa Jeesuksen ja Jumalan nimen johonkin lämpimään, turvalliseen ja hyvään. Vanhemman etäisyys ja kylmyys saa lapsen ajattelemaan, että Jumalakin on samanlainen. (Kinnunen 2011, 22, 23.) Isokorpi (2006) nimeää lämmön, huolenpidon ja anteeksiannon lasta hoitaviksi vanhemmuuden piirteiksi. Lasta arvostelevalta, vaativasta ja ehdottomissa periaatteissaan pitäytyvä vanhempi toteuttaa lasta rankaisevaa vanhemmuutta. Lapsen minäkuva ja persoonallisuus muodostuvat sen mukaan, miten lapsen ympärillä olevat ihmiset suhtautuvat häneen ja millaisena lapsi heidät näkee ja kokee. Mikäli ihminen kokee, ettei hän saa hyväksyntää toiselta ihmiseltä, hän voi tuntea olevansa osaton myös rakkaudesta, mikä taas voi johtaa hylätyksi tulemisen tunteeseen. Tämä voi synnyttää tunnemaailmaan vihaa ja uhmaa toisia ihmisiä kohtaan. (Isokorpi 2006, 111–113.)

Kinnunen (2011) kuvaa lapsen uskovan ja luottavan Jumalaan ensimmäisten ikävuosiensa aikana, mikäli yksikin hänelle läheinen ihminen jakaa uskonelämänsä lapsen kanssa. Lapsi pitää itseään osana vanhempiaan. Mikäli omille vanhemmille uskonelämä on vierasta, voivat muut lapsen elämään liittyvät uskovat aikuiset olla lapsen uskon tukena. Lapsen elinympäristö ja siinä olevat ihmiset ovat omalla esimerkil-

lään keskeisiä lapsen uskoon ja hänen mielipiteisiinsä vaikuttajia. (Kinnunen 2011, 23.)

Valtaoja (2010) tuo esiin lapsen oikeuden kasvaa turvallisessa ja kannustavassa ympäristössä, jossa lapselle voi opettaa vain sellaista moraalialia ja käyttäytymistä, johon itse uskoo. Aito, kestäväälle pohjalle rakennettu kriittinen moraalialia ei hänen mukaansa voi kehittyä ilman kriittistä ajattelua, kykyä punnita erilaisia näkökantoja ja syvimpienkin uskomusten ja ajattelutapojen kyseenalaistamista. (Valtaoja 2010, 72, 73.) Mattila (2010, 73) toteaa aikuisten elämää ohjaavien sanattomien arvoviestien vaikuttavan lasten ja nuorten luottamukseen elämään ja rohkeuteen tehdä omia ratkaisujaan. Sitä voidaan pohtia, minkä verran aikuisten sanaton esimerkki elää arkeaan vaikuttaa lapsen ja nuoren moraalialin kehittymiseen varsinkin siinä tapauksessa, mikäli aikuisen sanalliset moraalialiovetukset ovat ristiriidassa hänen tekojensa kanssa.

2.3.1 Alle kouluikäisen lapsen usko

Kinnusen (2011) mukaan lapsi puhuu ja käyttää kieltä leikki-iässä, mutta ajattelu ei ole vielä jäsentynyttä eikä lapsi kykene vielä hahmottamaan loogisia kokonaisuuksia ja uskonnollisia käsitteitä. Vaikka lapsi oppisi käyttämään niitä, hän ei välttämättä ymmärrä, mistä puhuu. Lapsen ajattelu on kaikissa asioissa konkreettista. Lapsi elää tunnepitoista elämänvaihetta, jossa mielikuvat ovat sekä pelottavia että turvallisial. Kinnunen korostaa Raamatun kertomusten ja vertausten olevan tämänikäiselle lapselle sopivaa tiedollista materiaalia, sillä ne jättävät lapsen mielikuvia, joita hän oppii myöhemmin tulkitsemaan. Raamatun kertomusten kautta lapsessa syntyy rakkaus Jeesukseen ja luottamus Jumalaan. Rukoukokemukset vahvistavat lapsen käsitystä Jumalan voimasta, pyhydestä ja turvallisuudesta, jotka tukevat lapsen oman turvallisuuden tunteen kehitystä. Lapsen opittua puhumaan lapsi alkaa toistella luonnostaan rukousta vanhemman kanssa. Hänen kanssaan voidaan rukoilla erilaisia, myös vapaa-muotoisia rukouksia. (Kinnunen 2011, 23, 24, 53, 54.)

Skinnari (2004, 91–94) puhuu ”samaa kieltä” edellisen kanssa korostaen vanhojen opettavaisten satujen lisäksi myös vapaan leikin merkitystä lapselle hänen kasvaessaan kohti ihmisyyttä ja rakkauden olemuksen ymmärtämistä. Kinnusen (2011) mukaan kolme–neljä-vuotias lapsi kuvaa Jumalaa ihmisen kaltaisena, vanhana, voimakkaana ja kunnioitettavana, sillä hän on luonut maailman ja ollut olemassa kauan. Ai-

kuisen ei tarvitse korjailla tätä lapsen konkreettista käsitystä Jumalasta, eikä toisaalta vahvistaakaan käsitystä kertomalla, minkä näköinen Jumala on tai pyytämällä lasta piirtämään Jumalan kuvan. Lapselle voidaan kertoa, mitä Jumala tekee, ja puhua Jeesuksesta, jolloin lapsi ymmärtää paremmin Jumalan toimintaa. (Kinnunen 2011, 24, 25.)

Alle kouluikäinen lapsi on Kinnusen (2011) mukaan toiminnassaan itsekeskeinen, mikä ei tarkoita kuitenkaan itsekkyyttä. Lapsi uskoo, että muut ihmiset ovat olemassa häntä varten ja täyttääkseen hänen tarpeensa. Tämän saman uskomuksen hän siirtää Jumalaan ja Jeesukseen. Heidänkin tehtävänään on lapsen mielestä huolehtia hänen tarpeistaan, auttaa, varjella ja parantaa. Lapsi oppii ajattelevaan, että Jumalalle voi puhua milloin tahansa ja mistä tahansa. Sen myötä hän kokee olevansa Jumalalle ainutlaatuinen ja arvokas. Myöhemmin hän ymmärtää, että muutkin ihmiset ovat Jumalalle arvokkaita. (Kinnunen 2011, 25.)

Lapsen uskon sanotaan olevan aidoimmillaan viiden–kuuden vuoden iässä. Silloin lapsella on tietoa siitä, millainen Jumala on ja lapsi rakastaa Jumalaa koko sydämeästään. Hän ei ymmärrä sitä, miksi kaikki ihmiset eivät usko Jumalaan ja on huolissaan heistä. Lapsi elää aitoa uskoa siinä hetkessä ja luottaa, että Jumala kuulee rukouksia ja vastaa niihin. (Kinnunen 2011, 28, 29.)

2.3.2 Kouluikäisen lapsen uskon piirteitä

Kinnunen (2011) toteaa kouluaan aloittavien lasten uskovan vilpittömästi Jumalaan, mikäli ovat saaneet vähänkin uskoa tukevaa kasvatusta. Vaikka lapsi ei olisi koskaan kuullut Jumalasta, hän voi alkaa uskomaan nähdessään ja kuullessaan hänelle tärkeän ihmisen uskovan ja puhuvan hengellisistä asioista. Kouluaan aloittava lapsi ajattelee edelleen itsekeskeisesti, että Jeesus ja Jumala ovat olemassa häntä varten. Moraalisessa kehityksessä lapsi on siirtymässä ”seurausmoraalin kaudesta sääntömoraalin kauteen”. Hän seuraa tarkkaan itsensä ja muiden lasten sääntöjen noudattamista ja kiinnittää huomionsa epäoikeudenmukaisuuteen. Tässä iässä lapsi näkee Jumalan hyviä ihmisiä palkitsevana ja pahoja rankaisevana tuomarina, jonka anteeksiantamus pahoille on jotain käsittämätöntä. (Kinnunen 2011, 31, 32.)

Kinnunen (2011) herättelee vanhempia ja kasvattajia. Hän tuo esiin näkökulman, että lapsen opetuksessa on pyrittävä välttämään täydellisyyteen pyrkimisen korostamista, sillä se vahvistaa lapsen riittämättömyyden ja huonommuuden tunnetta. Kouluikäinen ymmärtää synnin olevan rikkomus Jumalaa vastaan ja saattaa olla huolissaan omista vääristä teoistaan ja siitä, onko riittävän hyvä elämään Jumalan tahdon mukaisella tavalla. Lapselle voi joskus muodostua yliherkkä omatunto, joten lapsen on saatava kuulla aikuisen suusta, ettei täydellisiä ihmisiä ole olemassa. Kaikki kiltitkin ihmiset tekevät joskus väärin tekoja, vaikka he eivät haluaisikaan tehdä. Lapselle voidaan myös kertoa, että Jeesus rakastaa kaikkia ihmisiä, vaikka hän tietääkin ihmisten olevan puutteellisia. (Kinnunen 2011, 32, 33.)

Yhdeksän ikävuoden paikkeilla lapsen jumalakuva muuttuu ja lapsen usko joutuu koe-tukselle. Lapsi miettii, onko Jumalaa olemassakaan. Tyttöjen ja poikien välillä alkaa olla selviä eroja yhdeksän–kymmenen ikävuoden paikkeilla. ”Tytöt saavat korkeammat pistemäärät kaikilla uskonnollista aktiivisuutta, uskomista kohtaan myönteisyyttä tai omakohtaisuutta ilmaisevilla mittareilla. Tytöt osallistuvat ahkerammin seurakuntien kerhoihin, kuoroihin ja muuhun uskonnolliseen harrastustoimintaan.” (Kinnunen 2011, 33, 34.)

Kymmenen–yhdeksentoista ikävuoden paikkeilla lapsi voi alkaa kyseenalaistaa Jeesuksen olemassaoloa ja ihmetekoja. Lapsi haluaa selvittää omat ajatuksensa ja mihin haluaa uskoa. Lapsen rukous muuttuu henkilökohtaisemmaksi ja voi muuttua joko sisäiseksi keskusteluksi Jumalan kanssa, tai lapsi saattaa sopia hyvän ystävänsä kanssa yhteisistä ”rukousprojekteista”. Mikäli lapsi ei siihen mennessä ole sisäistänyt uskoa omakohtaisesti, hänen ymmärryksensä uskosta voi jäädä kehittymättömäksi ja lapsen tasolle. Tässä vaiheessa lapset tarvitsevat karttaa ja historiankirjaa avuksi tutkittaessa Raamatun kertomusten luotettavuutta. Koulussa lapset joutuvat ristiriitaan uskon ja niin sanotun tieteellisen ajattelun kanssa. Lapsille voidaan kertoa, ettei Raamattu ole ristiriidassa tieteen kanssa. Lasten on hyvä myös tietää, että kaikki tieteilijät eivät usko Jumalan olemassaoloon, joten he ovat kehittäneet erilaisia teorioita maailman synnystä. Osa tieteilijöistä uskoo Jumalaan, mutta heidän päättelynsä ei ole päässyt koulun oppikirjoihin saakka. (Kinnunen 2011, 34–36, 57, 58.) Pihkalan (2010, 67) mukaan koulun antama maltillinen ja epäkohtiakin julki tuova uskonnollis-maailmankatsomuksellinen opetus on erittäin hyödyllistä tietoa lapselle, mutta se ei korvaa kirkkojen omaa opetusta.

Skinnari (2004, 113, 114) toteaa maailman olevan 12–14-vuotiaalle mustavalkoinen ja liian arkinen paikka, josta nuori haluaa löytää jotain ihannoimisen arvoista. Kinnunen (2011) tuo esiin lapsen loogisen kyvyn ajatella, jolloin uskon tiedollinen sisältö voi avautua hänelle. Lapsi alkaa ottaa kantaa opittuun ja ymmärtää syyn ja seurauksen. Hän ymmärtää, että Raamattu opettaa oikeaa ja väärää ja että ihminen on Jumalan edessä vastuussa tekemisistään. Lapsi tarvitsee keskustelukumppania pohdintoihinsa ja hän valitsee itse ihmisen, ajan ja paikan, jolloin on siihen valmis. (Kinnunen 2011, 31, 36, 37.)

”Keskilapsuuden loppupuolella lapsella vahvistuu elämän suunta, mitä toteutetaan murrosiässä. Usko antaa ihmiselle turvan pelottavienkin asioiden keskellä. Se tarjoaa ihmiskuvan, josta murrosikä lähestyvä nuori saa aineksia itsetuntonsa rakentamiseen. Usko tarjoaa syyllisyyteen anteeksisaamisen mahdollisuuden. Kristillinen usko korostaa vastuuta itsestä ja toisista ihmisistä ja koko luomakunnasta. Se opettaa arvokkaita ja elämää suojelevia eettisiä ja moraalisia periaatteita. Ennen kaikkea kristillinen usko sisältää totuuden, jonka varassa voi elää ja kuolla.” (Kinnunen 2011, 38.)

Uskonnollinen ja moraalinen kehitys eivät tarkoita samaa, mutta ne kulkevat hyvin samankaltaisia reittejä. Lapsi tekee herkkyyssvaiheissaan luonnostaan uskonnollisuuteen ja maailmankatsomuksellisuuteen liittyviä kysymyksiä, joihin vanhempien on vastattava oman uskonsa perusteella rehellisesti, pakottamatta ja huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso. Lapsen on saatava olla lapsi. Fanaattinen uskonnollisuus ja myös fanaattinen uskonnon vastaisuus saavat lapsessa tuhoa aikaan. (Pihkala 2010, 66.)

2.3.3 Murrosikäisen lapsen/nuoren uskon vaiheet

Murrosikään mennessä vanhemmat ovat antaneet nuorelle eväät hengellisiin asioihin. Nuoren kuuluu murrosiässä irrottautua vanhemmistaan ja alkaa muodostaa uudenlaista käsitystä itsestään. Hän on usein ehdoton mielipiteissään eikä vielä tiedä mitä ja miten hän haluaa uskoa. Omaksi itseksi kasvaminen tarkoittaa usein vanhempien mielipiteiden ja uskon kyseenalaistamista ja nuori saattaa itsenäistyäkseen jopa hylätä vanhempiensa arvot. Nuori tarvitsee kuitenkin vanhempiensa hyväksynnän opetella uskomaan omalla tavallaan. Toisinaan nuori ymmärtää vain sanatonta rakkauden kieltä.

(Kinnunen 2011, 39–41, 50.) Skinnari (2004, 115, 116) kuvaa samantapaisesti nuoren ”etsikkoaikaa” ja toteaa lisäksi jokaisen nuoren kulkevan omaa valitsemaansa polkua, jota kukaan toinen ei voi nuoren puolesta kulkea.

Murrosikäinen tarvitsee mahdollisuuden samaistua uskonelämänsä selkiytymisvaiheessa johonkin perheen ulkopuoliseen ihmiseen, joka voi olla joku samankaltaisesti ajatteleva yksittäinen kaveri tai uskonnollinen yhteisö. Nuori hakee niistä itselleen läheisyyttä, hyväksyntää ja kokemusta johonkin kuulumisesta. Parhaimmillaan välittävä yhteisö vahvistaa vahvan itsetunnon omaavan nuoren kokemusta Jumalasta turvallisena persoonana, mikä helpottaa oman identiteetin kehittymistä. Riippuvuus yhteisöstä voi kuitenkin vaikuttaa myös kielteisesti itsetunnoltaan hauraan nuoren ajattelumaailmaan, mikäli hän alistuu ryhmän ”johtajan” mielipiteisiin ja on ohjailtavissa tämän haluamaan suuntaan. (Kinnunen 2011, 40, 41.)

Skinnarin (2004, 116, 117) mukaan nuori aikuinen janoaa vapautta, mutta hän etsii samalla itselleen sopivia ihmissuhteita. Kinnunen (2011) liittää aikuisuutta lähestyvään vaiheeseen uskonnon arvojen omakohtaisen selkiytymisen, mikä mahdollistaa itsenäisten ratkaisujen tekemisen. Nuori pystyy irrottautumaan ryhmälle ominaisesta ajattelusta ja kykenee valitsemaan oman elämäntyylinsä ja tapansa uskoa. Hän sitoutuu yhteisöön, mikäli kokee tämän vastaavan omia käsityksiään ja tapaansa toimia yhdessä muiden uskovien kanssa. Nuoren on helppoa tässä vaiheessa lähteä pois ryhmästä, mikäli sen usko ja tapa elää eroaa liikaa hänen omista tavoistaan. Mikäli uskon olemus ei ole sisäistynyt nuoreen, hän saattaa jäädä kokonaan pois seurakuntayhteystdestä. (Kinnunen 2011, 41, 42.)

2.4 Kristillinen kasvatus tutkittavassa lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitoksessa on kolme ”kotiryhmää”, joissa kussakin on omat huoneet seitsemälle lapselle. Yksi kotiryhmistä on tarkoitettu nuorille ja muissa lapset ovat erikäisiä, pääsääntöisesti alle 12-vuotiaita. Työskentelen toisessa viimeksi mainituista kotiryhmistä, joten kuvaan seuraavaksi ohjaajan näkökulmasta kristillistä kasvatusta.

Lastensuojelulaitoksen kristillinen perintö kumpuaa viime vuosituhannen alkupuolen hengellisen herätyksen kokemuksesta, jonka seurauksena kodittomat lapset saivat kodin. Lastenkodin kasvatuseriaatteen ja eettiset arvot nousevat kodin hengellisestä pe-

rinnöstä ja perustuvat luterilaiseen kristilliseen kasvatukseen. Kasvatuksen lähtökoh-
tana on kristillisten arvojen soveltaminen parhaalla mahdollisella tavalla. (Lastensuo-
jelulaitoksen laatukäsikirja 2011, 3, 6.)

Niiranen ym. (2010, 115) kuvaavat organisaatioiden yhteisiä arvoja yhteisön eettisen
toiminnan perustaksi, mikä edellyttää työyhteisön jäseniltä sitoutumista käyttäyty-
mään omien julkilausuttujen arvojensa mukaisella tavalla. Kyseisessä lastensuojelulai-
toksessa työyhteisön omat arvot on kirjattu laitoksen Laatukäsikirjaan. Suvikkaan ym.
(2011, 21, 22) mukaan työyhteisössä vallitseva arvomaailma voi poiketa työyhteisön
jäsenen arvomaailmasta, mikä voi tuoda mukanaan ristiriitoja, sillä kukin ihminen on
omanlaisensa kokonaisuus ja arvostaa omia tärkeäksi katsomiaan asioita. Kristillisestä
kasvatuksesta keskusteleminen työyhteisön jäsenten kesken nousee tätä taustaa vasten
merkitykselliseksi, sillä sen jälkeen yhteisön ”riittävän” yhteinen linja kristillisen kas-
vatuksen suhteen voi selkiytyä.

Kristillinen kasvatus ilmenee lastensuojelulaitoksessa toisaalta olemassa olevina käytänteinä ja rutiineina, mutta liittyy myös vuorovaikutukseen, jonka tapa määräytyy sekä kunkin lastensuojelulaitoksessa toimivan ohjaajan oman arvomaailman, että työyhteisön arvomaailman mukaan. Kuviossa 1 esitän opinnäytetyön kohteena olevan lastensuojelulaitoksen kristillisen kasvatuksen ilmenemismuotoja sekä tekijöitä, jotka ohjaavat kasvatuksen tapaa. Kuvion alla (Ks. s.14–16) kuvaan tarkemmin kuvion sisältöjä.

KUVIO 1. Kuvio kristillisestä kasvatuksesta opinnäytetyön kohteena olevassa lastensuojelulaitoksessa

Yhteinen tekeminen ja lasten kanssa vietetty aika antavat lapselle kokemuksen, että hänestä välitetään (Kinnunen 2011, 44). Lastensuojelulaitoksen arki on samankaltaista, kuin useimmissa kodeissakin. Lapset ja nuoret käyvät päiväkerhoa, esikoulua tai koulua. He tapaavat omia läheisiään ja kavereitaan vapaa-aikanaan ja käyvät itselleen mieluisissa harrastuksissa. Heidän kanssaan ulkoillaan, retkeillään, leivotaan, askarrellaan ja tehdään yhdessä kaikenlaista. He ovat jatkuvassa itselleen ominaisessa vuorovaikutuksessa ohjaajien, läheistensä ja muiden heitä ympäröivien ihmisten kanssa. Lapset ja nuoret kysyvät mieltään askarruttavista asioista aikuisilta elämäntilanteiden ja ikätasonsa mukaisella tavalla sekä jakavat heidän ja vertaistensa kanssa mielipi-

teitään myös kyseenalaistaen niitä. Uskoon liittyviä asioita ei yritetä ”tuputtaa” kenellekään, vaan kunnioitetaan jokaisen itsemääräämisoikeutta uskomisessaan.

Yhteinen ruoka-aika yhdistää ja on niitä harvoja tilanteita päivässä, jolloin toisen konkreettinen kohtaaminen on mahdollista (Kinnunen 2011, 51, 52). Lastensuojelulaitoksessa kokoonnutaan yhteisesti ruokapöytään, hiljennytään ja siunataan ruoka sen jälkeen, kun kaikki istuvat pöydän ympärillä. Ruokapöydässä vaihdetaan päivän kuulumisia. Lasten kanssa luetaan iltaisin iltarukous heidän omissa huoneissaan huomioiden eri-ikäisten lasten tavat, tottumukset ja toiveet. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että uusilta lapsilta kysytään, onko rukoileminen heille tuttu asia ja onko heillä joku oma tietty rukous, jonka he jo osaavat. Mikäli heillä ei ole, heidät siunataan halutesaan käyttäen pääsääntöisesti jotain yleistä iltarukousta. Mikäli lapsella on joku hänelle tärkeä rukous tai laulu, esimerkiksi kastelaulu, se voidaan kirjoittaa heille näkyville ja laittaa lapsen toiveen mukaiseen paikkaan huoneessaan. Mikäli lapsi haluaa, hänen huoneeseensa laitetaan seinälle hengelliseen aiheeseen liittyvä lasten taulu. Uskonnolliset esineet, kuvat, taulut, ”kotialttarit” ja muut vastaavat symbolit muistuttavat kodin ”päähenkilöstä ja hiljaisesta läsnäolijasta” (Kinnunen 2011, 79–81).

Pienille lapsille luetaan iltaisin satuja, jolloin lapset voivat valita itse, mistä satukirjasta haluavat kuunnella kertomuksia. Tarjolla on muun kirjallisuuden ohella myös lapsille kuvitettua hengellistä kirjallisuutta Raamatun kertomusten muodossa sekä pyhäkoululehden askartelutehtäviä. Lapsi oppii kunnioittamaan Raamatun sanaa, mikäli vanhempikin kunnioittaa sitä (Kinnunen 2011, 62). Tarjolla on myös vanhemmille lapsille ja nuorille hengellistä seikkailu- ja elämäntarinakirjallisuutta, joista lapset ja nuoret voivat valita halutessaan itseään kiinnostavan kirjan luettavakseen.

Laulava aikuinen välittää lapselle kuvaa elämäänsä ja oloonsa tyytyväisestä ihmisestä tuoden turvaa lapselle, lisäksi laulut voivat muistua lapsen mieleen hetkinä, jolloin olo tuntuu yksinäiseltä ja pelottaa (Kinnunen 2011, 46). Pienille lapsille lauletaan hengellisiä lauluja ja soitetaan hengellisiä lasten lauluja erityisesti nukkumaanmenon yhteydessä. Lapsia kannustetaan liittymään seurakunnan kuorotoimintaan.

Lasten kanssa käydään kirkossa silloin, kun siihen on mahdollisuus ja lapset ovat halukkaita lähtemään sinne. Pienemmät lapset voivat halutessaan osallistua pyhäkouluun, johon osallistumisesta keskustellaan aina ensin lasten vanhempien kanssa. Kirk-

koon lähteminen ja laitoksen omiin ja sen ulkopuolella tapahtuviin hengellisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin osallistuminen on aina vapaaehtoista. Yhdessä tekeminen, seikkailu ja draama, joihin liittyy myönteisiä ja hengellisiä elementtejä auttavat lasta oppimaan uutta ja muistamaan niitä myöhemminkin (Kinnunen 2011, 85, 109). Joulun läheisyydessä oleviin tapahtumiin panostetaan (jouluvaellus, joulukuvaelma, toisenlaiset pikkujoulut) ja lapsia sekä nuoria kannustetaan osallistumaan niihin. He voivat valita vuosittain oman roolinsa niissä ja olla osa joulun perinteistä tarinaa yhdessä lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja/tai läheistensä kanssa.

3 SOSIAALIALAN EETTINEN ARVOMAAILMA

Talentian Ammattieettinen lautakunta (2005) määrittelee sosiaalityön yleiseksi tavoitteeksi Suomessa ihmisten hyvinvoinnin lisääntymisen. Tavoitteen saavuttamiseksi tuetaan ihmisten sosiaalisia muutostarpeita ja edistetään itsenäistä elämänhallintaa sekä ihmissuhteisiin liittyvien ongelmien ratkaisemista. Työn kohteena on ihmisen ja hänen elinympäristönsä välinen vuorovaikutus. Sosiaalialan työ perustuu Suomessa lainsäädäntöön, jossa keskitytään ihmis- ja perusoikeusperiaatteiden noudattamiseen. Perustuslain 1. §:ssä vahvistetaan Suomen valtiosääntöä, joka ”turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa”. Perustuslain 22. §:n mukaan viranomaisten on huolehdittava aktiivisesti asiakkaan oikeuksista kaikissa häntä ja hänen arkeaan koskevissa asioissa. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 7.)

Sosiaalialan eettisten ohjeiden tarkoituksena on sekä lisätä ammattihenkilöstön valmiuksia tehdä työtään että suojata palveluiden käyttäjiä väärinkäytöksiltä. Koko sosiaalialan katsotaan saaneen alkunsa eettisiin ja ihmisoikeuksiin liittyvien kysymysten pohtimisesta, joihin liitetään välttämättömyys tuntea ajantasainen lainsäädäntö. Laki ei useinkaan anna vastauksia ihmissuhdetyössä vastaan tuleviin pulmatilanteisiin, minkä vuoksi ammattietiikan ja sen mukaisten valintojen osuus korostuu. Haasteena on löytää toimivia eettisiä käytäntöjä, sillä arvojen ja normien määrittelijöitä riittää ja kukin määrittelee ne omasta taustastaan käsin. Voidaan myös pohtia sitä, kenen hyvä määritelty hyvä on? Sosiaalialan työn tavoitteena on tehdä hyvää ihmisille, auttaa heitä, lieventää heidän kärsimyksiään ja puutteitaan sekä tavoitella muutosta ja kehitystä. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 5.)

Launonen ja Puolimatka (1999, 10, 25) liittävät hyvään elämään liittyvien arvojen ja päämäärien taustalle sosiaalipedagogiikan, sillä sen toiminnan lähtökohtana on toimijoiden tasapuolisuus sekä ihmisen subjektiuden ja autonomian kunnioittaminen. Hämäläinen (1999) toteaa, että vaikka sosiaalipedagogiikka on oma tietyn ammattiryhmän tieteenalansa, sosiaalityö ja nuorisotyö voisivat ottaa ”mallia” sen tavasta kohdata ihmisiä. Hämäläinen kuvaa sosiaalipedagogisen orientaation ohjaavan käyttämään tiettyjä työmuotoja, jotka ovat käyttökelpoisia kaikkialla, missä ihmisillä on pulmia paikkansa löytämisessä, kiinnittymisessä sekä elämänhallinnan tasapainon saavuttamisessa. Sosiaalipedagogisessa työssä on keskeistä kunnioittaa ihmisen autonomiaa ja auttaa häntä auttamaan itse itseään pyrkimällä toimimaan siten, että ihminen löytää ja oivaltaa mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Tämä edellyttää työntekijältä ihmisen vahvistamista subjektiasemaan. Subjektina oleminen tarkoittaa myös osallisuutta, osallistumista, vastuunkantamista, itsenäisyyttä ja valmiuksia toimia muiden ihmisten kanssa. (Hämäläinen 1999, 28, 29, 59–62.) Subjektius voidaan ymmärtää myös niin, että työntekijä ei ”sido” ihmistä itseensä, vaan hän toteuttaa ”läheisyys–etäisyys” -periaatetta ihmisen tilanteen vaatimalla tavalla pyrkien tekemään itsensä lopulta tarpeettomaksi.

3.1 Arvojen ymmärtämisen monet muodot

Arvoja on ymmärretty Launosen ja Puolimatkan (1999) kuvauksen mukaan länsimaissa ainakin viidellä erilaisella tavalla. Heidän määrittelyään mukaellen arvojen lähteeksi on nimetty kautta vuosien *kristinuskossa* ”Jumalan olemassaolo ja luonne”. Filosofin *Platon* oli sitä mieltä, että arvot sijaitsevat ihmisen ”metafyysisessä todellisuudessa” ja ovat kaikilla ihmisillä samoja, mutta eivät välttämättä liity uskonnollisuuteen. Ihminen tuli *Platonin* mukaan tietoiseksi arvoistaan oman järkensä avulla ymmärrettyään minkälainen arvopohja hyvään elämään tarvitaan. Filosofin *Aristoteles* näki arvot ”kohteen luonnollisena ominaisuutena”, eli kaikilla ”oliolajeilla” on oma ”hyvänsä” valmiina sisimmässään. Ihmisen kuuluu olla hänen mukaansa hyvä, käyttää omaa järkeään ja elää ”hyveellisesti” muiden ihmisten kanssa yhteisössä. 1900-luvun alussa syntyneen filosofisen *pragmatism*in mukaan arvot liittyivät hyötynäkökulmaan eli ”käytännössä hyvin toimiviin ratkaisuihin”. Nykyään ajatellaan yleisesti, että arvojen määrittelijöinä ovat sekä yksittäiset ihmiset että yhteisöt. (Launonen & Puolimatka 1999, 20–22.)

Suvikas ym. (2011) kuvaavat arvojen tarkoittavan jotain ihmisen kokemaa tärkeää, oleellista ja arvokasta, joka sisäistyy ihmiseen hänen henkilökohtaisen kasvunsa aikana. Heidän mukaansa arvot heijastuvat ympäröiville ihmisille mielipiteinä, valintoina ja asenteena muita ihmisiä kohtaan. Hyvyys, vapaus ja tasa-arvo luetaan arvokkaiksi itseisarvoiksi. Rehellisyys taas kuvataan välinearvoksi, joka tähtää aina tiettyyn päämäärään. Suvaitsevaisuus, hyvyys, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus ovat yleisesti hyväksytyjä julkiarvoja kun taas rasistiset asenteet näyttäytyvät piiloarvoina, jotka osoittavat ihmisistä heidän todellisen asennoitumisensa muihin ihmisiin. Arvot voidaan jakaa myös niin sanottuihin arkiarvoihin jotka näkyvät käytännön elämässä ja eettisiin arvoihin, jotka ohjaavat moraalisia ja eettisiä valintojamme. Arvot ovat jatkuvasti läsnä työntekijän työssä. Toimintaa ohjaavat henkilökohtaisten arvojen lisäksi työyhteisön arvomaailma, kuntoutuksen arvomaailma sekä yhteiskunnassa vallitseva arvomaailma (Suvikas ym. 2011, 19, 20.) Launonen ja Puolimatka (1999, 19) kuvaavat arvojen toimivan myös eräänlaisena ”lupana” tehdä asioita omalla parhaaksi katsomallaan tavalla.

Miten ihminen oppii tunnistamaan omia arvojaan? Ihmisen elämä on Suvikkaan (2011) mukaan kokonaisuus, johon vaikuttavat kunkin oma fyysinen-, psyykinen-, henkinen-, sosiaalinen-, taloudellinen ja ammatillinen kunto. Ihminen tunnistaa henkilön välityksellä paitsi omia arvo- ja moraalikäsitteisiään myös omaa tilaansa fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Jokainen ihminen voi listata ylös itselleen tärkeimmät asiat ja selvittää näin hänen omat henkilökohtaiset arvonsa. Hän voi myös selvittää sen, voiko arvoja käytännössä toteuttaa. Kuinka paljon aikaa hän käyttää tärkeäksi katsomaansa tekemiseen? Mitä hän haluaisi tehdä, jos aikaa olisi enemmän? Ketä ihmistä hän arvostaa? Miksi hän on valinnut alan jolla työskentelee? (Suvikas ym. 2011, 21.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen on hyvä tiedostaa oman arvomaailmansa merkitys toimintaansa, valintoihinsa ja kehittymisensä mahdollisuuteen. Asiakkaan kannalta sillä on merkitystä, tekeekö ohjaaja työssään ainoastaan vähimmäisvaatimukset vai onko työn tavoitteena pyrkiä aktiivisesti mahdollistamaan asiakkaan kuntoutumista. Kuntoutumiseen liittyy myös toivon ylläpitäminen, asiakkaan puolesta puhuminen tarvittaessa sekä vaikuttaminen asiakkaan kannalta tärkeisiin asioihin. (Suvikas ym. 2011, 19.)

Suvikkaan (2011) mukaan työyhteisön jäsenen arvomaailma voi poiketa työyhteisössä vallitsevasta arvomaailmasta, mikä voi aiheuttaa ristiriitoja. Siksi työyhteisöjen toimintaa ohjaavissa linjauksissa pyritään ottamaan huomioon asiakkaan kuntoutumista eteenpäin vievä työote. Sen kirjaaminen ei kuitenkaan riitä, vaan arvojen ja etiikan mukaisesti sanat on vietävä toiminnan tasolle. Toimintaa voi olla niin monenlaista kuin on työntekijöitäkin. Työntekijät tekevät työtään myös persoonallaan, joten työntekijän omat arvostuksen kohteet välittyvät suoraan asiakkaille. Ihmisen itsemääräämisoikeutta arvostava työntekijä pyrkii auttamaan asiakasta löytämään itse keinoja ja ratkaisuja pulmallisiin kysymyksiinsä tavoitteena asiakkaan itsenäistyminen ja itsensä tarpeettomaksi tekeminen. Mikäli työntekijä arvostaa turvallisuutta, hän minimoi riskejä eikä kannusta asiakasta asettamaan itselleen uusia tavoitteita. Tällöin voi olla vaarana, että asiakkaasta tulee toiminnan kohde ja hänen omat ajatuksensa ja tavoitteensa sivuutetaan. (Suvikas ym. 2011, 22.) Niirasen ym. (2010, 115) mukaan johtajan tehtävänä on puuttua työyhteisössä arvojen vastaiseen toimintaan sekä liittää arvokeskustelu henkilöstön kanssa käytäviin kehityskeskusteluihin ja uusien työntekijöiden valintatilanteisiin.

3.2 Lastensuojelutyöntekijän eettinen ammatillisuus

Asiakaslähtöisyys kuuluu sosiaalialan ammatillisen työn merkittäviin periaatteisiin ja sosiaalialan ammattilaisen tulee pyrkiä edistämään tämän periaatteen toteutumista organisaation kaikilla tasoilla ja toimimaan havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi. Hän kehittää menettely- ja työtapoja vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita ja ammatin eettisiä periaatteita. Ammattietiikka ja siitä keskusteleminen muuttuvien tilanteiden vaatimalla tavalla on koko työyhteisön ja organisaation asia. Ammattieettisyyteen kuuluu kunkin työntekijän vastuu ammattitaidostaan ja sen kehittämisestä, sillä hyvätkään eettiset periaatteet eivät korvaa puutteellista ammattitaitoa. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 6, 11.)

Asiakaslähtöisyyteen liittyy oleellisesti se, että työntekijä ymmärtää asiakkaan olevan itse oman tilanteensa ja elämänsä asiantuntija. Tämä on tärkeää pitää mielessä arvioitaessa sitä, kuinka paljon toisen eteen voi työskennellä, ettei avulla ole passivoivaa vaikutusta asiakkaan tilanteeseen. (Helminen, 2006, 101.) Asiakaslähtöisyyteen liittyy myös asiakkaan itsemääräämisoikeus. Työntekijän on omista arvoistaan ja elämänvalinnoistaan riippumatta kunnioitettava ja edistettävä asiakkaansa oikeutta tehdä omat

valintansa edellyttäen, että tämä ei uhkaa muiden oikeuksia tai oikeutettuja etuja. Täysivaltainen asiakas on vastuussa omista valinnoistaan ja niiden seurauksista. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 8.)

Sosiaalialan ammattilaisen ei tarvitse olla ”täydellinen” ihminen. Hän voi avoimesti ja rehellisesti kertoa myös omat tiedon, kehittymisen ja tuen tarpeensa. Eettisyys tavoittelee oikean ja väärän erottamista oikeuksien ja vastuukysymysten pohdinnan kautta. Ammatillisella tasolla eettisyys tarkoittaa kykyä reflegtoida eli peilata omia toimintatapoja ja päätöksentekoa oikeudenmukaisuuteen. Kehittäessään toimintaa eettisellä tavalla ammattilainen haluaa nähdä erilaisia vaihtoehtoja toimia arjessa kuunnellen myös asiakkaiden omia näkemyksiä asioista. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005,6.)

Kaljosen (2005) mukaan ammatillinen kasvu on eräänlaista työntekijän ”eettistä kasvutarinaa”, mikä lähtee lastensuojelun kontekstissa liikkeelle työntekijän ja asiakkaan kohtaamisesta, jolloin työntekijä on aidosti kiinnostunut asiakkaan elämästä ja arvoistaan. Työntekijä voi alkaa peilata asiakkaan kokemuksia omasta elämäkokemuksesta nouseviin kokemuksiin ja käydä läpi niitä tunteitaan oppien erottamaan, mitkä tunteet liittyvät omaan elämäkokemukseen ja mitkä asiakkaan kertomiin asioihin. Tämän ymmärtäminen mahdollistaa työntekijälle uskon asiakkaan omiin mahdollisuuksiin kyetä rakentumaan omassa elämässään. (Kaljonen 2005, 24, 25.) Tämä ymmärrys voi myös mahdollistaa välittämiselle otollisen ilmapiirin työntekijän ja asiakkaan välille.

Vilen ym. (2010) kritisoivat palveluammattien eettisiä ohjeita peräänkuuluttaen sanaa välittäminen. Heidän mukaansa asiakkaan kunnioittaminen ja arvostaminen ovat sanoina ”abstrakteja” eikä niihin liity automaattisesti tunteita. Heillä on käsitys, että sosiaali- ja terveysalalla jopa korostetusti varoitetaan kiintymästä tunnetasolla asiakkaisiin. Tämän seurauksena ammatillisuudella voidaan puolustaa kylmyyttä, jota voidaan osoittaa asiakkaita kohtaan. Asiakkaat kokevat tulevansa autetuiksi, hoidetuiksi ja tuetuiksi vasta kun heidän oma kokemuksensa on, että heistä tai heidän tilanteestaan on oikeasti välitetty. Välittämisen toinen puoli on helposti välinpitämättömyys. Välittämiseen kuuluu myötätuntoa toisen kärsimyksestä ja aitoa iloa asiakasperheen hyvinvoinnista. Välittäminen voi näkyä myös huolena silloin, jos asiakasperhe syystä tai toisesta alkaakin voida huonosti. Tällaiseen tilanteeseen eivät kuulu itsesyytökset tai syytökset asiakasperhettä kohtaan. (Vilen ym. 2010, 69.) Eskelinen ym. (2005) ku-

vaavat välittämisen mahdollistuvan siitä alkaen, kun ihminen alkaa välittämään itsestään ja kokee että muutkin hyväksyvät hänet ja välittävät hänestä. Välittäminen rakentuu toisen ihmisen huomioonottavassa dialogisessa vuorovaikutuksessa. Välittämistä on myös asiakkaan asioihin puuttuminen tarvittaessa. (Eskelinen ym. 2005, 92.)

3.2.1 Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen

Sosiaalialan ammattilaisen on Talentian (2005) mukaan pyrittävä olemaan joka tilanteessa asiallinen ja neutraali asiakasta kohtaan sekä kunnioitettava hänen ihmisarvoaan ja yksilöllisyyttään. Ihmisarvon kunnioittaminen näkyy muun muassa asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisena Asiakaslain 8. §:n mukaisella tavalla, jolloin asiakas tekee omaa elämäänsä koskevat valinnat itse edellyttäen, että tällöin muiden oikeudet ja etu (Ks. Lastensuojelulaki 4§) eivät ole uhattuina. (Talentia, Ammattietinen lautakunta, 2005, 6, 8.)

Niemi (2011) kuvaa itsemääräämisoikeuden perusajatusta lähtökohtaisesti selkeäksi, eli ihminen määrää itse asioistaan, eivätkä muut ulkopuoliset ihmiset. Hän toteaa kuitenkin itsemääräämisen ilmenemiseen vaikuttavan lukuisat, myös ihmisen biologisuu-teen ja historiaan liittyvät tekijät, jotka selkiytyvät ihmiselle hänen itsetuntemuksensa kautta. Itsemääräämisen ”aste kasvaa” sitä mukaa, kun ihminen oppii ymmärtämään omaa käyttäytymistään, tehtyjä valintojaan ja niiden taustalla olevia asioita. (Niemi 2011, 170, 176.) Kaikille ei silti ole itsestään selvää, miten määrätä omista asioistaan, vaikka saisivatkin niin tehdä.

Vilkkumaa (2011) toteaaakin itsemääräämisen olevan mahdollista vasta sen jälkeen, kun ihmisellä on riittävät valmiudet yhdessä tekemiseen ja yhdessä ajattelemiseen. Sosiaalinen ”taitamattomuus”, joksi Vilkkumaa nimeää ”liiallisen aggressiivisuuden, vilkkauden, yksinäisyyden, sosiaaliset pelot ja ujouden”, jää toisinaan ”tunnetumpien” lääketieteellisten kuntoutuksen pulmien varjoon. (Vilkkumaa 2011, 36, 37.) Ihminen tarvitsee usein muita ihmisiä oman itsetuntemuksensa ja itseluottamuksensa rakentamiseen. Suvikas ym. (2011, 22) toteavat itsemääräämisoikeutta arvostavan työntekijän kannustavan ihmistä tekemään tavoitteita elämälleen ja itsenäistymiselleen pyrkien auttamaan häntä löytämään itsestään keinoja itsenäisen elämän onnistumiseksi.

3.2.2 Lapsen osallisuuden huomioiminen

Osallisuus tarkoittaa mukanaoloa omaan elämään liittyvien asioiden pohtimisessa ja hoitamisessa. Vastavuoroisuus osallisuudessa toteutuu yksilön ollessa aktiivinen omiin asioihinsa vaikuttamisessa sekä yhteisön mahdollistaessa asiakkaan mukanaolon kokoontumisissa. (Sosiaaliportti 2012, 4.) Talentian (2005) mukaan edellämainittu liittyy asiakkaan kunnioittamiseen (Ks. Lastensuojelulaki 5, 20,21§), jolloin ammattilainen keskittyy asiakkaan ja tämän lähiverkoston ”vahvuuksien löytämiseen ja vahvistamiseen” (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 8). Lastensuojelulaitoksessa tämä voisi tarkoittaa lapsen kannustamista osallistumaan kaikkiin hänen asioissaan järjestettäviin ”palavereihin”, joissa tavoitteena voisi olla edellämainitun perusteella keskittyminen ”pulumakeskeiseen” puheen sijaan voimavarakeskeiseen ja lapsen sekä lähipiirinsä onnistumiset huomioivaan puheeseen. Lapsen osallisuuden huomioiminen voidaan ymmärtää myös kannustamisena mukanaoloon kaikissa arjen tilanteissa, jolloin lastensuojelulaitokseen sijoitettuja lapsia on koolla yhdessä keskenään tai ohjaajiensa kanssa. Tähän voidaan liittää myös puuttumista edellyttäneet arjen tilanteet, joissa voi korostua kunkin lapsen vastuunkanto omasta osallisuudestaan.

Kettunen ym. (2002) kuvaavat psykososiaalista ympäristöä liittäen siihen ympärillä olevat ihmiset, kielen ja kulttuurin, jotka ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Vuorovaikutuksen sujuminen edellyttää yhteistä kieltä, jonka merkityksen kaikki ymmärtävät. Kulttuuri taas tarkoittaa ”opittuja käyttäytymis- ja tulkintamalleja, normeja, arvoja ja asenteita”. Samankaltaisesta kulttuurista tulevat ihmiset voivat kokea tietynlaista yhteenkuuluvuutta, jolloin yhteisen kielen löytyminen helpottuu. (Kettunen 2002, 15.)

Roivainen (2008) toteaa yhteisöllisten suhteiden muodostuvan ryhmän jäsenistä, jotka kuuntelevat, kuulevat, uskovat, lohduttavat ja tukevat toisiaan. Vertaisuuteen perustuvat yhteisölliset suhteet ovat Roivaisen mukaan auttaneet väkivaltaa kokeneita uhreja voittamaan sitoutumiseen liittyviä pelkoja ja epäluottamusta sekä ovat tukeneet yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Yhteisöllisille suhteille ovat haastavimpia ihmisen mielen sisäiset vaikeudet – esimerkiksi ahdistus, masennus, arvottomuuden tunne – joihin kietoutuu usein erilaisia sosiaalisia ongelmia. (Roivainen ym. 2008, 272, 273, 280.) Lastensuojelulaitoksen arjessa ollaan paljon jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Joku lapsi saattaa kuormittaa toisen lapsen tilanteesta, jolloin korostuu luotta-

muksellinen suhde lapsen ja ohjaajien välillä. Ohjaajat voivat auttaa lasta tunnistamaan pintaan nousseita tunteitaan ja osallistua aiheeseen liittyvien lisäkysymysten avulla lasten välisiin keskusteluihin luonteissa tilanteissa arjen keskellä.

Kansainvälisen Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. §:n mukaan lapsen osallisuus on ”yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus” ja lapsella on oikeus osallisuuteen kaikissa häneen liittyvissä asioissa. Suomen perustuslain 6. §:n, Lastensuojelulain 5. §:n ja Lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 11. §:n mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä. Heillä on aina oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista ja kommentoida niitä huolimatta siitä, minkä ikäinen lapsi on.

Lapsen osallisuus lastensuojelua toteutettaessa tarkoittaa Lastensuojelulain 20. §:n mukaan lapsen mielipiteen selvittämistä hienovaraisesti sekä siten, että siitä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lasta kuultaessa ja lapsen mielipidettä selvitettäessä lapsen täytyy aina tietää, miksi ja missä asiassa häntä kuullaan sekä mihin tarkoitukseen kuulemisessa kerättyjä tietoja käytetään. (Räty 2010, 157–159; Tanskanen & Timonen–Kallio 2010, 157.) Lastensuojelulain 20 §:n mukaan kaksitoistavuotiaalla lapsella on oikeus tulla kuulluksi Hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisella tavalla häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa ja hänen mielipiteensä selvittämisessä on otettava huomioon lapsen ja läheistensä väliset suhteet. Lastensuojelulain 21. § mahdollistaa lapsen puhevallan itseensä liittyvässä lastensuojeluasiassa.

Timonen–Kallio (2010) peräänkuuluttaa lastensuojelun toimijoilta lapsilähtöisyyttä eli lasten ja nuorten mielipiteen ilmaisemisen ja osallisuuden vahvistamista. Hänen mukaansa lasten ja nuorten näkemysten kuulemiseen saatetaan suhtautua arkaillen, jolloin ehkä pelätään lapsen liiallista vastuuttamista tai perhetilanteen vaikeutumista. Timonen–Kallio toteaa lasten asioihin liittyvien raportointi- ja dokumentointikäytäntöjen olevan puutteellisia, myös asiakassuunnitelmiin liittyvien kirjausten ohjeistusten. Lastensuojelun käsikirjassa (www.sosiaaliportti.fi) kuvataan lasten ja nuorten osallisuuden portaita, joissa ylin – tavoiteltava – porras kuvaa lapsen mahdollisuutta itseänsä päätöksiin. (Timonen–kallio 2010, 6, 9.)

Tanskanen ja Timonen–Kallio (2010) kuvaavat lapsen mielipiteen selvittämisessä huomioon otettavia asioita. Selvitettäessä lapsen mielipidettä lapselle on

Lastensuojelulain 5. §:n mukaisesti kerrottava riittävästi selvitetävistä asiasta ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Pienten alle kouluikäisten lasten mielipidettä selvittäessä voidaan muun muassa havainnoida lapsen ja hänelle läheisen ihmisen vuorovaikutusta tai kuulla lapselle tärkeää ihmistä. Kouluikää lähestyvien ja sitä vanhempien lasten mielipidettä selvitetään keskustelemalla lapsen kanssa tai antamalla lapsen ilmaista itseään esimerkiksi piirtämällä tai kirjoittamalla. Lapsen todellisen mielipiteen selvittäminen ei ole yksinkertaista, sillä lapseen voivat vaikuttaa lojaliteettiristiriidat, joita hän tuntee itselleen tärkeitä ihmisiä kohtaan. Vanhemman kanssa keskustelu voi antaa erilaisen tuloksen kuin keskustelu lapselle tuntemattomamman tai kenen tahansa muun ihmisen kanssa. Tällöin viranomaisen on hyödynnettävä lapselta saadun tiedon lisäksi myös muilta lapsen elämään liittyviltä tahoilta (koulu, päivähoito, sijoituspaikka) saamia tietoja lapsesta ja luotava kokonaiskuva ottaen huomioon lapsen edun toteutuminen. (Tanskanen & Timonen–Kallio 2010, 159.)

Forsberg ym. (2006) tuovat myös esiin lapsilähtöisen tiedon merkitystä auttamistyössä. Auttamistyön ensisijaisena tehtävänä on aivan pienen lapsen kohdalla arvioida perustarpeiden toteutumista, hoivan ja turvallisuuden laatua. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen, lapsen olemuksen, kehityksen ja hyvinvoinnin toteutumisen arviointi on merkittävää ammattilaisen kootessa tietoa vauvoista ja pienistä lapsista. (Forsberg ym. 2006, 182.)

3.2.3 Ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen

Ihmisarvon kunnioittaminen on kokonaisvaltaista kohtaamista, jolloin ihminen ymmärretään osana laajempaa kokonaisuutta. Hän on paitsi yksilö, myös osa perhettä, yhteisöään ja yhteiskuntaa. Ihmistä autetaan näkemään itsessään hyviä ominaisuuksia sekä kannustetaan ottamaan niitä käyttöön. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 8.) Tätä kokonaisvaltaisen kohtaamisen periaatetta voidaan soveltaa suoraan lastensuojeluun rakennettaessa siltaa lapsen menneisyyden, tämän päivän ja tulevaisuuden välille esimerkiksi käyttäen sukupuuta, verkostokarttaa, tulevaisuuden muisteluja ja muita itsetuntemusta lisääviä työmenetelmiä työvälineenä.

Lastensuojelun auttamistyössä pysähdytään ihmisen tilanteen äärelle ja keskitytään häneen. Ei ole yhdentekevää, miten työntekijä suhtautuu ihmiseen. Juhila (2000) pohdii ratkaisukeskeisyyden ja dialogin merkitystä asiakkaan kohtaamisessa. Hänen mu-

kaansa lastensuojelun työntekijä neuvoo herkästi asiakasta pulmatilanteissa, jolloin auttamistyössä on hallitsevana pulmapuhe. Juhila on pohtinut keinoja, joiden avulla neuvot voisivat kohdata asiakkaan. Hän tuo esiin lähtökohdaksi asiakkaan näkökulman kuuntelemisen ja neuvon antamisen asiakkaan pyytäessä sitä kehoittaen häntä samalla pohtimaan itse ratkaisuvaihtoehtoja. Juhila kehottaa työntekijää tilanteen mukaan normalisoimaan hienovaraisella tavalla keskusteltavia pulmia osoittaen samalla asiakkaalle toiminnan päämäärän saavuttamisen olevan yhteinen tavoite. (Juhila 2000, 106, 127.) Myös Mattila (2010) korostaa asiakkaan ja työntekijän välistä dialogista vuorovaikutusta, jolloin työntekijä tulee tietoisemmaksi asiakkaan omista arvoista ja tavoitteista. Vastavuoroisesti kuultuaan ja ymmärrettyään hoitopäätökseensä liittyvät perustelut asiakas voi luottaa lisääntyvässä määrin, että hoitoa suunniteltaessa ja toteutettaessa toimitaan hänen parhaakseen. (Mattila 2010, 79, 84.)

Lapsuus ja nuoruus ovat Mattilan (2010) mukaan kasvuvaiheita, joihin liittyy usein hankauskohtia ja vaikeuksia. Hän pohtii menetelmiä, joiden avulla työntekijä voi tukea lasta ja nuorta. Pohdinnan keskeisiä kohtia ovat ”ylemmydentuntoisen” asennoitumisen välttäminen, lapsen ja nuoren hyvinvoinnin kärsivällinen arvioiminen sekä työhön sitoutuminen ihmisen parhaaksi. Oleellista on hänen mukaansa myös tiedostaa, ettei ammattilainenkaan voi ennustaa kenenkään tulevaisuutta. Mikäli hän ennustaa, se voi loukata ihmistä ja lisätä hänen toivottomuuttaan. Sen sijaan pyritään löytämään toivon perusteita ihmisen elämässä tapahtuvien asioiden keskellä. (Mattila 2010, 19–23.)

Mattila (2010) kuvaa muutoksen saavuttamista toisinaan haasteelliseksi. Muutos edellyttää hänen mukaansa ”suostumista elämään, omaan elämäntarinaansa ja elämän rajoihin”. Useimmiten muutos etenee toisten tuella pienin askelin ja ihmisen ollessa sisäisesti valmis siihen, jolloin hän kykenee suuntaamaan voimavarojansa johonkin uuteen. Elämän kärsimys on yhteistä ja jokainen voi miettiä, olisiko itsellä jokin tehtävä toisen elämäntarinassa. Mattilaa siteeraten: ”Elämässä on seikkoja, joita ihminen ei voi valita, ja seikkoja, jotka vaikeuttavat valintoja”. (Mattila 2010, 51, 58, 78.)

3.3 Huostaanotto eettisenä ratkaisuna

Lapsi on otettava Lastensuojelulain 40. §:n mukaan huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuoltopaikka, mikäli 1) ”puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuh-

teet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään”.

Lapsella on oikeus elää Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 1. §:n mukaisesti turvallisessa kasvupaikassa, jossa hänen kokonaisvaltaiset kehittymiseen liittyvät tarpeensa huomioidaan. Mikäli näin ei tapahdu, yhteiskunnassamme voidaan puuttua asioiden kulkuun. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun findikaattorin (2011) mukaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 17064 lasta ja nuorta vuoden 2010 aikana, mikä on reilun prosentin kasvu verrattuna vuoteen 2009. Avohuollon tukitoimien piirissä oli vuonna 2010 yhteensä yli 78500 lasta ja nuorta, mikä on 11 prosenttia enemmän kuin vuonna 2009. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kuvaa perheiden taloudellista ja henkistä pahoinvointia ja tuo esiin lasten ja nuorten huomioonottamisen. (Findikaattori 2011, 1.)

Lastensuojelu liitetään aina arvoihin, sillä sen tehtävänä on olla aina lapsen puolella ja lasta varten. Lapsen edun tulee olla keskeinen arviointiperuste kaikissa lasta koskevis-
sa lastensuojelutoimenpiteissä. Lapsen etu on Suomen lainsäädännössä määritelty Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1. §:ssä, Sosiaalihuollon asiakas-
laissa sekä Lastensuojelulain 4. §:ssä. Edellämainitun lain mukaan lapsen etua arvioi-
daan sen mukaan, miten eri toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapselle:

- ”tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa
- taipumuksia vastaavan koulutuksen
- turvallisen kasvuympäristön sekä ruumiillisen koskemattomuuden ja loukkauksittomuuden
- itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen
- mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissa sekä
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.” (Lastensuojelulaki 4§.)

Lastensuojelulain 2. §:n mukaisesti vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa hyvinvoinnista, heidän on turvattava lapsensa tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) edellyttämällä tavalla sekä vanhemmille on pyrittävä järjestämään tarvittavia tukitoimia vanhemmuutensa tukemiseksi. Lastensuojelulain (12.2.2010/88) 3. § määrittelee lastensuojeluksi lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun, joita toteutetaan laatimalla ”lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia, joita kuvataan Lastensuojelulain (30.12.2010/1380) 36. §:ssä. Lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä siihen liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto ovat myös lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua.

Lastensuojeluasian vireille tulo ja asiakkuus alkaa Lastensuojelulain (12.2.2010/88) 26. §:n kuvaamasta tilanteesta, jolloin lastensuojelun sosiaalityöntekijä tai muu vastaava työntekijä alkaa toimimaan lapsen edun turvaamiseksi. Työntekijä tekee Lastensuojelulain 27. §:n mukaisen selvityksen lastensuojelun tarpeesta kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta, mikä tehdään tapauskohtaisessa laajuudessa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 16. § ja 17. § sekä Lastensuojelulain (30.12.2010/1380) 28. §:n edellyttämällä tavalla. Asiakkuus päättyy, mikäli selvitys ei anna aihetta jatkotoimenpiteisiin.

Suvikas ym. (2011) tuovat esiin joitain avohuollon tukitoimia, joiden avulla autetaan perheitä, joissa on lastensuojelun tarve. Lapsi voidaan sijoittaa päivähoittoon vanhempien ollessa kotona, mikäli vanhemmat eivät jostain syystä kykene huolehtimaan lapsen perustarpeista. Lasta voidaan auttaa myös sosiaalihuollon kotihoidon lapsiperheytyön kautta. Mikäli edellämainitut tukitoimet ovat riittämättömiä lapsi voidaan sijoittaa sijaisperheeseen, perhekotiin tai lastenkotiin. (Suvikas ym. 2011, 14.)

3.4 Lapsen ja hänen läheistensä huomioiminen lastensuojelussa

Lastensuojelulaitokseen muuttaminen tarkoittaa usein suurta muutosta lapsen ja nuoren elämässä, johon sopeutuminen vie lapsella ja hänen lähipiirillään oman aikansa. Suvikas ym. (2011) kuvaavat laitokseen joutumista ihmisen luonnollisen osallisuuden katkaisemisena, jolla he tarkoittavat kuntoutumisen näkökulmasta ”tavallista” elämää ja tekemiseen osallistumista. Ihminen ei halua olla erilainen kuin muut vaan haluaa harrastaa ja olla kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa omassa elinympäristös-

sään. Haasteeksi muodostuu mahdollisuuksien rakentaminen osallisuuden toteutumiseksi. (Suvikas ym. 2011, 26.) Tämä voidaan ymmärtää niin, että lastensuojelulaitoksen tehtäväksi jää antaa lapselle mahdollisuus elää mahdollisimman tavallista elämää yhteisössä vaalien lapselle ja nuorelle tärkeitä ihmissuhteita ja mahdollista harrastusten ja koulunkäynnin jatkuminen. Yhteisöön liittyminen voi mahdollistaa asteittaisen eheytyksen alkamisen, mikä edellyttää kuitenkin myös toimivaa vuorovaikutusta lapsen ja nuoren, hänen lähiverkostonsa sekä lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välillä.

Roivainen ym. (2008) tuovat esiin näkökulman, jonka sanotaan olevan yhteisöihin liittymisen taustalla. Ihmisellä on kaipuu hyväksytyksi tulemisesta ja joukkoon kuulumisesta. Liittyminen muihin ihmisiin voi parhaimmillaan murtaa ihmisen arvottomuuden tunteen itsestään, mutta toisaalta se voi myös vahvistaa kokemusta epäkel poudesta ja syventää häpeän kokemusta. Ihmiset rakentavat erilaisissa yhteisöllisissä suhteissa minuuttaan. Toisinaan yksilön vahvistuminen ja uhuudesta irrottautuminen vaativat etäisyyden ottamistakin joihinkin yhteisöihin, sillä osallisuus kaikissa yhteisöissä ei ole koskaan yhtä toivottua. Ihmisen fyysinen, psyykkinen ja emotionaalinen tila vaikuttaa hänen kykyynsä sitoutua yhteisöön. Yksilöä tukeva yhteisö voi kasvattaa kykyä kyseenalaistaa asioita, ajatella ja toimia omana itsenään, jolloin yksilöllä on mahdollisuus löytää omia voimavaroja ja rajojaan. Yhteisöllisissä suhteissa on kyse toisen ihmisen tarpeiden huomioimisesta ja niiden kunnioittamisesta, suhtautumisesta toiseen ihmiseen, yhdessä toimimisesta ja jakamisesta sekä osallisuudesta. (Roivainen ym. 2008, 274, 275.) Lapsia ja nuoria voidaan kannustaa lastensuojelulaitoksessa liittymään yhteisöön ja sen jäseniin, mutta – kuten Roivainenkin totesi – ihmiset ovat yksilöitä, joten senhetkinen kokonaistilanne lapsen ja nuoren elämässä voivat ratkaista hänen motivaationsa tason. Aktiivinen tai passiivinen osallistuminen yhteisön arkeen ei välttämättä tarkoita samaa kuin kokemus osallisuudesta.

Tanskanen ja Timonen–Kallio (2010) näkevät osallisuuden osallistumista laajempänä käsitteenä. Osallisuus toimii lapsen hyvinvoinnin perustan muodostavana kokonaisvaltaisena ilmiönä silloin, mikäli lapsen osallisuus vaikuttamismahdollisuuksiin ja osallisuus yhteisöön toteutuvat. Lapsen osallisuuden edellytyksenä on, että hän saa elää yhteisössä, jossa hänen perustarpeistaan huolehditaan ja jossa hänellä on mahdollisuus osallistua yhteisön elämään, ilmaista mielipiteitään ja tulla yhteisössä kuulluksi. ”Lapsen osallisuuden edistämiseksi lasta tulee suojella kaikelta hänen elämänsä, ke-

hitystään ja hyvinvointiaan uhkaavalta, eli lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan muun muassa väkivallalta, hyväksikäytöltä ja välinpitämättömältä kohtelulta.” (Tanskanen & Timonen–Kallio 2010, 22.)

Lastensuojelulaissa (6. luku) kuvataan menettelysäännöksiä, joilla lapsi ja häneen liittyvät henkilöt otetaan lastensuojelussa lapsen osallisuuteen liittyvien asioiden lisäksi huomioon. Lastensuojelulain 29. §:n mukaan ”lapsen asioista vastaavan sosiaalitoimen” on tavattava lasta riittävän usein selvittääkseen lapsen mielipiteen itseään koskeviin asioihin. Lastensuojelulain 30. §:ä mukaellen huostaan otetulle lapselle laaditaan vähintään kerran vuodessa asiakassuunnitelma, jota täydennetään tarvittaessa erillisellä kasvatus- ja hoitosuunnitelmalla. Tähän suunnitelmaan kirjataan lapsen edun mukaisella tavalla myös tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Saman lain mukaisesti lapsen vanhemmille laaditaan oma asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. (Lastensuojelulaki 30§.)

Monet lastensuojelulaitokset pyrkivät vastaamaan edellä mainittuun Lastensuojelulain perhettä ja vanhemmuutta kunnioittavaan pykälään. Kotiinpaluu ja siihen johtaneet taustat ovat perhekohtaisia. Suvikkaan ym. (2011) mukaan monet lastenkodit ovat nykyisin muuttaneet toimintakulttuuriaan perhekeskeisempään suuntaan muuntuen perhekuntoutuskeskuksiksi, jolloin pyrkimyksenä on tehdä mahdollisimman tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa. Yhteistyön onnistuessa kuntoutusta voidaan suunnitella lapselle vanhempien kanssa lapsen kokemukset ja tilanne huomioon ottaen. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön estyessä etsitään muita lapsen elämään liittyviä läheisiä, joista sukulaiset ja isovanhemmat ovat ensisijaisia vaihtoehtoja lapsen sijaisvanhemmiksi erityisesti puhuttaessa pienistä lapsista. Jokaisen lapsen tilanne on ainutlaatuinen, joten toisinaan lasta ei voida sijoittaa läheisille iän tai jonkun toisen syyn takia. Sijaishuollon kuntoutuksessa on otettava huomioon lapsen kokonaiskehitys ja hänen aiemmat kokemuksensa perheessään tapahtuneista asioista. (Suvikas ym. 2011, 215.)

Lastensuojelun työntekijän on hyvä tietää lakiin perustuvista kirjaamiskäytännöistä, joiden voidaan sanoa kunnioittavan asiakasta. Vilenin ym. (2010) mukaan perhetyötä tekevien työntekijöiden työtä säätelee paitsi pätevyysvaatimus myös Suomen laki, jonka perhetyötä koskeviin lakeihin työntekijän tulee tutustua. Henkilötietolain 1. §

määrittelee henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojavaltuutettu antaa neuvoja siitä, kuinka henkilölakia tulee noudattaa, kun perheen eri jäsenistä kirjataan tietoa joko manuaalisesti tai johonkin asiakas- tai potilastietojärjestelmään. Asiakkaalla on pääsääntöisesti aina oikeus tarkistaa itseään koskevat kirjaukset ja pyytää korjausta virheellisiin tietoihin. (Vilen ym.2010, 36.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä tuli voimaan 1.7.2007 ja siirtymäajan jälkeen (3v 9kk) laki toteutuu ensin terveydenhuollon toimijoiden osalta. Tavoitteena on, että 18 vuotta täyttänyt asiakas pystyy kotikoneeltaan tarkistamaan, millaisia kirjauksia hänestä tehdään ja mitkä tahot seuraavat kirjauksia. Lain 1. §:n tarkoituksena on ”edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen tietoturvallista sähköistä käsittelyä.” (Vilen ym.2010, 37.)

Lapsen asioissa järjestetään Lastensuojelulain 31. §:n mukaan neuvotteluita, joihin voivat osallistua lastensuojelun työntekijän arvion perusteella lapsen läheisverkostoon liittyvät henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot. Lapsen läheisverkosto kartoitetaan Lastensuojelulain 32. §:n mukaan ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, jolloin selvitetään samalla läheisten mahdollisuus osallistua lapsen tukemiseen tai ottaa lapsi luokseen asumaan. Saman lain mukaisesti lapsen etu otetaan huomioon asumista ja sijoituspaikkaa ratkaistaessa. Lastensuojelun työntekijöiden tulee kirjata Lastensuojelulain 33. §:n mukaisella tavalla kaikki lapseen liittyvät tarpeelliset tiedot. Lastensuojelun työntekijän tulee noudattaa työssään salassapitosäädöksiä Asiakaslain 12, 14, 15. §:n, Henkilötietolain ja Julkisuuslain mukaisella tavalla (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 8). Ammatillisuutta on myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen, mikä tarkoittaa syrjinnän ja väkivallan ehkäisemistä sekä oman työpanoksen jakamista oikeudenmukaisesti kaikille asiakkailleen (Ks. Perustuslain 2. luku) (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 9).

3.5 Eettiset arvot tutkittavassa lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitoksen eettiset arvot (Liite 6) on vahvistettu lastensuojelulaitoksen säätiön hallituksessa 16.5.2001. Lastensuojelulaitoksen Laatukäsikirjaan on koottu vuonna 2007 eettisten arvojen pohjalta toimintaa ohjaavat arvot, joiden tarkoituksena on ohjata työntekijöiden toimintaa. Arvoja ovat kristillisyyden lisäksi yksilöllinen

asiakslähtöisyys, yhteistyö ja yhteisöllisyys. Kristillisyyttä olen kuvannut kappaleessa 2.5.

Yksilöllinen asiakslähtöisyys tarkoittaa Laatukäsikirjan (2011) mukaan jokaisen yksilön kunnioittamista ja arvokkaana pitämistä sellaisena kun hän on. Lapsi nähdään osana perhettään ja hän tarvitsee vanhempiensa ”luvan” olla ja elää uudessa kasvuympäristössään. Hyväksyvän ja kannustavan ilmapiirin luomiseen lapsen/nuoren ympärille häntä kannattelemaan tarvitaan paitsi läheisten ja muun verkoston myös lastensuojelulaitoksen koko henkilöstön saumatonta yhteistyötä. Tavoitteena on, että lapset saavat onnistumisen kokemuksia arjessaan. Asiakslähtöisyyteen liitetään myös rehellisyys, avoimuus, luottamus sekä fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden kunnioittaminen. Luottamuksen syntymistä osapuolten välille helpottaa osaltaan asioiden nimeäminen avoimella tavalla, osapuolten kuuleminen ja kuultujen asioiden huomioiminen eli kirjaaminen. Kirjattua tietoa hyödynnetään neuvotteluissa sekä lapses- ta/nuoresta tehtyjen kuukausiraporttien muodossa. (Lastensuojelulaitoksen laatukäsikirja 2011, 1, 7.)

Yhteistyötä sijoitetun lapsen/nuoren verkoston kanssa pidetään Laatukäsikirjaa (2011) mukaellen työn lähtökohtana ja se perustuu säännölliseen ja avoimeen yhteydenpitoon. Vastavuoroinen tietojen välittäminen nähdään lapsen ja nuoren edun mukaisena. Aktiivinen yhteydenpito omaisiin on osa lastensuojelulaitoksen arkea ja yhteistyö perustuu molemminpuoliseen luottamukseen. Yhteistyön ylläpitämisessä korostuu kunkin lapsen omaohjaajan henkilökohtainen aktiivisuus. Henkilökunnan välinen tiivis yhteistyö, jossa jokaisen työpanosta arvostetaan, nähdään merkittävänä yhteistyöhön liittyvänä elementtinä. (Lastensuojelulaitoksen laatukäsikirja 2011, 1, 6, 7.)

Yhteisöllisyys tarkoittaa Laatukäsikirjan (2011) mukaan lasten/nuorten sekä aikuisten yhteistä arjen jakamista. Arjen hallinta yhteisössä avautuu toistuvien turvallisten rutien ja arkisten tilanteiden kautta, joissa kaikki opettelevat tulemaan toimeen toistensa kanssa. Aikuisten selkeät roolit ohjaavat lasta/nuorta eri tilanteissa ja asioiden käsittelyissä. Yhteisöllisyys luo turvallisuutta vahvojen ja turvallisten aikuisten johdolla. Yhteisöllisyyteen liitetään myös lastensuojelulaitoksen perinteiset tapahtumat sekä me-henkeä ylläpitävät muut yhteiset kokoontumiset, juhlat ja retket. (Lastensuojelulaitoksen laatukäsikirja 2011, 1, 6.)

4 TUTKIMUS KRISTILLISYYDESTÄ LASTENSUOJELULAITOKSESSA

Saadakseni mahdollisimman monipuolisen näkökulman opinnäytetyöhöni valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi sekä kristillisen lastensuojelulaitoksen työntekijät että sen asiakkaat, jotka koostuvat huostaan otetuista sijoitetuista lapsista ja heidän omaisistaan. Jaoin lapset kahteen ryhmään eli alle 12-vuotiaisiin ja yli 12-vuotiaisiin. Varsinkin vastaajien henkilöllisyyttä kuvaan opinnäytetyössäni Lastensuojelulain 6. §:n mukaisesti kaikkia alle 18-vuotiaita lapsiksi. Pyysin sijoitettujen lasten vanhemmilta kirjallisesti luvan (Liite 4) heidän lastensa vastausten hyödyntämiseen opinnäytetyössäni, mitä kuvaan tarkemmin opinnäytetyöni pohdinnassa.

Tutkimuksen tavoitteena on näkökulmien laajentuminen kristillisyyteen, mikä mahdollistuu työntekijöiden ja asiakkaiden näkemysten ja kokemusten kautta. Tavoitteena on myös pysähtyminen lastensuojelutyön arjen keskellä käymään keskustelua arvoiteemasta ja sen merkityksestä ja sitä kautta kehittyä ammatillisesti työntekijänä. Tarkoituksena on tutkia sitä, miten kristillisyyttä määritellään ja miten se näyttäytyy lastensuojelulaitoksen muissa arvoissa analysoitaessa lastensuojelulaitokseen sijoitetuilta lapsilta, heidän vanhemmiltaan ja työntekijöiltä saatuja vastauksia. Tutkimuskysymyksinä ovat:

- 1) Miten kristillisuus määritellään lastensuojelulaitoksessa?
- 2) Mitä kristillisuus tarkoittaa vastaajien vastausten perusteella lastensuojelulaitoksen työssä?

Aineisto koostuu lasten omaisille suunnatusta ryhmäkeskustelusta ja kyselystä, yli 12-vuotiaille sijoitetuille lapsille ja laitoksen työntekijöille suunnatusta kyselystä sekä alle 12-vuotiaille sijoitetuille lapsille suunnatuista yksilöhaastattelusta. Käytin kaikissa kyselyissä avointa kyselylomaketta. Kyselyiden kysymykset liittyvät kaikkiin neljään lastensuojelulaitoksen arvoon, joita ovat kristillisuus, asiakaslähtöisyys, yhteistyö ja yhteisöllisyys. Toteutin yksilöhaastattelut avoimena haastatteluna. Toteutin molemmissa ryhmäkeskusteluissa osallistuvaa havainnointia.

Käytin opinnäytetyössäni kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja kohdetta pyritään tutkimaan kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2004, 152; Eskola & Suoranta 2003, 18; Alasuutari

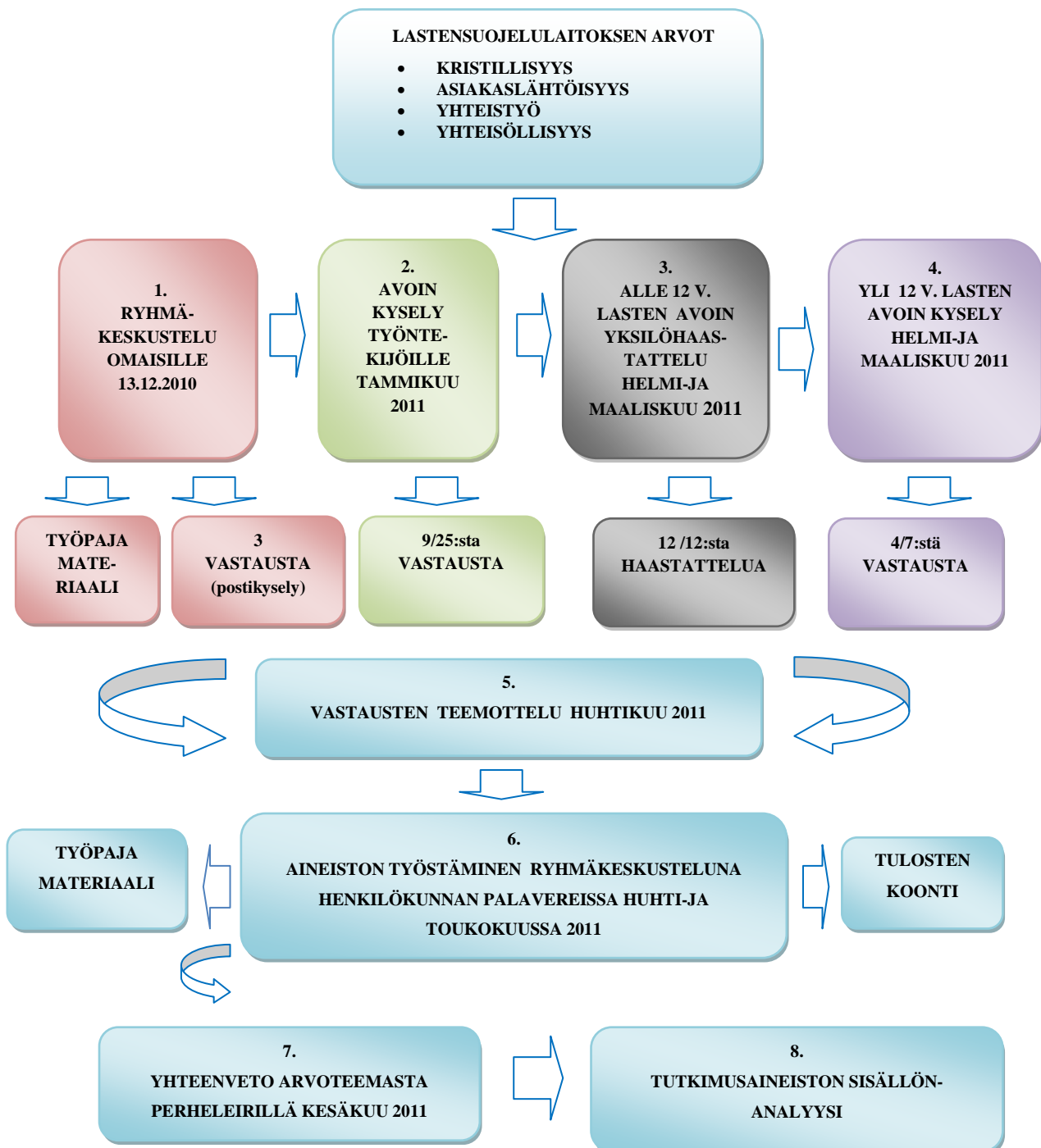
2007, 27). Laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena on ymmärtää ihmisiä keskittymällä kuuntelemaan ja havainnoimaan heitä sekä tutkimalla heidän tapaansa kuvata todellisuuttaan (Vilkkä 2007, 180).

Tutustuin tutkimusaineistooni alkuun teemottelemalla haastattelujen ja kyselyiden tulokset lastensuojelulaitoksen arvojen alle. Tämän jälkeen henkilökunnan kanssa käytiin keskustelu, jonka tavoitteena oli löytää vastauksista kehittämiskohteita lastensuojelutyön arkeen. Keskustelun tulokset esitin lasten omaisille lastensuojelulaitoksen järjestämällä perheleirillä. Toteutin edellämainitun osion tutkimuksesta lokakuun 2010 ja kesäkuun 2011 välisenä aikana.

Syksyllä 2011 aloitin tutkia kaikesta siihen asti kokoamastani aineistosta (mukaan lukien omat muistiinpanoni) asioiden välisiä merkityksiä rajaamalla näkökulmaksi opinnäytetyön aiheen mukaisesti kristillisyyden ja sen ilmenemisen muissa lastensuojelulaitoksen arvoissa. Analysoin aineistoa aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Aineistonkeruumenetelmistä ja analyysitavoista kerrotaan tarkemmin niihin liittyvissä asiayhteyksissä myöhemmin.

4.1 Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruumenetelmät

Kuviossa 2 esitän tutkimuksen toteutuskaavion. Kaavion tarkoituksena on antaa lukijalle kokonaiskuva opinnäytetyöni tutkimukseen liittyvistä arvoista, tutkimukseen osallistuneista henkilöistä, opinnäytetyössä käyttämästä aineistonkeruumenetelmästä ja aineistosta. Toteutuskaavio etenee kronologisessa järjestyksessä alkaen lastensuojelulaitoksen tutkittavista arvoista edeten menetelmä- ja analyysiosioon.

KUVIO 2. Tutkimuksen toteutuskaavio

4.1.1 Ryhmäkeskustelu sijoitettujen lasten omaisille

Tein lokakuussa 2010 aloitteen järjestää yhteistyöpäivä, mikä suunnattiin lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille ja niille isovanhemmille, jotka ovat tiiviissä yhteistyössä lastensuojelulaitoksen kanssa. Laadimme toisen perhetyöntekijän, kolmen vastaavan ohjaajan sekä johtajan kanssa kutsun ja ohjelman jouluisen yhteistyöpäivään ja jaoin kunkin osa-alueen vastuut keskenämme. Halusimme panostaa tunnelmaa keventäviin ”ohjelmiin”. Kutsu lähetettiin kaikkien lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten vanhemmille ja kahden perheen isovanhemmille. Yhteistyöpäivä toteutui 13.12.2010. Osallistujia oli yhteensä 17 henkilöä, joista 6 oli lastenkodin henkilökuntaa. Paikalla olivat lastenkodin johtaja, kolme vastaavaa ohjaajaa, ohjaaja/perhetyöntekijä ja opinnäytetyön laatija. Kutsutuista paikalla olivat yksi isovanhempi ja 10 vanhempaa. Kaikkien lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten perheistä kahden perheen lasten vanhemmista ei kumpikaan saapunut paikalle.

Kaikki paikalla olijat tutustuivat toisiinsa alkukahvin jälkeen kiertävän lankakerän avulla. Lopussa, kun kaikki olivat sanottavansa sanoneet, sama lanka oli jokaisen käsissä. Vaikka lanka oli ristissä, oleellista oli kuitenkin se, että kaikki olivat samassa langassa kiinni toteuttamassa yhteistä päämäärää, joka nimettiin lasten hyvinvoinniksi. Kaikki jakaantuivat sekaryhmiin ja pohtivat ryhmissä sanojenmuodostustehtävää, jossa erityisesti isät pääsivät loistamaan. Ennen jouluruokaa perhetyöntekijä kertoi kansani lastensuojelulaitoksen perhetyömuodoista ja kartoitimme vanhempien halukkuutta osallistua vanhempainryhmään. Samalla jaoin kyselylomakkeet (Liite 5) vanhemmille täytettäväksi. Aloimme valmistautumaan ruokailuun, jonka jälkeen alkaisi ryhmäkeskustelu.

Vastuullani oli ryhmäkeskustelun vetäjänä toimiminen (Ks. Kuvio 2, kohta 1). Ruusu-vuori & Tiittula (2005) tuovat esiin ryhmäkeskustelulle ominaisia piirteitä. Ryhmäkeskustelua käytetään esimerkiksi tilanteissa, joissa halutaan saada monipuolista tietoa jostain tietyistä teemasta. Tällöin korostuu ilmapiirin merkitys, onko se riittävän ”salliva”, jolloin osallistujat ”rohkenevat” tuoda esiin omia ”oikeita” ajatuksiaan aiheesta. Tätä edesauttaa, mikäli ryhmäläiset ovat jollain tavalla vertaisia keskenään, sillä silloin voi me-henki vahvistua. Ryhmäkeskustelun vetäjän tehtävänä ei ole vaikuttaa ryhmäläisten mielipiteisiin, vaan pyrkiä saamaan ne näkyviin ja muiden kuultavaksi. Vetäjä saattaa kuitenkin vaikuttaa keskustelun kulkuun haluamattaankin reagoimalla

haluamiinsa teemoihin ja välttelemällä joitain teemoja. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 226, 227.)

Ruokailun ja jouluisen ”biisikärpäsen” jälkeen alkoi ryhmäkeskustelu, jonka aiheena oli yhteistyö. Sovin etukäteen muiden lastensuojelulaitoksen edustajien kanssa, että toimin vetäjänä ryhmäkeskustelussa. Emme määritelleet tarkkaan ryhmäkeskustelun kestoja etukäteen, vaan tarkoituksenamme oli edetä tilanteen vaatimalla tavalla. Kaikki osallistujat istuivat puolikaaren muodostelmassa ja näkivät toisensa. Seisoin koko ryhmäkeskustelun ajan fläppitaulun edessä esittäen ryhmän jäsenille tilannetta eteenpäin vieviä kysymyksiä huomioiden ryhmäläisten kysymystä edeltäneet kommentit sekä keskustelun suunnan. Kirjasin samalla keskustelussa esiin tulleet asiat fläppipapereille. Kirjatut asiat olivat yhteistyöhön liittyviä vastauksia, joista joihinkin tartuin ja pyysin osallistujia miettimään ratkaisuehdotuksia. Osallistujat kuvasivat yhteistyötä haasteelliseksi määrätyissä tilanteissa, jolloin pyysin osallistujia kuvaamaan sekä yhteistyön esteitä että myös asioita, jotka lisäävät luottamusta lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ja omaisten välillä. Lupasin kirjoittaa asiat puhtaaksi fläppipapereista ja lähettää kaikille ryhmäkeskusteluun osallistuneille ne. Ryhmäkeskustelu kesti lyhyen tauon kanssa kolme tuntia.

Pohdinta yhteistyöpäivän ryhmäkeskustelusta

Osallistuva havainnointi tarkoittaa Tuomen ja Sarajärven (2009) määrittelemänä tutkijan enemmän tai vähemmän aktiivista osallistumista vuorovaikutustilanteeseen. Lähtökohtaisesti uskotaan, että näkökulmia on niin monia kuin on ihmisiäkin, eli yhtä ainoaa totuutta asioista ei ole olemassa. Tutkijan rooli on osallistujien tiedon kunnioittaminen ja sen vuoksi hänellä on vuorovaikutustilanteessa oppijan rooli, ei opettajan tai kehittäjän rooli. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 82, 83.)

Tunteet asioista ja tilanteista alkoivat näkyä melko pian ryhmäkeskustelun alkamisen jälkeen. Osallistujien persooniin liittyvät roolit korostuivat ja ilmapiiri vaikutti avoimelta vaihdellen humoristisesta kireään tunnelmaan riippuen asiayhteydestä. Vertaistuki näyttäytyi joissain asioissa. Omaiset eivät asettuneet työntekijöitä vastaan, vaan he pysyivät asiallisina, vaikka sanoivatkin hyvin suoraan asioita myös toisilleen. Asioita perusteltiin ja toisen päälle puhumiselta vältyttiin. Sain paljon tietoa heidän mielipiteistään eteenpäin vietäväksi. Oli tunne, että kaikki olivat ”läsnä” huoneessa. Vas-

taavat ohjaajat, toinen perhetyöntekijä ja johtaja osallistuivat luontevasti keskusteluun viemättä kuitenkaan tilaa vanhemmilta.

En nauhoittanut melkein kolme tuntia kestäväää keskustelua, vaan kirjasin ryhmän tuottamat asiat sitä mukaa fläppitaululle heidän eteensä, kun he tietoa tuottivat. Tieto oli kaikille osallistujille avointa ja saman tien muunneltavaa. Mikäli joku osallistujista olisi kokenut, että annoin mielipiteelleen tai sanomalleen omia merkityksiä, olisin kirjoittanut asian uudestaan hänen tahtomallaan tavalla. Fläpille kirjoittaminen jäsensi myös omaa ajattelua ja pysymistäni aiheessa. Saman tien kirjoitettu tieto helpotti myös keskustelua eteenpäin vievien kysymysten ”heittelyä” osallistujille ja toi mahdollisuuden palata joihinkin teemoihin tilanteen niin ”mahdollistaessa”. Vanhemmista vain kolme palautti kirjallisena erikseen kyselylomakkeen. Loput läsnäolijoista olivat sitä mieltä, että he ovat sanottavansa sanoneet ja kaikki lukee fläppipaperilla.

Lähetin postissa niille vanhemmille kyselylomakkeen, jotka eivät olleet paikalla yhteistyöpäivässä. He eivät palauttaneet kyselyä, vaikka olin laittanut lähettämiini kirjekuoriin mukaan palautuskuoren postimerkillä, nimelläni ja lastensuojelulaitoksen osoitteella varustettuna. Postikysely on Hirsjärven ym. (2004) mukaan paitsi tutkijan aikaa ja vaivaa säästävä tapa kerätä tutkimustietoa myös helppo keino analysoida tietoa tallennetussa muodossa. Postikyselystä on kuitenkin mahdotonta varmistua siitä, ovatko vastaajat perehtyneet huolellisesti vastaamiseen ja ovatko he ymmärtäneet kysymykset. (Hirsjärvi ym. 2004, 182, 184.)

4.1.2 Avoin kysely lastensuojelulaitoksen työntekijöille

Laadin lastensuojelulaitoksen työntekijöille suunnatun avoimen kyselylomakkeen (Liite 1), joka jaettiin henkilökunnalle tammikuussa 2011 henkilökunnan palaverissa (Ks. Kuvio 2, kohta 2). Kerroin kyselyn liittyvän opinnäytetyöhöni ja sen täyttämisen olevan vapaaehtoinen. Pyysin työntekijöitä palauttamaan kyselyn seuraavaan henkilökunnan palaveriin mennessä, johon oli kuukausi aikaa. Kyselyitä palautui takaisin yhdeksän kappaletta.

Hirsjärvi ym. 2004, 190) kuvaavat avoimien kysymysten sallivan vastaajille mahdollisuuden ilmaista itseään omin sanoin, mikä kertoo olennaisen vastaajien ajattelusta ja tunteista joita kysyttävään asiaan liittyy. Avoimet kysymykset eivät ohjaa vastaajan

ajattelua kysyjän toivomaan suuntaan, vaan voivat antaa totuudellisemman vastauksen. Avoimet kysymykset saattavat toisaalta olla haasteellisempia vastata esimerkiksi valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan.

4.1.3 Yksilöhaastattelut alle 12-vuotiaille lapsille

Laadin lastensuojelulaitokseen sijoitetuille alle 12-vuotiaille lapsille suunnatun avoimen kyselylomakkeen (liite 2) ja haastattelin lapset helmi-maaliskuun aikana 2011 (Ks. Kuvio 2, kohta 3) käyttäen menetelmänä avointa haastattelua. Tuomen ja Sarajärven (2009, 77) mukaan avoin haastattelu antaa vastaajalle mahdollisuuden vastata kysymyksiin oman ymmärryksensä mukaisella tavalla. Siinä mahdollistuu dialogin syntyminen haastattelijan ja haastateltavan välille, mikäli haastattelijä pitäytyy kuuntelijan roolissaan osallistuen keskusteluun ainoastaan ”sivuhenkilönä” kunnioittaen tietoa, jota haastateltava tuottaa.

Suvikas ym. (2011) korostavat työntekijän persoonan ja asenteen merkitystä kysyttäessä asiakkaiden mielipiteitä hyvästä hoitajasta. Kuunteleeko hän, onko keskusteleva, antaako aikaa ja huomioiko ihmisen kokonaistilanteen? Tiedolliset ja taidolliset valmiudet ovat toissijaisia, sillä asenne toiseen ihmiseen kertoo sen, millainen ihmiskäsitys ja millaiset arvot ohjaavat työntekijän toimintaa. Todellisessa arjen tilanteessa ihminen ei mieti omia arvojaan, vaan ne ohjaavat spontaanisti valintoja ja tekoja. (Suvikas ym. 2011, 18.)

Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan lapsen vanhemman lupa tarvitaan tutkimukseen osallistumiseen. Lapsen on tärkeää saada riittävästi tietoa tehtävästä tutkimuksesta ja haastattelusta, sillä hänellä on joka tapauksessa omat odotuksensa siitä, millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä siitä seuraa, kun häntä haastatellaan. Muutoin hän saattaa kieltäytyä vastaamasta. Lapsi on sosiaalinen toimija, tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöjä ja orientoituu siihen oletamiensa seuraamusten mukaan. (Ruusu-vuori & Tiittula 2005, 147, 148.) Tämän vuoksi lapselle on tärkeää kertoa, mistä tilanteesta on kyse.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 66, 103) tuovat esiin toisaalta haastatteluteemojen suunnitelmallisuuden merkityksen, mutta jättävät haastattelijalle kuitenkin vapauden haastattelutilanteen ainutlaatuisuuteen liittyvään liikkumavaraan edetä tilanteen ehdoilla.

Haastattelin kaikki alle 12-vuotiaat (12 lasta) heidän omissa huoneissaan niin, että lapsi sai valita paikan, jossa itse istuu. Istuin jokaisen lapsen sängyllä ja kaikki lapset istuivat viereeni. Kerroin heille ikätasonsa mukaisesti mistä haastattelussa on kyse ja kerroin mahdollisuudesta kieltäytyä haastattelusta. Kukaan lapsi ei kieltäytynyt. Kerroin kaikille lapsille, että tässä haastattelussa puhutaan asioista ilman nimiä. Lapset oivalsivat hyvin sen ja he puhuivat asioista asioina, eivätkä he liittäneet asioita ihmisiin. Lupasin lapsille, etten näytä alkuperäisiä vastauksia niiden mahdollisen tunnistettavuuden vuoksi kenellekään, vaan kokoan kaikkien lasten vastaukset yhteen ja hävitän sen jälkeen alkuperäiset vastaukset. Korostin lapsille heidän mielipiteensä merkitystä, jotta me aikuiset ymmärtäisimme heitä paremmin. Kerroin, että keskustelen lapsilta kootuista vastauksista lastensuojelulaitoksen henkilökunnan kanssa suojellen heidän henkilöllisyyttään. Kaikki lapset hyväksyivät asian.

Haastateltujen lasten joukossa oli myös alle kouluikäisiä kirjoitustaidottomia lapsia, joten tein ratkaisun, että kysyin kaikilta alle 12-vuotiailta lapsilta kysymykset ja kirjoitin ne itse heidän puolestaan paperiin juuri niin kuin he kysymyksiin vastasivat. Luin jokaisen lapsen kohdalla vielä lopuksi jokaisen kirjoittamani kohdan uudestaan ja varmistin lapsilta, että olin kirjoittanut juuri niin kuin he sanoivat.

4.1.4 Avoin kysely yli 12-vuotiaille lapsille

Laadin lastensuojelulaitokseen sijoitetuille yli 12-vuotiaille lapsille suunnatun avoimen kyselylomakkeen (Liite 3) ja annoin sen jokaiselle lapselle heidän omissa huoneissaan helmi- ja maaliskuun aikana 2011 (Ks. Kuvio 2, kohta 4). Heille oli samat kysymykset kuin alle 12-vuotiaillekin lapsille, mutta toiseksi viimeisenä kysymyksenä osallisuuteen liittyvä kysymys ja viimeisenä kysymys, joka johdatteli heidät ajattelemaan elämäänsä, mitä se on 21-vuotiaana. Kerroin lapsille samat asiat kyselyn vapaaehtoisuudesta ja tarkoituksesta kuin nuoremmillekin lapsille. Jätin haastatteluista pois kolme täysi-ikäistä nuorta, jotka opiskelevat muilla paikkakunnilla ja käyvät sen vuoksi harvemmin lastensuojelulaitoksessa.

Neljä lasta suostui vastaamaan avoimeen kyselyyn, kolme ei. Yksi kieltäytyjistä oli sitä mieltä ettei hän jaksaa vastata, toinen sitä mieltä ettei hän vastaa, kun kysymykset ovat niin vaikeita. Hänen vanhempansa oli kieltänyt lastensa haastatteluiden ja kyselyiden käytön opinnäytetyössäni. Kolmas kieltäytyjä sanoi minulle, ettei halua vastata

kyselyyn. Kaikki vastanneet kirjoittivat itse omat vastauksensa kirjoituspöytänsä ääressä istuessani kirjoittamisen ajan heidän sängyllään. En tarkentanut kysymyksiä heille, sillä he eivät kysyneet kysymyksistä mitään. Kun he palauttivat paperin, keskustelin heidän kanssaan viimeisestä kysymyksestä.

Vastausten teemottelu

Tutustuessa aineistoon siitä poimitaan ja erotellaan tematisoinnin avulla tutkimusongelmaan liittyviä keskeisiä teemoja niiden vertailua varten (Eskola & Suoranta 2003, 174). Kokosin lasten ja omaisten vastaukset sellaisenaan yhteen huhtikuussa 2011 ja purin ne teema-alueittain (Ks. Kuvio 2, kohta 5) lastensuojelulaitoksen neljän arvon alle, joita ovat kristillisuus, yksilöllinen asiakaslähtöisyys, yhteistyö ja yhteisöllisyys. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 141, 142.) Tarkoitukseni oli ennen omaa aineiston sisällön tarkempaa pohdintaa antaa lastensuojelulaitoksen työntekijöiden tutustua lasten ja omaisten vastauksiin ja saada heidätkin pohtimaan niiden merkityksiä. Tavoitteena oli saada aikaan yhteistä keskustelua ja löytää vastausten kautta kehittämiskohteita lastensuojelulaitoksen työhön.

4.1.5 Tutkimusaineiston työstäminen ryhmäkeskusteluna

Esittelin 27.4.2011 tutkimus aineiston power pointina lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle (Ks. Kuvio 2, kohta 6) koko henkilökunnan yhteisessä palaverissa. Jaoin 28.5.2011 henkilökunnan yhteisessä palaverissa neljään ryhmään niin, että jokaisessa ryhmässä oli mukana yksi vastaava ohjaaja tai perhetyöntekijä. Annoin heille satunnaisessa järjestyksessä laatimani kirjallisen tehtäväksiannon. Ryhmät muodostuivat ”jako neljään”-periaatteella. Ryhmät jakaantuivat keskustelemaan omiin valitsemiinsa tiloihin ja heillä oli aikaa puoli tuntia vastata kolmeen kysymykseen. Tarkoituksena oli käyttää yksi tunti vastausten purkamiseen yhteisessä keskustelussa. En osallistunut ryhmien keskusteluihin siinä vaiheessa, vaan odotin heitä lastensuojelulaitoksen johtajan kanssa yhteisessä palaveritilassa.

Jokaisella ryhmällä oli tarkasteltavanaan yksi arvo, jonka alla oli asiakkaiden kyseiseen arvoon liittyvät vastaukset. Ryhmän tehtävänä oli valita vastauksista yksi yhteinen keskustelun ja kehittämisen kohde, jonka ryhmä koki haastavimmaksi. Jokainen

ryhmän jäsen merkitsi kynällä oman vaihtoehtonsa. Eniten merkkejä saanutta vastausta aloitettiin yhteisesti työstämään. Työstämistä tukevinä kysymyksinä olivat:

- 1) Miten lastensuojelulaitoksessa toimitaan tällä hetkellä?
- 2) Mitä muita tapoja toimia tulee mieleen?
- 3) Miten kristillisuus/yhteistyö/yksilöllinen asiakaslähtöisyys/yhteisöllisyys toteutuu ryhmän valitsemassa asiassa?

Kukin ryhmä valitsi keskuudestaan kirjurin, joka kirjasi fläppipaperille ryhmän tuotokset. Kukin ryhmä esitteli koko henkilökunnalle tuotoksensa vastaavien ohjaajien ja perhetyöntekijän johdolla. Kaikilla oli mahdollisuus osallistua keskusteluun. Keskustelusta nousi kaksi teemaa, joista päätettiin jatkaa keskustelua kesän jälkeisessä ensimmäisessä yhteisessä palaverissa.

Ryhmäkeskustelussa ryhmä ja heille ominainen vuorovaikutus on keskeisellä sijalla ja tutkija voi ajoittain olla taustalla ja keskittyä pohtimaan ryhmän jäsenten käyttämiä käsitteitä, sanavalintoja ja tapaa ilmaista itseään. Mikäli joku asia jää tutkijalle epäselväksi, hän voi pyytää ryhmän jäseniä selventämään asiaa. Tutkija voi esittää ryhmälle pohdittavaksi myös ryhmän keskustelusta poikkeavia näkökulmia, jotka liittyvät tutkijan omaan keräämästään aineistosta ja havainnoistaan koostuneeseen pohdintaan. (Alasuutari, 2007, 152.) Olin lähinnä kuuntelijan ja tarkkailijan roolissa ryhmäkeskustelun aikana, mutta tietyissä kohdissa osallistuin keskusteluun.

Kokosin ryhmäkeskusteluiden tulokset yhteen. Pidin yhteenvedon koko arvotemasta (Ks. Kuvio 2, kohta 7) lastensuojelulaitoksella järjestetyllä perheleirillä, johon lapset olivat kutsuneet lähimmät ihmisensä. Yhteenvedo oli huomioitu perheleiriohjelmassa, mutta samaan aikaan oli myös muuta kaikenikäisille suunnattua ohjelmaa. Ainoastaan kaksi vanhempaa oli paikalla, loput olivat lastensa kanssa muissa toiminnoissa. Paikalla oli vanhempien lisäksi toinen perhetyöntekijä. Luin ryhmäkeskusteluiden tulokset vanhemmille ja jatkoimme keskustelua lapsiin liittyvistä asioista.

4.2 Tutkimusaineiston laadullinen analyysi

Hirsjärven ym. (2004, 212) mukaan tutkimusaineistoa voidaan analysoida monilla erilaisilla tavoilla pyrkien valitsemaan kuitenkin tapa, jonka avulla saadaan vastaus

tutkimusongelmaan tai -tehtävään. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on selkeyttää koottua aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkittavien asioista antamien laajennettujen merkitysten avulla. Laadullisessa analyysissä tutkimusongelma, tutkimuskysymykset ja tutkijan keräämä aineisto keskustelevat kiinteästi toistensa kanssa tarjoamatta useinkaan selkeitä vastauksia alkuperäiseen tutkimusongelmaan. Tutkijan tutustuttaessa aineistoonsa hän voi käydä vuoropuhelua sen kanssa laatimalla analyttisiä mitä- ja miten -kysymyksiä, jotka selkeyttävät analyysin tekemistä. Kysymykset voivat liittyä esimerkiksi aineiston joihinkin yksityiskohtiin, aineiston yllätyksellisyyteen tai tutkijan omiin aineiston keräämisessä havaittuihin onnistumiskokemuksiin. (Ruusuvuori ym. 2010, 13, 16; Eskola & Suoranta 2003, 137.)

Tutkija pohtii rajatessaan aineistoaan sekä sen vastaavuutta tutkimuskysymyksiin että tutkittavan ilmiön luottamuksellisuutta ja yleistettävyyttä. Tutkija on kiinnostunut tutkimukseen osallistuvien tavoista kuvata asioita itsensä kannalta ja niistä löytyvistä samankaltaisuuksista ja eroavuuksista. Aineistoa pyritään ymmärtämään. (Ruusuvuori ym. 2010, 17; Hirsjärvi ym. 2004, 212.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään rakentamaan analyysiä tutkimusaineiston perusteella ilman tutkijan omia ennakkokäsityksiä. Aineistojen tarkoituksena on löytää uutta tietoa laajentaen samalla tutkijan näkökulmia asioista. Tarkoituksena ei ole todistaa tutkijan omia oletuksia tai väittämiä oikeiksi. (Eskola & Suoranta 2003, 19, 20.) Hirsjärvi ym. toteavat saman mutta lisäävät, että täydellistä objektiivisuutta ei kuitenkaan ole mahdollista saavuttaa, sillä tutkijan jo olemassa oleva oma ymmärrys sekä yleisesti tiedossa oleva tieto asiasta kietoutuvat ilman muuta toisiinsa (Hirsjärvi ym. 2004, 152).

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkittavien näkökulma, joten siinä tutkitaan kielen piirteiden erilaisia merkityksiä eikä ainoastaan lauseita, joita tutkittava tuottaa. Tutkija etsii tekstistä säännönmukaisuuksia ja pyrkii ymmärtämään tekstin ja toiminnan merkityksiä. Hän käy syvällistä pohdintaa edessään olevan tekstin kanssa. (Hirsjärvi ym. 2004, 157.)

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

(Ks. Kuvio 2, kohta 8) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusaineisto pelkistetään, ryhmitellään, nimetään analyysiyksikön mukaan ja sitä pyritään ymmärtämään tutkittavien kuvaamien merkitysten kautta (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 102, 110–115). Ruusuvuoren ym. (2010, 19) mukaan onnistunut analyysi ei ole aineistosta kerättyjen vastausten kopiointia vaan julki tuotua pohdintaa siitä, mitä vastaus kertoo lukijalleen ja mitä vastausten taakse kätkeytyy.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvaavat aineistolähtöistä sisällönanalyysiä haasteelliseksi sen vuoksi, että tutkijan omia käsityksiä asioista on vaikea pitää taka-alalla tarkasteltaessa vastaajilta saatua aineistoa. Sen vuoksi tutkijan tulee tehdä muistiinpanoja ilmiöön liittyvistä ajatuksistaan ja huomioida ne analyysin eri vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Paneuduin teemoteltuihin työntekijöiden ja omaisten vastauksiin sekä omiin muistiinpanoihini, joita olin tehnyt aineiston keräämisen eri vaiheissa. Keskityin samankaltaisesti toistuviin vastauksiin ja myös poikkeavuuksiin yrittäen tunnistaa niiden taustalla olevia yhteisiä merkityksiä.

Ruusuvuori ym. (2010, 24) liittävät aineiston koodaamisvaiheeseen aineistokoosteiden tekemisen ja pohdinnan siitä, mihin aineistosta kerätyt koosteet liittyvät sekä vastaavatko ne tutkimuskysymykseen. Vastauksista ja omista pohdinnoistani alkoi hahmotua tiettyjä kokonaisuuksia, joita aloin tarkastella tutkimuskysymysten valossa sekä opinnäytetyössäni aiemmin kuvaamani teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Otin käyttööni värit ja kävin läpi koko aineiston yliviivaten väreillä samaan kokonaisuuteen liittyvät vastaukset. Samalla ympyröin kokonaisuuksista useasti toistuvia sanoja ja sanontoja hahmottaakseni enemmistön mielipiteet asioista. Erottelin myös vastaukset, jotka poikkesivat enemmistön vastauksista.

5 KRISTILLISYYS ASIAKKAIDEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN MÄÄRITTÄMÄNÄ JA KOKEMANA

Kuvaan seuraavassa aineistoesimerkkien avulla asiakkaiden ja työntekijöiden kristillisyyden määritelmiä sekä kristillisyyden ilmenemistä lastensuojelulaitoksen muihin arvoihin (yhteistyö, asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys) liittyvissä vastauksissa. Tutkimuskysymykset olivat: 1) Miten kristillisyys määritellään lastensuojelulaitoksessa? ja

2) Mitä kristillisyys tarkoittaa vastaajien vastausten perusteella lastensuojelulaitoksen työssä?

5.1 Kristillisyyden määritelmät

Lasten haastatteluiden ja kyselyistä saatujen vastausten perusteella lasten määrittelyt kristillisyydestä vaihtelivat, mutta niistä löytyi yhdistäviä tekijöitä, joista muotoutui yhteensä neljä teemaa. Teemoja olivat lasten vastauksissa kristillisyyden konkreettisuus, kokemuksellisuus, arjen rutiinit ja Jumalaan uskomisen.

Lasten määritelmiä kristillisyydestä

Osa lapsista kuvasi kristillisyyttä *konkreettisina asioina*, joita he ovat lastensuojelulaitoksessa nähneet. Näitä olivat lasten mielestä alueella ja sisätiloissa olevat kristilliset symbolit, kirjat ja taulut sekä joidenkin hoitajien kaulassa olevat ristit. Jotkut lapset liittivät kristillisyyden *kokemuksiinsa kristillisistä tapahtumista*, joissa he ovat olleet mukana lastensuojelulaitoksessa asuessaan. Lapset liittivät kristillisyyden myös *arjen rutiineihin*, joihin kuuluvat ruoka- ja iltarukoukset, vapaaehtoisuuteen perustuvat satunnaiset kirkossa käynnit ja mahdollisuus osallistua pyhäkouluun. Lasten vastauksissa toistuivat useimmin kolme sanaa: Jumala, Jeesus ja risti.

”Täällä puhutaan niistä asioista, iltarukoukset ja ruokarukoukset, pyhäkoulu, meitä käytetään kirkossa, risti kaulassa liittyy Jumalaan, Matka - Beetlehemiin-tapahtuma, Jumala-aulut, oma kirkko, että uskoo kristinuskoon.”

Osa lapsista kuvasi kristillisyyttä *Jumalaan uskomisena*. Lapsi voi uskoa aidosti ja kyseenalaistamatta hengellisyyteen liittyviä asioita. Eräs pieni lapsi kuvasi spontaanisti kristillisyyden yhtä ydinkohtaa, ristin sovitustyötä.

”Uskoo Jumalaan ja jaksaa kuunnella niitä asioita, kristillisyyks on hyvä asia.”

”Jeesus oli ristillä koko maailman kaikkien ihmisten syntien takia, jopa mun ja niitten, jotka ei ole edes vielä syntyneet.”

Vanhempien määritelmiä kristillisyydestä

Löysin vanhempien vastauksista neljä teemaa. Teemoja olivat henkilökohtaisuus, valinnanvapaus, raamatun opin noudattaminen ja syntien anteeksisaaminen. Kristillisyyttä kuvattiin *henkilökohtaisena asiana*. Usko ilmenee henkilökohtaisena suhteena Jumalaan ja se taas voi ilmetä ihmisissä eri tavoilla. Joku kertoo uskostaan ääneen joillekin ihmisille, toinen pitää asian sisällään. Toisen ihmisen on vaikea tietää toisen ihmisen vakaumuksesta keskustelematta hänen kanssaan, sillä ihmiset eivät näe toisen ihmisen sydämeen. Toinen teema liittyi *valinnanvapauteen*, johon jokaisella ihmisellä on oikeus.

”Henkilökohtainen vakaumus, jokaisella vapaus omaan valintaan ja henkilökohtaiseen uskoon, Raamatun opin noudattamista.”

Kristillisyyttä kuvattiin myös *Raamatun opin noudattamisena* ja *syntien anteeksisaamisena*. Vastausten voidaan ajatella liittyvän henkilökohtaiseen uskon kokemukseen.

”Saada synnit anteeksi ja rauha Jumalan kanssa.”

Työntekijöiden määritelmiä kristillisyydestä

Muodostin työntekijöiden kristillisyyden määrittelystä kolme teemaa. Teemoja olivat uskon tunnustaminen, uskon henkilökohtaisuus sekä kristillisten arvojen toteuttaminen käytännössä. Vastauksissa kuvattiin kristillisyyttä vakaumuksena ja kristinuskon tunnustamisena, joihin liitettiin myös yhteen Jumalaan uskomisen sekä luterilaisuus.

”Kristillisuus on luterilaisen uskonnon tunnustamista.”

Toinen teema liittyi *kristillisen uskon henkilökohtaisuuteen*. Usko nähtiin normaaliin elämään kuuluvana asiana, mikä mielletään kuitenkin henkilökohtaiseksi asiaksi.

”Se on kuulumista kristittyjen kirkkoon, henkilökohtaista uskoa Jeesukseen. Tärkeitä arvoja elämässä: esim.jokainen ihminen on arvokas ja ainutlaatuinen.”

Vastauksista muotoutui kolmas teema, jonka nimesin *kristillisten arvojen toteuttamiseksi käytännössä*. Kristillisyys nähtiin ihmisen henkilökohtaisina ominaisuuksina, jotka ilmenevät hänessä hänen toimiessaan kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Kaikkia vastauksia tarkastellessa niissä toistui useimmin sana: kunnioittaminen.

”Tasa-arvoa, toisten kunnioittamista, joskus jopa nöyryyttä, toisten auttamista, henkistä tasapainoa itsen, muiden ja Jumalan kanssa”

5.2 Kristillisyys lastensuojelutyön arjessa

Perehtyessäni lastensuojelulaitoksen arvoihin (yhteistyö, asiakaslähtöisyys ja yhteisöllisyys) liittyvään aineistoon etsin yhdistäviä tekijöitä, joita teemottelin vastausten sisältöjen perusteella. Pyrkimyksenä oli löytää sisällöistä vastauksia toiseen tutkimuskysymykseeni, mikä oli: ”Mitä kristillisyys tarkoittaa vastaajien vastausten perusteella lastensuojelulaitoksen työssä?” Aineistosta löytyi neljä alakategoriaa. Nämä ovat lähimmäisenrakkaus, toisen kunnioittaminen, kärsivällisyys sekä anteeksianto ja sovinollisuus. Kuvaan esimerkkien avulla sekä lasten että aikuisten vastauksia, jotka liittyivät edellä mainittuihin arvoihin/hyveisiin.

5.2.1 Lähimmäisenrakkaus

Lähimmäisenrakkaus ilmeni lasten arvoihin liittyvissä vastauksissa selkeimmin läheisyyteen, välittämiseen, vastavuoroisuuteen ja turvallisuuteen liittyvinä asioina. Lapset mielsivät hyvän hoitajan empaattisena, hellänä ja myönteisenä ihmisenä, joka kuuntelee, lohduttaa ja pitää lähellä, kun on paha mieli. Hyvä hoitaja myös huomioi lasten vastauksissa lasten onnistumiset ja muistaa välittää sen tiedon muille ohjaajille. Muutamassa vastauksessa lapset osoittivat ymmärtävänsä rajojen taustalla olevan välittämisen ja hoitajien pyrkimyksen taata jokaisen lapsen turvallisuus lastensuojelulaitoksessa.

”Toivon hoitajilta hellyyttä, läheisyyttä, iltalauluja, rapsutusta ja hieromista.”

Lapset osoittivat vastauksissaan arvostavansa rehellisyyttä ja avoimuutta sekä heitä itseään että myös vanhempiaan kohtaan. Lapsille näytti olevan myös tärkeää se, että

heidän vanhempansa pidetään ajan tasalla heidän tekemisistään sekä hyvässä, että yllättävää kyllä vastausten perusteella pahassakin. Yhdessä vastauksessa toivottiin hoitajien ja vanhempien olevan ”kavereita” keskenään. Kaikkia lasten vastauksia tarkastellessa vastauksissa toistuivat useimmiten sanat: hellyys, lohduttaminen ja rehellisyys, jotka voivat antaa suuntaa lasten tärkeysjärjestyksille, joita he aikuisilta odottavat.

”jatkuva yhteydenpito sekä hyvissä että huonoissa asioissa”

Lähimmäisenrakkaus liittyi yhteistyöpäivän ryhmähaastattelusta kokoamani työpajamateriaalin sekä postikyselyiden muihin arvoihin liittyvien vastausten perusteella luottamuksen syntymiseen, hyvän huomaamiseen sekä hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisen kokemuksiin. Vastauksista kuvastui vanhempien rakkaus lapsiinsa ja toive siitä, että heitä kasvatetaan parhaalla mahdollisella tavalla olosuhteisiin nähden. Yhteistyöpäivän antia ja kyselyistä saatuja vastauksia tarkastellessa niissä toistui useimmin sana: hyväksyminen.

”Lapsi tuntisi olevansa rakastettu laitoksessa.”

”Lasten palkitseminen aina kun on aihetta, luottamus tärkeää.”

Lähimmäisenrakkaus liittyi työntekijöiden arvoihin liittyvissä vastauksissa sekä kotiryhmissä työskentelevien työntekijöiden väliseen kanssakäymiseen, että kanssakäymiseen lapsen ja/tai perheensä kanssa. Vastauksissa korostuivat eri kotiryhmien välinen avunanto, toisten hyväksyminen, tukeminen ja arvostaminen.

”Osastolla on työntekijöiden välillä aidosti hyvät välit ja toisia tuetaan ja kannustetaan.”

”Samaa päämäärää kohti, sovussa työtä tehden, arvostaen toisiamme.”

Kaikkia vastauksia tarkastellessa niissä toistuivat useimmin sanat: tukeminen, auttaminen ja arvostaminen. Työntekijöiden vastauksissa ilmenivät asiakkaiden ainutlaatuisuus sekä heidän kokonaisvaltainen huomioiminen ja tukeminen. Ainutlaatuisuus ilmeni joissain vastauksissa lasten yksilöllisenä kuuntelemisena ja erityistarpeiden huomioimisena. Lapsi nähtiin joissain vastauksissa kokonaisvaltaisena yksilönä, osana omaa perhettään ja sukuaan. Tällöin yhteydenpito lapselle tärkeiden ihmisten kanssa

nähtiin luontevaksi osaksi työtä. Lasten tuleminen keskenään toimeen nähtiin tärkeänä asiana, myös aikuisten ja lasten hyvät välit.

”Lapsen tai vanhemman huomioimista ja kohtaamista ”samalla tasolla”(ei esim. ylimielisesti tai yleistäen) ottaen huomioon historia, asiakkaan luonteenlaatu, henkinen taso ym. asiakkaan piirteitä. Kaikille asiakkaille ei sovi samanlainen asioiden käsittelytapa.”

5.2.2 Toisen kunnioittaminen

Toisen kunnioittaminen näyttäytyi lasten arvoihin liittyvissä vastauksissa ”oman tilan antamisena” lapselle lastensuojelulaitoksen arkisissa tilanteissa, lasten vanhempien ja lasten kohteluun sekä hoitajan ominaisuuksiin liittyvinä asioina. Useimmissa vastauksissa korostuivat tasapuolinen kohtelu, vanhempien huomioiminen ja hyväksyminen sekä asiallinen käyttäytyminen.

”Parasta on kaverit, kyläilyt, oma huone, rauha tehdä läksyjä.”
”että hoitajat eivät puhu pahaa vanhemmista”

Jotkut lapsista toivoivat vastausten mukaan hoitajien tulevan toimeen vanhempiensa kanssa ja välttävän puhumasta pahaa heistä. Lapset myös arvostivat vastauksissaan sitä, että heidän sisaruksensa on sijoitettu samaan paikkaan heidän kanssaan. Osa lapsista toivoi, että hoitajat ja vanhemmat keskustelevat asioista puhelimitse tai/ja tapaa-
vat toisiaan perhetapaamisten aikana.

”että hoitajat keskustelevat ja kiertelevät välillä pihalla vanhempien kanssa perhetapaamisten aikana.”

Toisen kunnioittaminen näkyi lasten vastauksissa myös hyvän hoitajan määritelmässä. Hyvä hoitaja on rehellinen ja tasapuolinen lapsia kohtaan lastensuojelulaitoksen arkeen liittyvissä tilanteissa. Useissa vastauksissa tuli esiin sana: säännöt. Säännöistä kiinni pitäminen ja toisaalta joustavuus näyttäytyivät lasten vastauksissa toivottavina hoitajan ominaisuuksina.

”Hyvä hoitaja ei naputa, ei auo päätään lapsille, kohtelias, normaali”

”ei keksi omia sääntöjä, pitää joskus kuria kun jotkut riitelevät”

Toisen kunnioittaminen näkyi työpajamateriaalissa ja vanhempien arvoihin liittyvissä vastauksissa toisen kuuntelemisena, tasapuolisuutena lasten kohtelemisessa ja erilaisuuden hyväksymisenä. Kunnioittaminen liittyi myös toisen kokonaistilanteen huomioimiseen vuorovaikutustilanteissa, avoimuuteen ja rehellisyyteen.

”Erilaisuuden ja eri mielipiteiden jakamista ja hyväksymistä.”

”Yhteiset pelisäännöt kaikille lapsille.”

Toisen kunnioittaminen ilmeni työntekijöiden arvoihin liittyvissä vastauksissa työpaikan yhteishenkeen ja yhteisesti sovittujen asioiden noudattamiseen. Kaikkia vastauksia tarkasteltaessa niissä toistuivat useimmin sanat: yhteisesti sovittu ja arvot.

”Yhteisöllisyydessä yksilöt toimivat yhteisönsä ”edellyttämällä” tavalla yhteisten arvojen mukaisesti.”

”Yhteisesti sovittujen – ja lastenkodin arvojen ja normien mukaan toimimista yksilötasolla.”

Toisen kunnioittaminen ilmeni työntekijöiden arvoihin liittyvissä vastauksissa myös lapsen ja hänen perheensä osallisuuden huomioonottamisena päätettäessä lapsen asioista. Tämä voidaan ymmärtää perheenjäsenten osallistumisena kaikkiin itseään koskeviin neuvotteluihin, mielipiteidensä kuuntelemisena, kirjaamisena ja huomioonottamisena käytännössä. Useissa vastauksissa kertautuivat lapsen yksilöllisten tarpeiden, vahvuuksien ja pulmien huomioonottaminen hoidossa ja kasvatuksessa.

”Vaikka lastenkodissa onkin tietyt säännöt ja normit otetaan huomioon kunkin yksilön vahvuudet ja heikkoudet ja sopeutetaan sääntöjä ja menetelmiä tarvittaessa eikä pusketa väkisin kaikkia saman ”tuubin” läpi jos ei mahdu.”

5.2.3 Kärsivällisyys

Kärsivällisyys avautui lasten arvoihin liittyvissä vastauksissa fyysisenä koskemattomuutena ja hoitajan ominaisuuksiin liittyvinä asioina. Rentous, lempeys, huumori ja positiivisuus korostuivat hyvän hoitajan ominaisuuksina. Vastauksista ei löytynyt usein toistuvia samoja sanoja, mutta niissä kertautui useimmin hoitajan asiallinen käyttäytyminen erilaisissa tilanteissa. Lapset toivoivat hoitajiltaan vastausten perusteella itsehillintää ja rauhallisuutta ristiriitatilanteissa. Samoin jotkut lapsista toivoivat, ettei heihin kosketa suuttuneena.

”Hyvä hoitaja on rauhallinen ja positiivinen, hermot kestää pitkään”

Kärsivällisyys näyttäytyi vanhempien ja työntekijöiden vastauksissa itsehillintänä erimielisyyksiä aiheuttaneissa tilanteissa. Tähän liittyy ajatus lasten suojelemisesta, mikäli aikuisilla on erimielisyyksiä. Useissa vastauksissa kuvattiin, että asiat pitäisi puhua asioina menemättä henkilökohtaisuuksiin ja niistä pitäisi puhua, kun lapsi ei ole kuulemassa.

”Riitelevät asiat pitäisi selvittää aikuisten kesken, ei lasten kuullen.”

5.2.4 Anteeksianto ja sovinnollisuus

Anteeksianto ja sovinnollisuus näyttäytyivät lasten arvoihin liittyvissä vastauksissa tapahtuneiden asioiden unohtamisessa, hoitajien ja vanhempien välisissä suhteissa sekä tasapuolisessa kohtelussa. Vastauksista ei löytynyt usein toistuvia sanoja, mutta niissä kertautui useimmin vanhempien kohtaaminen.

” Menneiden asioiden unohtamista.”

” Kotikäyntejä, kasvokkain puhumista.”

Anteeksianto ja sovinnollisuus näyttäytyivät työpajamateriaalissa ja vanhempien arvoihin liittyvissä vastauksissa eteen tulevien ristiriitojen ja erimielisyyksien selvittämisenä, asioiden tarkistamisena sekä yhdessä olemisena ja toimimisena erimielisyyksistä huolimatta.

”Väärinkäsitysten oikaiseminen – rehellisyys ja avoimuus siinä.”

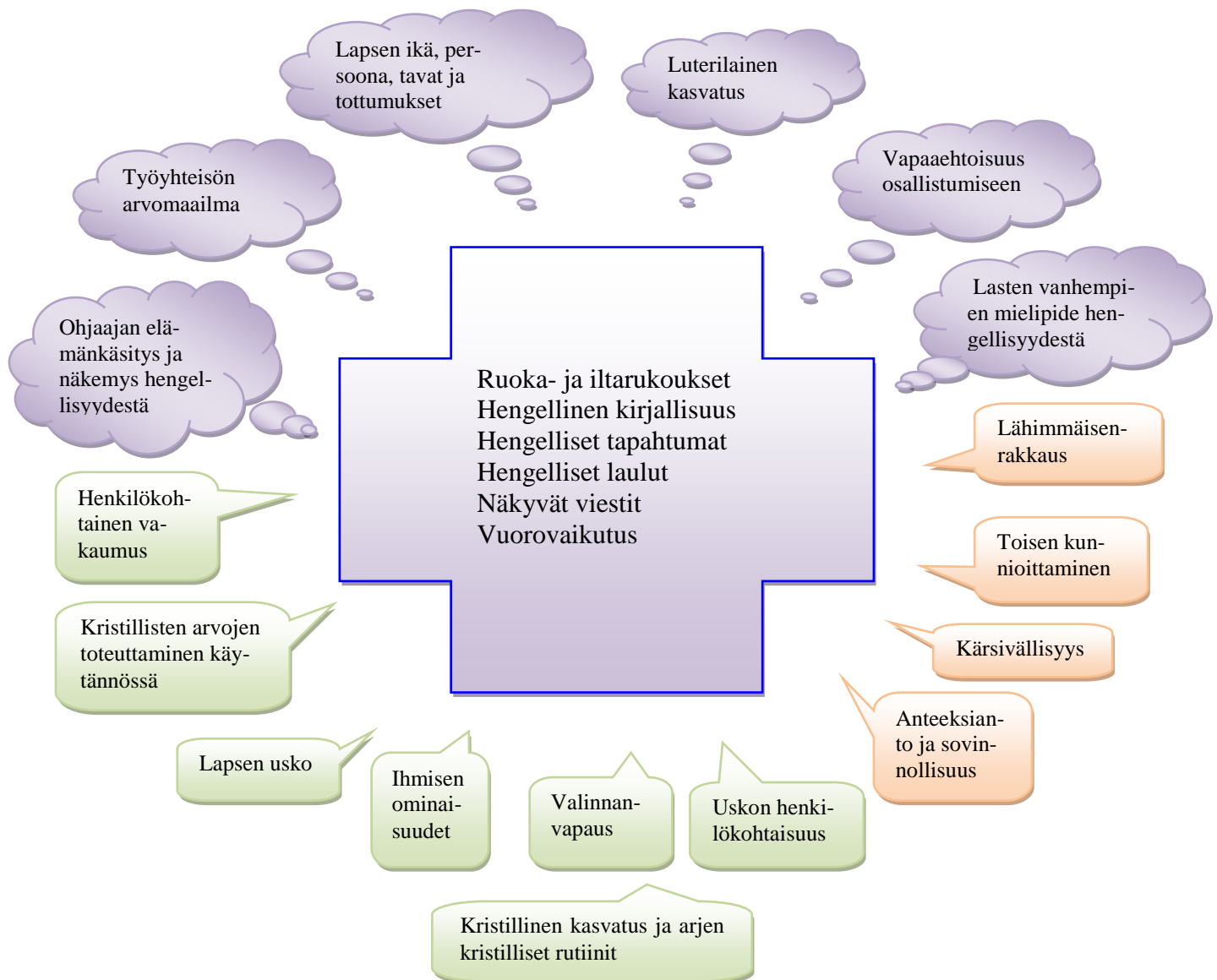
”Anteeksipyytämisen–ja antamisen taito, kuka tekee aloitteen?”

Anteeksianto ja sovinnollisuus ilmenivät työntekijöiden vastauksissa hyvänä yhteishenkenä ja pyrkimyksenä tulla kaikkien kanssa toimeen. Sovinnollisuutta edesauttavia tekijöitä olivat vastauksissa yhteiset retket, kahvihetket sekä aikuisten ja lasten yhteinen tekeminen ja keskustelut tarpeen tullen. Muutamassa vastauksissa haluttiin erottaa asia ja ihminen toisistaan.

”Asiat riitelevät eivätkä ihmiset”

5.3 Vastauksista löydettyjen määritelmien koonti

Kuviossa 3 esitän lasten, vanhempien ja työntekijöiden määritelmistä ja arjen kokemuksista löydettyjä näkökulmia tutkimuksen kohteena olevan lastensuojelulaitoksen kristillisyyteen. Violetilla värillä kuvatut asiat ovat lastensuojelulaitoksessa toteutettuja kristilliseen kasvatukseen liittyviä käytäntöjä, joita olin aiemmin kuvannut kappaleessa 2.5. Lisäsin laatikoihin vastanneiden näkökulmia. Vihreissä laatikoissa näkyvät vastaajien määritelmät kristillisyydestä, jotka vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Punaisissa laatikoissa kuvataan vastaajien vastauksista löydettyjä teemoja kristillisyydestä lastensuojelulaitoksen työssä, eli vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen. Kuvion alla olevassa kappaleessa (Ks. s.53, 54) tarkennetaan näitä teemoja.

KUVIO 3. Koonti kristillisyydestä opinnäytetyön kohteena olevassa lastensuojelulaitoksessa.

Kristillisuus vastaajien vastausten perusteella lastensuojelulaitoksen työssä

Lähimmäisenrakkaus

- läheisyyttä, hellyyttä, lohduttamista, välittämistä ja hyvän huomaamista
- rehellisyyttä, avoimuutta ja luottamusta
- vastavuoroisuutta, avunantoa, turvallisuuden kokemusta
- toisen hyväksymistä, tukemista ja arvostamista
- toisen kokonaisvaltaista huomioimista, ainutlaatuisuuden näkemistä
- ihmisten välistä kunnioittavaa kanssakäymistä
- hyväksyttynä ja rakastettuna olemisen kokemusta

Toisen kunnioittaminen

- oman tilan antamista, rehellisyyttä ja tasapuolista kohtelua
- lapsen osallisuuden huomioimista
- avoimuutta, vanhempien huomioimista ja hyväksymistä, kuuntelemista
- asiallista käyttäytymistä ja pahan puhumisen välttämistä
- säännöistä ja sovitusta asioista kiinni pitämistä
- erilaisuuden hyväksymistä
- toisen kokonaistilanteen huomioimista vuorovaikutustilanteissa
- toimimista lastensuojelulaitoksen arvojen ja normien mukaisella tavalla
- lapsen yksilöllisten tarpeiden, vahvuuksien ja pulmien huomioimista hoidossa ja kasvatuksessa

Kärsivällisyys

- fyysistä koskemattomuutta
- rentoutta, lempeyttä, huumoria ja positiivisuutta
- itsehillintää ja rauhallisuutta ristiriitatilanteissa, asiallista käyttäytymistä
- asioista puhumista asioina välttäen henkilökohtaisuuksiin menemistä
- riitelevistä asioista puhumista ilman lasten läsnäoloa

Anteeksianto ja sovinnollisuus

- tapahtuneiden asioiden unohtamista
- vanhempien sovinnollista kohtaamista
- tasapuolista kohtelua
- ristiriitojen ja erimielisyyksien selvittämistä
- yhdessä olemista ja toimimista erimielisyyksistä huolimatta
- asioiden tarkistamista ja hyvää yhteishenkeä
- pyrkimystä tulla kaikkien kanssa toimeen
- yhteistä tekemistä ja keskusteluita tarpeen tullen
- asian ja ihmisen erottamista toisistaan

6 POHDINTAA

Tutkimustehtävänäni oli selvittää lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja asiakkaiden käsityksiä siitä, miten kristillisyys määritellään ja mitä se tarkoittaa käytännössä lastensuojelulaitoksen työssä.

6.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Tutkimus osoitti kiteytettynä kristillisyyden tarkoittavan ihmisille paljon muutakin, kuin mitä kristillisyyteen tavallisesti liitetään. Kristillisyyttä määriteltiin konkreettisin asioina ja kokemuksina, jotka liittyivät lastensuojelulaitoksen arjen kristillisiin rutiineihin ja käytänteisiin, joiden perusteella sekä ihminen itse, että hänen ympärillään olevat saattavat määritellä kristillisyyttä. Kristillisyyttä määriteltiin myös Jumalaan uskomisena, henkilökohtaisena vakaumuksena, valinnanvapautena, kristillisten arvojen toteuttamisena sekä yksilöiden ominaisuuksina. Seuraavassa kuvaan pohdintoja tähän kappaleeseen liittyen.

Konkretia, kokemuksellisuus ja arjen rutiinit voidaan liittää kristilliseen kasvatukseen ja lastensuojelulaitoksen olemassa oleviin käytänteisiin. Tästä asiasta mainitsee myös Kinnunen (2011, 43). Joidenkin lasten tapa kuvata Jumalaan uskomista voidaan liittää vilpittömään ja aitoon lapsen uskoon, jonka voidaan ajatella olevan lahjana saatua.

Tätä samaa voidaan rinnastaa Mannermaan (2004, 135, 136) sekä Kvistin (2004, 220–222) kuvauksiin kristillisestä uskosta. Pieni lapsi yksinkertaistaa asiat, ei kyseenalaisia, vain uskoo. Aivan kuten Kinnunenkin (2011, 28, 29) asian ilmaisee. Näin voidaan ajatella senkin perusteella, mitkä sanat toistuivat eniten lasten määrittelyissä kristillisyydestä: Jumala, Jeesus ja risti.

Toisinaan voi olla, että lapsella on lastensuojelulaitokseen tullessaan jo opittuna oma rukous, jota hän haluaa jatkaa. Lapsilla voi olla myös jo valmiina myönteinen mielikuva kristillisyydestä, jonka luomisessa on auttanut joku lapselle läheinen ihminen. Yleisesti ottaen lasten tunnetuissa rukouksissa toistuvat usein sanat Jumala ja Jeesus, joten sanat ovat voineet tulla tutuiksi jo hyvinkin pieninä.

Laulujen sanojen ja tarinoiden merkitys kiinnostaa lapsia, mikäli heille lauletaan ja luetaan, jolloin lapsi alkaa puhumaan ääneen hengellisistä asioista. Hengellisissä lauluissa ja lasten tarinoissa Jumala ja Jeesus näyttäytyvät usein. Lapsia kiinnostaa ympärillä tapahtuvat asiat ja he haluavat ohjaajiltaan vastauksia toisinaan myös siihen, miksi ohjaajalla on risti kaulassa tai miksi pienessä seinäristissä olevalla Jeesuksella on ristillä piikkikruunu päässä. Lapset tuntevat toisinaan syvää myötätuntoa Jeesusta kohtaan, joka joutui lasten mukaan kärsimään ihmisten tähden. Pienet lapset kysyvät toisinaan tauluista, miksi Jeesus rukoilee ja on surullisen näköinen, miksi Jeesus pitää vain yhtä lammasta sylissään tai miksi kuvassa olevan Jeesuksen sylissä on lapsia.

Syli voi parhaimmillaan edustaa lapsille turvaa ja rauhoittumispaikkaa. Tauluista ja kertomuksista välittyy lapsille kuva rakastavasta ja hyväksyvästä Jumalasta, joka ei käännä pois ketään ihmistä. Tällä omakohtaisella hyväksyttynä ja rakastettuna olemisen kokemuksella voidaan ajatella olevan yhteyttä siihen, minkä verran lapsi kiinnostuu hengellisistä asioista ja miten lapsi ilmaisee sanaa kristillisyyttä.

Isommat lapset huomioivat ympärillään olevia näkemiään ja kokemiaan asioita, mutta he puhuvat niistä harkitummin kuin nuoremmat lapset. Isompien lasten kanssa keskustellaan heidän ehdoillaan ja mahdollisesta aloitteestaan. Kaikkia lasten vastauksia tarkastellessa heidän kuvaustaan ja suhtautumistaan kristillisyyteen voidaan pitkälti rinnastaa kappaleen 2.4 Kinnusen (2011) kuvauksiin lapsen uskonelämän kehitysvaiheista.

Moni aikuinen vastaaja kuvasi kristillisyyttä henkilökohtaisena asiana. Kuvaukseen saattaa kätkeytyä ajatus siitä, että henkilökohtaisen uskon kokemuksen lausuminen julki ei tee siitä mitenkään arvokkaampaa, vaan sydämen usko on tärkeintä. Toisinaan voi olla kyse myös itsensä suojelemisesta, sillä ”uskovaiset” saattavat joutua ajoittain myös pilkan kohteiksi. Henkilökohtaisina uskoon liittyvinä kokemuksina voidaan pitää myös Raamatun opin noudattamista ja syntien anteeksisaamista.

Valinnanvapautta voidaan pitää myös toisen ihmisen kunnioittamisena siinä mielessä, että toisella on oikeus irtisanoutua myös uskon asioihin liittyvästä ”tuputtamisesta”. Sitä oikeutta tulee kunnioittaa. Lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten vanhemmilla on oikeus myös kieltää alaikäisten lastensa osallistuminen kristillisiin tapahtumiin. Toisaalta tätä oikeutta harvemmin käytetään, sillä pääsääntöisesti kaikkien lasten vanhemmat ovat tietoisia lastensuojelulaitoksen kristillisyydestä jo lapsen muuttaessa laitokseen.

Uskon tunnustamista voidaan toisaalta pitää luonnollisena asiana, sillä kyseisessä kristillisessä lastensuojelulaitoksessa voidaan olettaa noudatettavan luterilaista kristillistä kasvatusta. On hyvä kuitenkin muistaa, että vaikka puhutaan kristillisestä lastensuojelulaitoksesta, arki on varmaankin hyvin pitkälti samanlaista kuin muissakin vastaavissa laitoksissa lukuun ottamatta joitain kristillisyyteen liittyviä rutiineja, joita olen aiemmin kuvannut.

Kristillisten arvojen toteuttaminen käytännössä toistui myös vastauksissa kristillisyyden määritelmistä. Jokainen ihminen mieltää omalla tavallaan kristillisyyden. Siihen vaikuttavat myös kunkin omat työnkin ulkopuoliset kokemukset ja käsitykset kristillisyydestä ja siitä, miten niihin asioihin on totuttu suhtautumaan. Osa työntekijöistä kuvasikin kristillisyyttä ihmisen ominaisuuksina, kunnioittavana asenteena muita ihmisiä kohtaan. Yhdessä vastauksessa kuvattiin myös tasa-arvoa ja nöyryymistä. Tasa-arvon voidaan ajatella liittyvän kristilliseen ihmiskäsitykseen toisen ihmisen hyväksymisestä itsensä kanssa samanarvoisena ihmisenä. Toisaalta tasa-arvoa voi olla tasapuoliseen kohteluun osalliseksi pääseminen. Nöyrytyminen voidaan mieltää esimerkiksi oikeassa olemisesta hellittämiseen, toisen ihmisen näkökulman huomioimiseen ja tulemiseen ”puolitiehen” tai kokonaan vastaan mahdollisissa ristiriitatilanteissa.

Kristillisyyden käytännössä, Raamattu ja sosiaalialan eettiset ohjeet

Kristillisyyden nähtiin toteutuvan käytännössä lähimmäisenrakkautena, toisen ihmisen kunnioittamisena, kärsivällisyytenä sekä anteeksiantona ja sovinnollisuutena. Nämä samat arvot voidaan löytää sekä Raamatusta että sosiaalialan eettisistä ohjeista.

Lähimmäisenrakkaus kiteytyy Raamatussa Rakkauden kaksoiskäskyyn ja Kulaiseen sääntöön. Raamatussa ihmistä kehoitetaan rakastamaan myös vihollisia (Matt.5:44), sillä jos ihminen ei rakasta muita ihmisiä, on rakkaus Jumalaankin valhetta (1Joh.4:20). Lähimmäisenrakkautta kuvaavat toivon näkökulmasta Mattila (2010, 19–23) ja Pihkala (2011, 105), joka painottaa lisäksi kristittyjen roolia maailmassa toisten palvelijoina. Sosiaalialan työn tavoitteena on tehdä hyvää ihmisille, auttaa heitä, lieventää kärsimyksiään ja puutteitaan sekä tavoitella muutosta ja kehitystä (Talentia, Ammattieettinen lautakunta 2005, 5).

Toisen ihmisen kunnioittaminen näyttäytyy useissa kohdissa Raamatussa, myös Vanhan testamentin exodus-kertomuksessa, profeetallisissa kirjoissa sekä Psalmeissa ja Sananlaskuissa. Raamatun Jumala on köyhien ja sorrettujen puolella (Mt.25: 31–46; Jaak.2: 1–7; 5: 1–5). Kunnioittaminen näkyy sosiaalialan eettisissä ohjeissa erityisesti asiakaslähtöisenä työotteena, jolloin työntekijä ymmärtää asiakkaan itsemääräämiskeuden merkityksen. Kunnioittaminen näkyy myös siinä, että työntekijä kuuntelee asiakasta ja kykenee peilaamaan omia toimintatapojaan oikeudenmukaisuuteen. (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 6, 8.)

Kärsivällisyys on Raamatussa tavoiteltava hyve (1Tim.6:11), joka on uutteraa työtä (Room.2:7), rohkeaa taistelua (Hebr. 12:1) sekä hiljaista kärsimystä (2 Kor.1:6), joka tulee koetelluksi ja vahvistuu ahdistuksissa (Room. 5:3). Kärsivällisyys vahvistuu Jumalan tuntemisen lisääntyessä (Kol. 1:11) ja on osa viisautta (San.14:29). Kärsivällisyyttä voidaan peilata sosiaalialan eettisiin ohjeisiin sen korostaessa ihmisen kokonaisvaltaista kohtaamista, jossa ihmistä autetaan näkemään itsessään hyviä ominaisuuksia ja häntä kannustetaan ottamaan niitä käyttöön (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 8). Mattila (2010, 19–23) liittää kärsivällisyyden lapsen ja nuoren kasvuvaiheissa tukemiseen, joihin liittyy toisinaan hankauskohtia ja vaikeuksia.

Anteeksiänto näyttäytyy Raamatussa muun muassa Isä meidän rukouksessa (Matt.6:12, 14), ristin tapahtumissa (Luuk:34) sekä Joosefin tarinassa (1Moos. 50:17). Jumala velvoittaa ihmisiä antamaan anteeksi (Ef.4:32; Kol.3:13). Sosiaalialan eettisissä ohjeissa kehoitetaan työntekijää olemaan kaikissa tilanteissa neutraali asiakasta kohtaan (Talentia, Ammattieettinen lautakunta, 2005, 6).

Aineistosta nousi erityisesti lasten ja vanhempiensa huoli ja välittäminen toisistaan. Lapset puolustavat vanhempiaan ja perheenjäseniään monissa tilanteissa. He seuraavat tarkoin, mihin sävyyn heidän läheisistään puhutaan. Lasten erityisenä toiveena näytti olevan se, että aikuiset paitsi tulevat toimeen keskenään myös tapaavat toisiaan ja keskustelevat heistä. Tämän toiveen voidaan ajatella liittyvän tavallaan kasvatuskumppanuuteen. Lasten puheista voi tehdä sen johtopäätöksen, että lapsi voi kokonaisuutena sitä paremmin, mitä paremmat välit hoitajilla ja vanhemmilla on. Tämän voidaan ajatella tarkoittavan myös sitä, että lapsi saa tällöin ”luvan” keskittyä lapsena olemiseen ja selviytymiseen omasta arjestaan.

Vastaamattomuus kyselyyn

Kuusi lasta neljästätoista lapsesta ei vastannut kristillisyyteen liittyvään kysymykseen, mutta vastasi muihin kysymyksiin. Viiden lapsen vastauksia en voinut huomioda mitenkään tutkimusluvan puutteen vuoksi. Kolme lasta kieltäytyi täyttämästä koko kyselyä, ennen kuin kuuli edes kysymyksistä. Käytössäni oli sisällönanalyysissä viiden lapsen määritelmä kristillisyydestä ja yhdentoista lapsen vastaukset teemotellessani kristillisyyttä käytännössä lasten vastauksista.

Sana kristillisyyks on harvemmin käytetty puhekielessä, joten lapsen ei ole aina helppoa yhdistää sitä hengellisiin asioihin. Tällöin kysymyksen olisi voinut muotoilla toisin. Voidaan myös ajatella, että vastaamattomuus saattoi liittyä ikään, moraalien kehittymisen herkkyyssvaiheeseen tai Jumalan olemassaolon kyseenalaistamiseen, joita Kinnunen (2011, 33–36, 57, 58) ja Valtaojakin (2010, 72, 73) kuvaavat pohdinnoissaan. Toisaalta voi olla, että lasten kavereiden ja/tai läheisten arvoihin liittyvät sanalliset mielipiteet tai sanattomat viestit vaikuttavat lapsen oman mielipiteen ilmaisemiseen tai sen ilmaisematta jättämiseen. Tästä samasta kirjoittaa myös Mattila (2010, 73) ja Pihkala (2010, 66). Voi myös olla, että kysyjän taustalla tai luottamuksen puutteella oli vaikutusta vastaamattomuuteen. Toisinaan voi olla, että lapsen arjessa on tapahtu-

nut juuri ennen haastattelua tai kyselyn täyttämistä asioita, jotka valtaavat ajatusmaailman. Tällöin keskittyminen pohdintaa vaativaan kysymykseen voi olla liian vaikeaa. Lapset myös tiesivät vastaamisen vapaaehtoisuudesta, joten osa lapsista saattoi tulkitsellisesti käyttää tätä oikeuttaan. Vastaamattomuuteen saattoi vaikuttaa myös kysyjän tausta eli se, että olin työntekijä enkä ulkopuolinen kysyjä. Tähän voi liittyä jonkinlainen luottamuksen puute tai epätietoisuus siitä, miten suhtaudun lapsen vastaukseen.

Työntekijöistä vastasi kyselyyn noin joka kolmas työntekijä. Syynä voi olla jollakin asian unohtaminen työn hektisen luonteen vuoksi tai kysymykset koettiin liian vaikeiksi. Joku voi ajatella, että kysymyksiin paneutuminen vie aikaa ja ”ylimääräistä” aikaa ei työssä ole. Voidaan myös ajatella, että kaikki eivät halua ilmaista muille omia käsityksiään asioista ainakaan kirjallisesti. Sitäkin voidaan pohtia, olisiko vastaamisprosentti ollut korkeampi, mikäli kyselyiden tekijä olisi ollut joku ulkopuolinen eikä työtoveri. Kyselyiden palauttamisesta olisin voinut muistuttaa useammin.

Postikyselyn vastauksissa kristillisyyteen liittyvään kysymykseen vastasi kaksi vanhempaa kolmesta. Kyse voi olla siitä, että kristillisyyden on heille niin henkilökohtainen asia, ettei se kuulu kenellekään muulle. Voi olla myös niin, että he eivät itse ole kiinnostuneita mistään kristillisyyteen liittyvästä, mutta hyväksyvät lastensa asuvan kristillisessä lastensuojelulaitoksessa. Tällöin voi olla, että he luottavat siihen, ettei kristillisyyden vahingoita heidän lapsiaan millään tavalla. Voin tulkita näin sen perusteella, että vanhemmat ovat hyvin harvoin suhtautuneet negatiivisella tavalla kristillisyyteen liittyviin asioihin lastensuojelulaitoksessa. Silloinkin taustalla on ollut jokin asia, jonka he ovat tuoneet julki ja josta on keskusteltu heidän kanssaan.

Vanhemman elämäntilanne voi myös vaikuttaa vastaamishalukkuuteen. Elämässä voi olla meneillään asioita, jolloin kyselyyn vastaaminen voi olla toisarvoista. Voi myös olla, että samoin kun jotkut lapset, vanhemmat eivät luota kysyjään, sillä olen työntekijä, enkä ulkopuolinen. He saattavat ajatella, että on parempi olla vastaamatta, kuin antaa vastaus työntekijän käsiin. Vapaaehtoisuus vastata voi olla jollekin myös ainoa peruste vastaamattomuudelle. Tällöin voidaan pohtia sitä, kuinka paljon kunkin perheen kohdalla on toteutettu vapaaehtoisuuden periaatetta muihin perheen asioihin liittyvissä kysymyksissä. Vanhemmalla voi olla myös huonoja kokemuksia joistain ai-

emmista kyselyistä elämänsä aikana, jolloin hän irtisanoutuu tietoisesti samankaltaisten kokemusten toistumisen mahdollisuudesta.

Aikaisempi tutkimus kristillisyydestä lastensuojelutyössä

Aikaisempia tutkimuksia kristillisyydestä lastensuojelutyössä on tehty Suomessa ainoastaan yksi vuonna 2005, minkä aiheena on Lapsen hengellisen kasvun tukeminen lastenkodissa. Tutkimuksen tekijöinä olivat Johanna Erkkilä ja Anja Jalonen Diakonia-ammattikorkeakoulusta Kauniaisten yksiköstä. Kyseessä on opinnäytetyö.

Erkkilä ja Jalonen (2005, 57) kuvaavat tutkimuksen kohderyhmäksi neljä lastenkotia, joista kolme oli kunnallisia lastenkoteja ja yksi yksityinen lastenkoti. Opinnäytetyön tekijöiden mukaan jokaisesta neljästä lastenkodista otettiin tutkimukseen mukaan yksi lastenkodin johtajan valitsema osasto ja sen lapset, yhteensä 27 lasta. Jokaisesta osastosta valittiin 2 työntekijää haastateltavaksi, pisimpään ja lyhimmän aikaa työskennelleet. Työntekijöitä oli tutkimuksessa mukana yhteensä 33. Lasten vanhempia oli tutkimuksessa mukana yhteensä 25. Aineisto kerättiin lapsilta, vanhemmilta ja työntekijöiltä strukturoitujen kyselyiden avulla, jotka lähetettiin postikyselynä. Kyselyitä palautui lapsilta 11 (27), työntekijöiltä 31 (33) ja lasten vanhemmilta 6 (25). Kahdeksalle työntekijälle tehtiin teemahaastattelu. Aineisto analysoitiin fenomenologisen analyysin avulla sekä kvantitatiivisia laskelmia hyödyntäen. (Erkkilä & Jalonen 2005, 60.)

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, miten lapsen hengellistä kasvua tuetaan lastenkodissa (Erkkilä & Jalonen, 2005, 8). Keskeisimmät tutkimustulokset osoittivat Erkkilän ja Jalosen tekemän opinnäytetyön tiivistelmän mukaan, että lastenkodeissa toteutetaan lapsilähtöistä kristillistä kasvatusta. Mielipiteet hengellisestä kasvatuksesta jakaantuvat, joten lastenkodeissa vieroksutaan yhteisen uskontokasvatuksen linjan muodostamista. Hengellinen kasvatus koetaan luonnollisena ja henkilökohtaisena asiana. Hengellinen kasvatus näkyy välittävänä ja rakastavana ilmapiirinä, arvokasvatuksena sekä kristillisinä juhlaperinteinä. Kristinuskon asiat mietittyvät lapsia, mutta silti lasten rukoileminen on toistuvampaa kuin aiheeseen liittyvät keskustelut työntekijöiden kanssa. Kyseisen tutkimuksen mukaan lastenkodit vastaavat lasten hengellisestä kasvatuksesta ja vanhemmat eivät osallistu siihen. Pohdittaessa kristillisen kasvatuksen keinoja ilmeni, että työntekijät toivovat lasten osallistuvan seurakunnan toimintaan. (Erkkilä & Jalonen, 2005, tiivistelmä.)

Tämän tutkimuksen tuloksissa on jotain samankaltaisuutta Jalosen ja Erkkilän (2005) tekemän tutkimuksen kanssa, joka tehtiin lastenkotien hengellisen kasvun tukemisesta. Lastenkotimme yksi kotiryhmä ja sen lapset sekä kaksi työntekijää koko talosta osallistuivat tuolloin kyseiseen tutkimukseen. Tuloksia on vaikea vertailla, sillä tutkimuskysymykset poikkesivat toisistaan. Tuloksista löytyi kuitenkin joitain yhtymäkohtia. Molemmissa tutkimuksissa ilmeni kristillisyyden henkilökohtaisuus sekä ihmisten toisaalta luonteva suhtautuminen kristillisyyteen. Molemmissa tutkimuksissa kristillisyyteen liitettiin juhlaperinteiden vaaliminen ja ruoka- sekä iltarukoukset. Molemmissa tutkimuksissa lapset suhtautuivat kristillisyyteen ikätasonsa mukaisesti ja vain harvat lasten vanhemmat vastasivat kristillisyyteen liittyviin kysymyksiin.

Jalosen ja Erkkilän tutkimuksen mukaan lasten kristillinen kasvatus jää lastenkodeille, sillä vanhemmat eivät heidän mukaansa osallistu lastensa kristilliseen kasvatukseen. Tätä voidaan pitää toisaalta itsestäänselvyytinä, sillä lapset asuvat vanhempiansa kanssa eri osoitteissa. Toisaalta on vaikea tietää, mitä vastauksia vanhemmat olisivat antaneet, mikäli kaikki olisivat vastanneet. Kukaan ei voi tietää, mitä keskusteluita he kotonaan lastensa kanssa käyvät tästäkin aiheesta. Aihe on kuitenkin hyvin henkilökohtainen monelle ihmiselle ja siitä ei välttämättä mielellään puhuta ulkopuolisille.

Jalosen ja Erkkilän tutkimuksessa ilmeni, että lastenkodeissa ei haluta luoda yhteistä linjaa uskontokasvatukseen. Kristillisessä lastenkodissa tietynlainen yhtenäinen linja on olemassa, mikä liittyy arjen käytäntöihin. Vaikka vielä yhtenäisempi linja muodostettaisiinkin, linjaa ei voitaisi toteuttaa kaikkien lasten kohdalla, sillä jokaisen lapsen herkkyysvaiheet ja kiinnostuksen taso uskonasioita kohtaan vaihtelee tilanteittain. Jalosen ja Erkkilän kuvaama lapsilähtöinen tapa lähestyä uskonasioita kunnioittaa lasta. Työntekijöiden tapa suhtautua uskonasioihin vaihtelee molemmissa tutkimuksissa, mutta kristillisessä lastenkodissa mukaudutaan talon yhteisiin käytänteisiin.

6.2 Tutkimuksen anti työyhteisölle ja jatkokehittäminen

Tutkimuksen anti työyhteisölle on toisaalta ilmeinen, mutta tässä vaiheessa vielä vaikeasti mitattavissa oleva asia. Tutkimuksen anti on monimuotoinen. Opinnäytetyön aiheita ajatellen on myönteistä, että pohdinta kristillisyydestä ja arvoista on lähtenyt liikkeelle asiakkaiden ja työntekijöiden keskuudessa henkilökohtaisella tasolla. Myönteisenä voidaan pitää myös pohdintojen jakamista yhteisöllisesti kaikkien hyödynnet-

täväksi. Työntekijätaso saa arvokasta tietoa paitsi toisiltaan, myös asiakkailta, mikä mahdollistaa asioiden kehittymisen asiakkaiden osallisuuden huomioivaan suuntaan. Työyhteisön johto saa ajantasaista tietoa arvoihin liittyvistä ajatuksista, joita työyhteisöön liittyvien henkilöiden mielessä liikkuu. Tulokset ovat toisaalta myönteisiä, mutta osoittavat kunkin jatkuvan itsetutkiskelun tarpeen kohdatessaan työn arjessa lapsia ja omaisiaan. Nähtäväksi jää, herättävätkö tutkimustulokset kristillisyydestä vielä ajatuksia ja kysymyksiä. Mikäli herättävät, niitä voitaisiin vielä yhdessä käsitellä joko kotiryhmittäin tai koko henkilökunnan kanssa. Liittykö tuloksiin kristillisyydestä jotain, mitä työyhteisössä voitaisiin ottaa jatkossa huomioon tai kehittämiskohteeksi?

Kyselyistä, ryhmäkeskustelusta ja yksilöhaastatteluista kokoamani aineisto liittyi kaikkiin työyhteisön arvoihin, joita jo käsiteltiin työyhteisön kesken (Ks. 4.1; kuvio 2, kohdat 1–6; 4.1.5). Tätä taustaa vasten opinnäytetyössäni syntyi kristillisyyteen liittyvien tutkimustulosten lisäksi yhteisöllinen malli, jota voidaan soveltaa suoraan kaikkien ihmisten parissa tehtävään työhön. Oleellista mallissa on asioiden käsitteleminen yhteisöllisellä, dialogisella tavalla. Asiakaspalautteiden yhteisöllinen käsitteleminen työyhteisön työntekijöiden kesken vaatii siihen tarvittavan ajan sekä sen, että joku ottaa asian hoitaakseen. Kyseisessä mallissa työyhteisön johto ymmärtää asiakaspalautteiden merkityksen työyhteisön kehittämisen kannalta. Tarvitaan vastuuhenkilö, joka ottaa asiakseen laatia kyselyt, koota vastaukset ja keskusteluttaa työntekijöitä. Tässä mallissa työntekijät jaetaan teemoittain ryhmiin tehtäväänsä sekä etsiä vastauksista kehittämiskohteita työn arkeen, kirjata ne, että esittää pohdinnan tulokset koko työyhteisölle. Koko työyhteisön tehtävänä on pohtia mitä asia käytännön työssä tarkoittaa ottaen huomioon resurssit, aikataulutukset ja vastuunjaot. Ajatuksena se, että on pohdittava tarkoin, mitä milläkin aikataulutuksella voidaan siirtää käytäntöön ja minkä verran asiat työllistävät vastuunkantajiaan.

Yhteisöllinen arvokeskustelu koettiin joidenkin työntekijöiden suullisen palautteen mukaan ”mielekkäänä” ja ”piristävänä”. Palautteen antajat kokivat hyvänä myös sen, että muodostettiin sekaryhmiä, jolloin keskustelu sai uusia ulottuvuuksia.

Näkökulmien laajentuminen hyödyttää aina koko työyhteisöä.

Työyhteisössä jatketaan omaisille suunnattujen yhteistyöpäivien pitämistä vuosittain, joihin sisällytetään asiakaspalautteiden käsittely jatkossa. Työyhteisöön on nimetty kaksi ”kehittämistiimiä”, joiden vastuulla on kehittää perhetyötä, uusia toimintatapoja

sekä jäsentää entisiä totuttuja tapoja toimia. Lastensuojelulaitoksen johtaja keskustelti työntekijöitä muutama kuukausi sitten yhteisessä kokoontumisessa pyytäen kirjaamaan kehittämis ehdotuksia. Ehdotuksia hyödynnetään kehittämistiimien työskentelyssä. Laatukäsikirjatyöryhmä hyödyntää seuraavassa Laatukäsikirjan päivitystilanteessa opinnäytetyön tuloksia.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Pohtiessani valitsemani aiheen eettisyyttä (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2003, 126) tulee mieleen aika, jolloin rajasin laajan aiheeni kristilliseen näkökulmaan. Kristillinen näkökulma on varmaan aina ajankohtainen aihe, joka jakaa kansan mielipiteitä. Miksi kristillisyyttä pitäisi mihinkään piilottaa? Vahingoittaako se ihmisiä jollain tapaa? Samaan aikaan kaikki muu yhteiskunnassa määritellään sallituksi, saatetaan päivänvaloon ja kaikkien tietoisuuteen. Toisaalta tiedostan kyllä sen, että jokaisen mielipiteet asioista – myös kristillisyydestä – ovat sallittuja ja perustuvat johonkin, minkä kukin itse tietää. Kristillisuus ja eettiset arvot puhututtavat ihmisiä, mutta niistä ei useinkaan puhuta samoissa lauseissa, vaikka niiden ymmärrettäisiinkin linkittyvän toisiinsa.

Halusin selvittää kristilliseen lastensuojelulaitokseen liittyvien henkilöiden ajatuksia kristillisyydestä pyrkien etäännyttämään omat mielipiteeni tutkimuksen ajaksi. Mielissäni oli kysymys, jonka vastausta jäin odottamaan aineiston tuloksiin asti. Kokevatko asiakkaat ja työntekijät kristillisyyden myönteisenä vai kielteisenä asiana kahden tutkimuskysymykseni valossa? Tutkimuksen tuloksissa ei näyttäytynyt kielteisyyttä kristillisyyttä kohtaan. Aiheen ajankohtaisuus liittyi myös työn kehittämiseen, mikä on omassa työyhteisössäniikin meneillään.

Tutkimuksen eettisyys tarkoittaa lisäksi opinnäytetyöhön kerätyn aineiston luottamuksellisuutta, johon liittyy myös tutkimukseen osallistujien tunnistamattomuuden takaaminen ja aineiston käyttötarkoituksiin sekä hävittämiseen liittyvät asiat. (Ks. Kuula & Tiitinen 2010, 446–452; Tuomi & Sarajärvi 2003, 128, 129) Laadin lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten vanhemmille tiedotteen (liite 4), joka sisälsi allekirjoitettavan lupaosion, johon lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten vanhemmat voivat kirjallisesti ilmaista mielipiteensä lastensa antamien vastausten hyödyntämiseen opinnäytetyössäni. Kuvasin tiedotteessa opinnäytetyön tarkoitusta, toteutustapoja, luottamuksellisuuden toteutumista tunnistamattomuuden takaamiseksi, aineiston hyödyntä-

mistapoja sekä vapaaehtoisuuden periaatetta tutkimukseen osallistumisessa. Palautuspäivämääräksi ilmoitin helmikuun lopun 2011. Kuoressa oli valmiina palautuskuori postimerkkeineen nimelläni ja lastensuojelulaitoksen osoitteella varustettuna.

Eettisyys ei toteutunut vielä tiedotteen tekemisessä, vaan siinä, että kunnioitin vanhempien tahtoa vastausten käytöstä opinnäytetyössäni. Viiden lapsen vanhemmilta en saanut lupaa hyödyntää vastauksia opinnäytetyössäni, joten en huomionnut niitä vastauksia. Eettisyys toteutuu myös kaikkien edellä mainitun tiedotteen asioiden ja lupaus-ten toteuttamisena ja väärinkäytösten välttämisenä. Aineisto ei sisältänyt kenenkään henkilökohtaisia tunnistettavuustietoja, joten niitä ei tarvitse poistaa. Vastaukset liittyivät ainoastaan lastensuojelulaitoksen arkeen liittyviin asioihin. Eettisyyteen kuuluu myös rehellisyyden periaate (Ks, Tuomi & Sarajärvi, 2003, 130), mikä koskee sekä aineiston manipuloimisen että muiden tutkimuksia tehneiden henkilöiden havaintojen ja tulosten ”omimisen” välttämistä.

Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan Tuomen ja Sarajärven (2003) mukaan sen perusteella, onko tutkittu sitä asiaa, mitä oli tarkoitus tutkia ja miten tutkimustuloksia toistetaan. Luotettavuutta mitataan myös uskottavuuden, vastaavuuden, tutkimustilanteen arvioinnin, vakiintuneisuuden ja vahvistettavuuden kriteerien kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 132, 136, 137.) Tarkoitukseni oli löytää aineistosta kristillisyyden määritelmät ja sen toteutuminen arjessa. Ne tavoitteet toteutuivat. Tutkimustuloksista tuli vastaajien ”näköiset”, sillä ne koostuivat nimenomaan vastaajien vastauksista, joita olin teemoitellut. Uskottavuuden toteutumiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyössäni mahdollisimman selkeästi kokonaisuutta, jotta lukija ymmärtäisi, mistä opinnäytetyössä on kyse (Ks. Ruusuvuori ym. 2010, 27). Arvioin seuraavaksi aineistonkeruuvaiheen onnistumista ja tulosten uskottavuutta.

Pyrin kaikissa aineistonkeruutilanteissa neutraalisuuteen ja sen merkityksen tiedostamiseen. Kyselyiden kysymykset olivat kaikki avoimia kysymyksiä, jotka eivät johdattele vastaajia vastaamaan ennalta määrätyllä tavalla. Vältin tietoisesti johdattelevia lisäkysymyksiä, jotta kunkin mielipide tulisi häntä kunnioittavalla tavalla esiin. Huomasin monta kertaa, että olisi tehnyt mieli vähän kommentoida varsinkin lasten vastauksia, mutta onnistuin mielestäni hyvin siinä, etten tehnyt sitä. Miten helppoa aikuisen

olisi ollut yrittää saada lapsi vastaamaan vähän eri tavalla. Kirjaamisen jälkeen juttelin monen lapsen kanssa joistain esiin nousseista asioista.

Moni vastaus laittoi minut miettimään niitä syvällisemmin. Jäin miettimään sitä, olisivatko vastaukset olleet erilaisia, mikäli kysyjä olisi ollut joku ulkopuolinen eikä lastensuojelulaitoksen ohjaaja. Mietin myös sijoitusaikojen pituuden ja vanhempien meihin ohjaajiin suhtautumisen merkitystä sekä vanhempien että lasten vastauksissa. Minkä verran lasten lojaliteetti vanhempiinsa tai omaohjaajiinsa vaikutti heidän vastauksiinsa? Minua yllätti haastatteluun osallistuneiden lasten ilo ja into vastata kysymyksiin. Selittyisikö se kahdenkeskisellä ajalla aikuisen kanssa, jolloin pyydetään kertomaan mielipiteitä?

Aikuisten parissa omaisten yhteistyöpäivän ryhmäkeskustelussa neutraalisuuden periaatetta oli helppoa toteuttaa. Pidin itseäni tilanteen ”ulkopuolisenä”, vaikka pidinkin osittain tilanteen ”lankoja” käsissäni tilannetta eteenpäin vievien kysymysten avulla. Kysymykset liittyivät aina vastaajien edellisiin vastauksiin. Neutraalius toteutui mielestäni riittävän hyvin muissa vaiheissa, paitsi aineiston analysoimisessa, jossa huomasin hypoteesieni tulvivat asioiden välisiin merkityksiin. Tämän uskon johtuneen siitä, että tunnen niin pitkältä ajalta tutkimusympäristön ja sen ihmiset. Pitäydyin kyllä vastausten antamisessa merkityksissä, mutta huomasin kirjoittavani valtavasti pohdintaa vastausten perään.

Opinnäytetyöni uskottavuus ja luotettavuus jäänee kunkin lukijan arvioitavaksi. Minulle tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavainen matka. Lapset ovat viisaita ja aitoudessaan hämmästyttäviä. Päällimmäiseksi opinnäytetyöstä jäivät ajatukset lapsen osallisuudesta ja lähimmäisenrakkaudesta.

ROHKEUS

Vuorten siirtyessä elämään tulee rohkeutta – elämänrohkeutta.

Se ei ole uhkarohkeutta, vaikka on ennennäkemätöntä.

Se on rohkeutta luottaa oman persoonansa oikeellisuuteen.

Se on rohkeutta nähdä oma paikkansa elämässä

- tai olla näkemättä, mutta luottaa sen olevan.

Se on rohkeutta arvostaa itseään toisten kanssa samanarvoisena,

mutta omanlaisena – merkityksellisenä, ainutlaatuisena Luojan luomana

ja moniulotteisena, kasvavana, mutta alati keskeneräisenä ihmisenä.

Se on rohkeutta luottaa elämän ja olemassaolon tarkoitukseen

ja merkityksellisyyteen kaikissa muodoissa.

Se on rohkeutta katsoa elämän heiveröistä alkua

ja raukeata päättymistä.

Se on rohkeutta nähdä elämän kauneus ja rujous matkan varrella.

Se on kiitollisuutta koko elämän matkasta.

– Kati-Pupita Mattila –

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Erkkilä, Johanna & Jalonen, Anja 2005. Lapsen hengellisen kasvun tukeminen lastenkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kauniaisten yksikkö. Opinnäytetyö.
- Eskelinen, Tuija, Heikkilä, Minna & Visavuori, Päivi 2005. Sosiaalipedagogiikan mahdollisuudet arjessa. Teoksessa Ranne, Kaarina, Sankari, Anne, Rouhiainen-Valo & Tuula, Ruusunen, Tuula (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: SPOY Satakunnan painotuote Oy, 92.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen kirjoitukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Findikaattori, 2011. Lastensuojelu. Huostaanottojen määrän kasvu pysähtynyt. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.findikaattori.fi/print/68/>. Päivitetty 24.10.2011. Luettu 25.2.2012.
- Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. Lapset ja sosiaalisuus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Halava, Ilkka, Helin, Matti & Salmi, Pontus 2009. Kansankirkon myyтинmurtajat. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hallintolaki 6.6.2003/434. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>. Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012.
- Helminen, Jari 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työmonimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Henkilötietolaki 22.4.1999/523. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Avoin yliopisto. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Isokorpi, Tia 2006. Napit vastakkain. Ristiriidat, rajat ja ratkaisut. Juva: WS Bookwell Oy.
- Juhila, Kirsi 2000. Neuvot ja pulmat lastensuojelukeskusteluissa. Teoksessa Jokinen, Arja & Suoninen, Eero (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 106, 127.

Kainulainen, Pauliina 2004. Raamattu ja nykyajan eettiset kysymykset. Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.) Raamattu ja kirkon usko tänään. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 204.

Kaljonen, Päivi 2005. Ammatillisen kasvun kiintopisteitä etsimässä. Teoksessa Ranne, Kaarina, Sankari, Anne, Rouhiainen–Valo, Tuula & Ruusunen, Tuula (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: SPOY Satakunnan painotuote Oy, 24, 25.

Keinänen, Tiina 2011. Väistämätön sota – unelma rauhasta. Sodat ja maailmanrakentaminen tänään. Teoksessa Lievonon, Outi (toim.) & Petterson, Juha (toim.) Tulkoon sinun valtakuntasi. Helsinki: Printservice Oy, 60, 61.

Kettunen, Reetta, Kähäri–Wiik, Kaija, Vuori–Kemilä, Anne & Ihalainen, Jarmo 2002. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kirk, J. Andrew 2002. Vapautuksen teologia Latinalaisessa Amerikassa. Suom. Leena Haavisto. Teoksessa Pöntinen, Sinikka (toim.) Näkökulmia kulttuurien väliseen vuoropuheluun. Suomen Lähetysseura. Helsinki: WS Bookwell Oy, 31–33, 34–40.

Kinnunen, Saara 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kiviranta, Simo 2002. Jumalanpalvelus – ikuisen elämän keidas arjen keskellä. Teoksessa Murto, Esko & Pohjola, Juhana (toim.) 2009. Tuntomerkkien kirkko. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy, 41.

Kürten, Tage 2004. Rakkauden laki vai luonnollinen laki? Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.) Raamattu ja kirkon usko tänään. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 190–193.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni 2010. Eettiset kysymykset ja haastatteluiden jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 446.

Kvist, Hans–Olof 2004. Kristillinen etiikka ja globaali etiikka. Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.) Raamattu ja kirkon usko tänään. Synodaalikirja. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 87. Jyväskylä 2004, 220–222.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>. Päivitetty 29.3.2012. Luettu 3.4.2012.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>. Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>. Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012

Lastensuojelulaitoksen laatukäsikirja 2007. Lapsen parhaaksi – ei ketään vastaan. Päivitetty 2011.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012.

Launonen, Leevi & Puolimatka, Tapio 1999. Sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitykset ja etiikka. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Mannermaa, Tuomo 2004. Luther Raamatun lukijana. Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.) Raamattu ja kirkon usko tänään. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 135, 136.

Mattila, Kati–Pupita 2010. Asiakkaana ihminen – työnä huolenpito ja auttaminen. Juva: WS Bookwell Oy.

Melamies, Nina, Pärnä, Katariina, Heino, Liisa & Miller, Helena 2011. Lapsi kuntoutujana – haaste aikuisille. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Bookwell Oy, 105, 106.

Niemi, Petteri 2011. Minä itse ja sen määrittäminen. Teoksessa Kotiranta, Tuija (toim.), Niemi, Petteri (toim.) & Haaki, Raili (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus University Press Oy, 169, 176.

Niiranen, Vuokko, Seppänen–Järvelä, Riitta, Sinkkonen, Merja & Vartiainen, Pirkko 2010. Johtaminen sosiaalialalla. Gaudeamus Helsinki: Hakapaino.

Nurmi, Suvielise, 2011. Haasteena eettinen kulutus. Teoksessa Lievonen, Outi (toim.) & Pettersson, Juha (toim.) 2011. Tulkoon sinun valtakuntasi. Helsinki: Printservice Oy, 98.

Peltonen, Kai 2004. Raamattu, raamatullisuus vai pappi? Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.) Raamattu ja kirkon usko tänään. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 15–18.

Pihkala, Juha & Valtaoja, Esko 2010. Tiedän uskovani, uskon tietäväni. Keskustelukirjeitä. Juva: Bookwell Oy.

Pihkala, Panu 2011. Kaksi astetta ja Jumalan valtakunta – ilmastonmuutoksen syistä ja vastavoimista. Teoksessa Lievonen, Outi (toim.) & Pettersson, Juha (toim.) 2011. Tulkoon sinun valtakuntasi. Helsinki: Printservice Oy, 103, 105.

Raamattu.1 Kor.13, Matt.22:36–40, Matt.7:12, Miik.6:8, Matt.25:31–46, Jaak.2:1–7, Jaak.5:1–5, Fil.2:5–8, Room.7:21–23, Lk.24:44–49, 1Tim.6:11, Room.2:7, Hebr. 12:1, 2 Kor.1:6, Kol. 1:11, Room. 5:3, San.14:29, Matt.5:44, 1Joh.4:20, Matt.6:12, 14, Luuk:34, 1Moos. 50:17, Kol.3:13, Ef.4:32.

Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla? Juva: WS Bookwell Oy.

- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Simojoki, Anssi 2009. Riittävätkö luterilaiset Tunnustuskirjat kirkollisen yhteyden perustaksi? Teoksessa Murto, Esko & Pohjola, Juhana (toim.) Tuntomerkkien kirkko. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy, 91.
- Skinnari, Simo 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Juva: WSBookwell Oy.
- Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>.
 Päivitetty 2.2.2012. Luettu 3.4.2012.
- Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/>. Päivitetty 31.1.2012. Luettu 3.4.2012.
- Suomen perustuslaki 731/1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
 Päivitetty 22.3.2012. Luettu 25.3.2012.
- Suvikas, Annukka, Laurell, Leena & Nordman, Pia 2011. Kuntouttava lähihoito. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Talentia ry & Ammattieettinen lautakunta 2005. Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Kinestasis Oy.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf
- Tanskanen, Ilona & Timonen–Kallio, Eeva 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastenkotityössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaali 51. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Timonen–Kallio, Eeva 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen–Kallio, Eeva. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastenkotityössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaali 51. Tampere: Juvenes Print Oy, 6, 9.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Teoksessa Vilka, Hanna 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi, 140.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turunen, Pasi 2011. Uskon puolesta. Ihmisille, joiden mielestä kristinusko on ajattelemisen arvoinen asia. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Valtaoja, Esko 2010. Teoksessa Pihkala, Juha & Valtaoja, Esko. Tiedän uskovani, uskon tietäväni. Keskustelukirjeitä. Juva: Bookwell Oy.

Vilen, Marika, Seppänen, Paula, Tapio, Niina & Toivanen, Riikka 2010. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Vilkkua, Hanna 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkkumaa, Ilpo 2011. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.) 2011. Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Bookwell Oy, 36, 37.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Annettu 21.08.1991.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>. Ei päivitystietoja.
Luettu 25.3.2012.

Avoin kysely lastenkodin työntekijöille 15.1.2011

1.Miten ymmärrät yhteisöllisyyden?

2.Mitä yhteisöllisyys tarkoittaa lastenkodin työssä?

3.Miten ymmärrät yhteistyön?

4.Mitä yhteistyö tarkoittaa lastenkodin työssä?

5.Miten ymmärrät yksilöllisen asiakaslähtöisyyden?

6.Mitä yksilöllinen asiakaslähtöisyys tarkoittaa lastenkodin työssä?

7. Miten ymmärrät kristillisyyden?

8. Mitä kristillisyyys tarkoittaa lastenkodin työssä?

Kiitos vastauksistasi! Kokoaan ne yhdeksi koosteeksi ja pistän silppuriin alkuperäiset paperit.

Avoimet haastattelukysymykset alle 12-vuotiaille lapsille

1.Miten toivot hoitajien kohtelevan sinua?

2.Miten toivot hoitajien kohtelevan vanhempiasi ja omaisiasi?

3.Mikä on lastenkodissa parasta?

4.Jos saisit päättää, niin mitä asioita muuttaisit lastenkodissa?

5.Minkälainen on mielestäsi ”hyvä hoitaja” ?

6.Mitä tarkoittaa kristillisyy?

Kiitos arvokkaasta vastauksestasi!

Kokoan kaikkien lasten vastauksista koosteen niin, että kukaan ei saa tietää, mitä juuri sinä olet kirjoittanut. Laitan paperin silppuriin koosteen tekemisen jälkeen. t. Saila

Avoin kysely yli 12-vuotiaille lapsille

Liite 3

1.Miten toivot hoitajien kohtelevan sinua?

2.Miten toivot hoitajien kohtelevan vanhempiasi ja omaisiasi?

3.Mikä on lastenkodissa parasta?

4.Jos saisit päättää, niin mitä asioita muuttaisit lastenkodissa?

5.Minkälainen on mielestäsi ”hyvä hoitaja”?

6. Mitä tarkoittaa kristillisuus?

7.Oletko osallistunut itseäsi koskeviin palaveriini? Mihin palaveriini?

8.Mitä elämäsi on 21 – vuotiaana?

Kiitos arvokkaasta vastauksestasi!

Kokoan kaikkien lasten vastauksista koosteen niin, että kukaan ei saa tietää, mitä juuri sinä olet kirjoittanut. Laitan paperin silppuriin koosteen tekemisen jälkeen. t. Saila

Hei vanhemmat!

Liite 4

Olen tullut xxxxx töihin vuonna xxxx. Opiskelen tällä hetkellä työni ohella Mikkelin ammatikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen omaan työhöni liittyvän lopputyöni xxxxx. Tavoitteenani on, että lopputyöni olisi suurin piirtein valmis tämän vuoden loppuun 2011 mennessä. Aiheena tulee olemaan: Lastenkodin arvojen asiakaslähtöinen ymmärtäminen käytännön työssä.

Lopputyöni toteutustapa

Työni tutkimuksellisen osuuden suoritan hankkimalla tietoa ryhmähaastattelun, yksilöhaastatteluiden ja kysymyslomakkeiden avulla. Teille vanhemmille ja myös työntekijöille suunnatut kysymykset liittyvät lastenkodin laatukäsikirjassa oleviin arvoihin, joita ovat: yhteistyö, yksilöllinen asiakaslähtöisyys ja yhteisöllisyys. Yhtenä kysymyksenä on myös kristillisyyttä, sillä lastenkotimme tunnetaan kristillisenä lastenkotina. Joulukuisessa yhteistyöpäivässä sivusimme jo arvojamme. Kirjasin fläpille kommenttinne, kuten paikallaolijat varmaan muistavatkin. Fläpeiltä olen asiat jo koonnut yhteen. Laitan liitteenä (Liite 1) mukaan vielä kysymyslomakkeen niille vanhemmille, jotka eivät vielä ole minulle palauttaneet kyselyä. Kiitos palauttaneille ☺. Olisin iloinen, jos muut vielä kirjoittaisitte jonkun ajatuksen kysymyksiin. Mukana kirjekuoressa on myös palautuskuori postimerkkeineen. Viimeinen palautuspäivä on **28.2.2011**. Lapsianne haastattelen yksilöhaastatteluna heidän omassa huoneessaan kysymyslomakkeen avulla, joka on liitteenä (liite 2 ja 3).

Missä saatua tietoa hyödynnän?

Hyödynnän Teidän ja lastenne vastauksia lopputyössäni, mikäli annatte siihen kirjallisen luvan. Työntekijöiden, vanhempien ja lasten vastauksista tehtyä koostetta käymme läpi xxxxxx hoitajien kesken henkilökunnan palaverissa ja/tai osastopalavereissa huhti –toukokuun aikana 2011. Teidän kanssanne voimme käydä sitä läpi viimeistään perheleirillä kesäkuun alussa.

Tutkimuksen tavoite

Koko lopputyöni johtajatuksena on lapsi ja hänen hyvinvointinsa, johon me kaikki aikuiset vaikutamme omalta osaltamme. Tavoitteenani on herättää aikuiset ja lapset pohtimaan työhömmme liittyviä arvoja. Haluan lasten mielipiteiden kautta paremmin ymmärtää heidän tarpeitaan ja toiveitaan. Tavoitteenani on myöskin avata arvoja ja osoittaa niiden toteutuminen tai toteutumatta jääminen käytännön työssä. Tavoitteenani on rakentavan vuorovaikutuksen syntyminen välillämme sekä meidän kaikkien keskinäisen avoimuuden lisääntyminen.

Luottamuksellisuus

Toimin ammattikorkeakoulusta saamieni ohjeiden ja eettisten periaatteiden mukaan, joten en näytä alkuperäisiä vastauksia kenellekään, vaan pidän ne itselläni kotonani omassa lukitussa kaapissani siihen saakka, kun kaikki haastattelut on tehty. Sen jälkeen teen koosteen vastauk-

Tiedote, lupa-anomus vanhemmille

sista sekä omat johtopäätökseni niistä niin, ettei vastausten antajan henkilöllisyys tule esille. Koosteen tehtyäni laitan kaikki vastaukset silppurista läpi, jolloin niistä ei jää jäljelle mitään dokumenttia. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Mikkelin ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpalvelusta sähköisenä osoitteesta <http://www.theseus.fi> myöhemmin ilmoittamani ajankoh- tana. Lopputyöstäni ei tule lukija tietämään, mistä lastenkodista on kyse, joten kukaan ei voi yhdistää vastauksia xxxxxxxx, Teihin ja lapsiinne.

Vapaaehtoisuus

Teillä ja lapsillanne on oikeus kieltäytyä vastaamasta mihinkään tai vastata vain valitsemini kysymyksiin. Teillä vanhemmilla on oikeus kieltää minua käyttämästä lopputyössäni saatujani vastauksia. Te tai lapsenne voitte halutessanne jäädä pois tutkimuksesta missä vaiheessa vain.

Sitoudun noudattamaan omaa vaitiolovelvollisuuttani minulle annetuissa vasta- uksissa

Mikkelissä 30.1.2011

Saila Liukkonen

.....

.....Leikkaa tästä.....

**Minä _____ annan luvan/ en anna lu-
paa lapseni/lasteni haastattelussa antamien kommenttien käyttämiseen Saila
Liukkoson opinnäytetyössä.**

**Minä _____ annan luvan/en anna lupaa
käyttää omia haastattelussa antamiani kommentteja Saila Liukkoson opinnäyte-
työssä.**

Paikka ja päiväys

Vanhemman/vanhempien allekirjoitus

Palautus viimeistään 28.2 2011 Sailalle

Avoim kysely vanhemmille

1.Mitä on yhteistyö?

2. Mitä toiveita teillä on yhteistyölle?

3. Mitä on yhteisöllisyys?

4. Mitä on yksilöllinen asiakaslähtöisyys?

5. Mitä on kristillisuus?

LASTENSUOJELULAITOKSEN EETTISET ARVOT 16.5.2001:

- 1) *Arvostus*. Arvostetaan kaikkia lastenkodissa asuvia ja heidän omaisiaan, siellä työskenteleviä ja yhteistyökumppaneita. Kuunnellaan kaikkia kodin henkilöitä ja edistetään hyvää tahtoa. Mukaudutaan uusiin haasteisiin ja arvostetaan luovuutta. Vaalitaan lastenkodin omaleimaisuutta, sen kristillisiä perinteitä ja historiaa.
- 2) *Avoimuus*. Harjoitetaan avointa ja aktiivista tiedottamista henkilökunnan ja esimiesten kesken. Selvitetään ristiriidat avoimesti, rehellisesti ja päättäväisesti. Vaalitaan luottamuksellista ja turvallista työilmapiiriä. Puhalletaan yhteen hiileen ja ylläpidetään me-henkeä. Vaalitaan tosissamme myönteistä elämänsä asennetta.
- 3) *Henkilöstö*. Huolehditaan siitä, että lastenkodilla on palvelualtis ja osaava henkilökunta johtaja mukaan lukien. Pidetään lastenkoti esimerkillisenä ja hyvänä työyhteisönä. Tarjotaan henkilökunnalle hyvä työpaikka, hyvät työskentelyolosuhteet ja hyvät työehdot. Varmistetaan riittävä lisäkoulutus.
- 4) *Hyvinvointi*. Turvataan lapsille ja nuorille hyvä arki, hyvä elämä, sekä luodaan viihtyisä ja terveellinen elinympäristö. Huolehditaan lastenkodin asiakkaiden hyvinvoinnista. Investoidaan kaikkien terveydenhoitoon ja työkyvyn ylläpitoon. Säilytetään toiminnassa nuorekkuus ja hyödynnetään kokemuksen mukanaan tuomaa viisautta.
- 5) *Itsenäisyys*. Suhtaudutaan nöyrästi mahdolliseen menestymiseen eikä kadehdi toisten menestymistä. Kehitetään jatkuvasti myönteistä kuvaa lastenkodista ja korostetaan sen vahvuuksia. Vahvistetaan lasten ja nuorten sekä henkilökunnan ja johtajan tervettä itsetuntoa.
- 6) *Kestävä kehitys*. Vaalitaan lastenkodin kaunista ja puhdasta elinympäristöä. Pidetään päätöksenteossa tavoitteena kehittää lastenkotia hyvässä ja avoimessa hengessä. Perustetaan tehtävät ratkaisut riittävän pitkälle ottaen huomioon tulevat sukupolvet.
- 7) *Laatu*. Kiinnitetään huomiota hoidon korkeaan laatuun. Määritellään yhdessä lastenkodin pääpainoalueet ja myös sitoudutaan niihin. Pidetään lastenkodin palvelualltius ja varustus hyvänä ja laadukkaana.

Lastensuojelulaitoksen eettiset arvot

- 8) *Rehellisyys*. Pysytään totuudessa silloinkin kun se ei ole helppoa. Noudatetaan vanhaa kansanviisautta: ”rehellisyys maan perii”. Jokainen välttää loppuun asti ristiriitojen syntymistä. Noudatetaan korkeaa moraalia ja eettisiä arvoja.
- 9) *Taloudellisuus*. Huolehditaan siitä, että lastenkodin vuosibudjettia ei ylitetä ja noudatetaan säätiön hallituksen hyväksymää toimintasuunnitelmaa. Huolehditaan, että ylitykset huomioidaan lisätalousarviossa. Johdetaan lastenkotia tehokkaasti lasten edun mukaisella tavalla.
- 10) *Turvallisuus*. Nostetaan perusturvallisuuden tasoa ja parannetaan ympäristön turvallisuutta. Lisätään yhteistyötä viranomaisten kanssa. Turvataan lapsille ja nuorille terve kasvu. Huolehditaan lastenkodin pihojen ja teiden liikenneturvallisuudesta. Huolehditaan kiinteistöjen turvallisuudesta ja kunnossapidosta. Huolehditaan palo- ja pelastustoimen ensivastetoiminnan valmiudesta. Parannetaan henkilökunnan ensiapuvalmiutta.
- 11) *Yhteistyö*. Mukaudutaan lastensuojelualalla tapahtuviin uusiin haasteisiin. Asennoidutaan yhteistyöhön siten, että molemmat/kaikki osapuolet hyötyvät. Osallistutaan aktiivisesti erilaisiin kehityshankkeisiin, jotka eivät ole ristiriidassa lastenkodin toimintaperiaatteiden kanssa. Pidetään yllä hyviä naapuruussuhteita.